

DET NY Clarté #19

TEMA: NATIONALSTATEN

DER VAR ENGANG EN NATIONALSTAT ...er den der endnu?

Læs også: SANDHEDER OG MYTER OM GRÆKENLAND | NÅR FORÅR BLIVER TIL VINTER | TERRY EAGLETONS MARX |
MYTEN OM FINANSIERINGSPROBLEMET | EUROPAGTEN ER IKKE EN FINANSPAGT

UDGIVES AF: Foreningen Det Ny Clarté

WEBSITE: www.clarte.dk

HENVENDELSE: kontakt@clarte.dk

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:
Karen Helveg Petersen

redaktoer@clarte.dk

ØVRIG REDAKTION:

Flemming Larsen
Marc Grønlund
Tormod Olsen
Anton Thorell Steino
Troels Riis Larsen
Jens Fransen
Christian Borum

PORTAL:

Jens Laugesen

webeditor@clarte.dk

WEBMASTER: Tobias Clausen

LAYOUT:

Erika Kauffmann

ILLUSTRATIONER:

Erika Kauffmann
Lasse Bo Christensen

FORSIDE: Erika Kauffmann

KORREKTUR:

Thora Hedegaard og Ellen Agerskov

ADRESSE:

Det Ny Clarté
C/O Mediesyndikatet Monsun
Nørrebrogade 5c, 1. tv.
2200 København N.

SKRIBENTER:

Staffan Dahllöf
Søren Engelsen
Jørgen Knudsen
Mikael Nyberg
Klaus Riis
Mattias Tesfaye

Christian Braad Thomsen
Mikkel Thorup
Gerd Callesen
Johan Heinsen
Kjeld Ammundsen

GÆSTESKRIBENTER:

Mike Davis
Natalia Lehrmann
Dimitris Tsekeris og Aris Leonas
Gry Møger Poulsen
Magnus M. Ziegler
Bengt-Åke Lundvall
Daniel Ankarloo
Bodil Folke Frederiksen

REDAKTIONEN AFSLUTTET: 25. MARTS 2012

TRYK: Elite Tryk A/s

OPLAG: 500

ISSN: 1902-0333

ABONNEMENT:

Mail: abonnement@clarte.dk

Privat

1 år (4 numre) 200 kr.
Opgiv: navn, adresse, tlf. og email

Institutioner

1 år (4 numre) 325 kr.
Opgiv: Navn, adresse, tlf., email og faktureringsadresse

GIRO: 10189178

NETBANK: 1551-10189179

CVR/SE: 3009 2805

ANNONCER: annonce@clarte.dk

Denne udgivelse er støttet af Græsrodsfonden, 1. MajFonden og Velux Fonden. VELUX FONDENS støtte er ydet under Fondens fundatsbestemmelse, der giver mulighed for at støtte aktive ældre. Kvalitative og redaktionelle vurderinger i forbindelse med udgivelsen er varetaget af redaktionen og forfatterne alene.

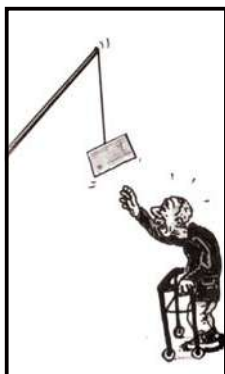
Aktuelt & baggrund

- ANALYSE** 4 Når forår bliver til vinter—af Mike Davis
- ANALYSE** 9 Sandheder og myter om Grækenland—af Dimitris Tsekeris og Aris Leonas
- ANALYSE** 14 Italia, bella Italia!—Italien i krise, Italien og venstrefløjen—af Flemming Larsen
- ANALYSE** 18 Fødevarekrisen og det finansielle system—af Natalia Lehrmann

Opinion

- LEDER** 24 Sæt dem/jer/os fri—af Karen Helveg Petersen
- SYNSPUNKT** 26 4 pejlemærker for den moderne venstrefløj—af Gry Möger Poulsen og Christian Østergaard
- KOMMENTAR** 28 En globaliseret bevidsthed—af Anton Thorell Steinhøj
- KOMMENTAR** 30 S-R-SF: problemer, udfordringer og EU—af Magnus M. Ziegler

Tema: Nationalstaten

- INTRODUKTION** 33 Nationalstaten – Myte eller Realitet—af Karen Helveg Petersen
- ANALYSE** 34 Nationen som realitet og forestilling—af Bodil Folke Frederiksen
- ANALYSE** 39 Myten om finansieringsproblemet—Af Daniel Ankarloo
- ANALYSE** 44 Stabilitetspagten – symbolhandling af magtesløse politikere? —af Bengt-Åke Lundvall
- ANALYSE** 48 Europagten er ikke en finanspagt – gid det var så vel —af Karen Helveg Petersen

Kultur & anmeldelser

- BOG** 52 Argumenter for den tænkende modstand
- BOG** 53 Harmløs historiefortælling
- BOG** 55 Italien og nord-syd problematikker
- BOG** 56 Terry Eagletons Marx
- NY SERIE** 59 Den venstreintellektuelle forfatter
- PORTRÆT** 60 Christa Wolf 1929-2011
- NOTER** 62 Et par noter om Christa Wolf

Når forår bliver til vinter

Den amerikanske forfatter Mike Davis stiller skarpt på de verdensomspændende protester i 2011 og spørger, om aktivisterne er klar til næste kapitel. Den økonomiske krise er nu så dybtgående, at den også vil ramme de økonomier, der normalt forstås som motorer: Kina og andre BRIK-lande. Men går det op for de studerende, arbejderne og de mange andre protesterende, hvilke kræfter de reelt besidder, er en socialistisk forandring måske stadig mulig.

Af Mike Davis

Analogier flyver som granatsplinter under store omvæltninger

De elektrificerende protester i 2011 – det arabiske forår, den 'varme' iberiske og hellenistiske sommer, 'Occupy'-bevægelsens amerikanske efterår – er uvægerligt blevet sammenlignet med de mirakuløse år i 1848, 1905, 1968 og 1989. Der er helt bestemt nogle klassiske mønstre, som gentager sig. Tyranner ryster, lænker brydes, og paladser stormes. Gader omformes til magiske laboratorier, hvor radikale ideer kommer ned på jorden og får en pludselig og umiddelbar magt. Iskra¹ bliver til Facebook.

Men bliver protestkometen ved med at flyve på vinterens himmel, eller er der blot tale om en kort og blændende meteorregn? Advarslen fra tidligere 'journées révolutionnaires' (revolutionære dage) fortæller os, at foråret er den korteste årstid. Ikke mindst når oprørere kæmper på barrikaderne for en 'anden verden', som der ikke findes nogen sikker opskrift på.

Men den kommer måske hen ad vejen. For øjeblikket beror overlevelsen af de nye sociale bevægelser – 'occupierne', de 'indignerede', de små europæiske anti-kapitalistiske partier og den nye arabiske venstrefløj – på, at de slår dybere rødder i massernes modstand mod den globale økonomiske katastrofe, hvilket omvendt forudsætter – lad os da være ærlige – at øjeblikkets glæde ved de 'horisontale' fællesskaber hen ad vejen også kan rumme en vis disciplineret og 'vertikal' organisering, der kan diskutere og igangsætte strategier. Der er endnu skræmmende langt hen til det udgangspunkt, som tidligere bevægelser, der kæmpede for 'en anden verden' havde.

Men i det mindste har en ny og modig generation taget hul på rejsen.

Vil den stadig dybere økonomiske krise, som omgærder det meste af verden, nødvendigvis føre til en global fornyelse af venstrefløj? Det følgende er mine spekulationer, som dels fremføres for at skabe debat, men mest af alt er et forsøg på at tænke højt om de historiske særtræk ved begivenhederne i 2011 og de mulige følgevirkninger i de kommende år. Den underliggende præmis er, at anden akt i dramaet vil udspille sig i vinterscener, oven på et kollaps for eksportledet økonomisk vækst i BRIK-landene såvel som fortsat stagnation i Europa og USA.

Kapitalismens mareridt

Først og fremmest må vi anerkende frygten og panikken ved kapitalismens højborg. Det, der for blot et år siden virkede usandsynligt, selv for de fleste marxister, er nu et spøgelse, som hjem søger erhvervspressens debatsider: den forestående nedbrydning af globaliseringens institutioner og underminering af den internationale orden post-1989.

Det er en udbredt forestilling, at krisen i Eurozonen, efterfulgt af en synkron recession i verden, risikerer at bringe os tilbage til en 1930'er-agtig verden med skarpt opdelt handelsblokke og op-tændt af nationalistiske ressentimenter. Her vil en hegemonisk regulering af penge og efterspørgsel ikke længere kunne eksistere: USA er for svag, EU for uorganiseret og Kina, en kolos på lurfødder, er for afhængig af eksport. Enhver andenrangs magt vil kræve sin egen uranberigede forsikringspolice; regionale atomkrige vil blive en reel mulighed. Utænkeligt? Måske, men det er forestillingen om en tilbagevenden til de brølende 1990'ere også.

¹ Socialistisk avis udgivet af russiske aktivister og dissidenter i England 1900-1905, red.

Vores analoge tankegang kan ganske enkelt ikke rumme de mange mulige følgevirkninger af en fragmenteret Eurozone eller et sprængt tænderør i den kinesiske vækstmotor. Mens kollapset på Wall Street i 2008 mere eller mindre blev forudsagt af eksperter, så er det, vi nu står overfor, komplet uforudsigeligt, selv for en Cassandra eller sågar tre Karl Marx'er.

Fra Saigon til Kabul

Hvis den neoliberale apokalypse reelt er nært forestående, vil Washington og Wall Street blive set som de sorte engle, der både har formået at sprænge det nordatlantiske finansielle system og Mellemøsten i luften (såvel som ødelagt enhver chance for at få styr på klimakatastrofen).

I retrospekt vil Bushs invasioner af Irak og Afghanistan nok blive set som klassiske eksempler på hybris: hurtige sejre og illusioner om omnipotens, efterfulgt af langvarige udmattelseskrig, som risikerer at ende lige så slemt som Moskvas dristige tur henover Oxusfloden² et kvart århundrede tidligere.

USA er blevet stoppet på den ene front af Taleban, støttet af Pakistan, og på den anden af shiitterne, støttet af Iran. Om end de stadig flankeres af Israel

”

*hvilket omvendt forudsætter
... at øjeblikkets glæde ved
de 'horisontale' fællesskaber
hen ad vejen også kan rumme en vis
disciplineret og 'vertikal' organisering”*

og både kan sende droner af sted og koordinere dødbringende NATO-angreb, så har Washington været ude af stand til at sikre sine tropper garanti for immunitet i Irak, hvilket har begrænset antallet af folk på jorden i en af Mellemøstens nøglestater. De demokratiske opstande i Tunesien og Egypten har desuden tvunget Obama og Clinton til høfligt at bifalde, at to af deres favoritregimer gik i graven.

Den åbenlyse logik bag tilbagetrækningen – en mere rationel tilpasning af amerikansk militærmagt set i lyset af en skrumpende økonomi – kan dog stadig blive sendt til tælling af en gal plan udklækket i Tel Aviv eller en dødelig trussel rettet mod det saudiske kongedømme. Selvom Canadas store oliereserver og Alleghenyflodens naturgas reducerer den direkte amerikanske afhængighed af mellemøstlig olie, så

løsnes grebet om den amerikanske økonomi ikke, sådan som nogen ellers påstår, eftersom verdensmarkedets energipriser afgøres af de politiske forhold i Golfregionen.

Et arabisk 1848

Den uafsluttede arabiske revolution er episk i skala og social energi, en historisk begivenhed, der er sammenlignelig med 1848 eller 1989. Den er ved at omforme Nordafrikas og Mellemøstens geopolitik, hvilket efterlader Israel som en forældet udpost fra den kolde krig (og derfor mere farlig og utilregnelig end nogensinde), og tildeler Tyrkiet, ladt i stikken af EU, en central indflydelse i flere af de lande, som engang var ottomanske. I Egypten og Tunesien har opstandene også været med til at genoplive en autentisk form for demokrati, i modsætning til den udvandede version, som NATO har på tilbudshylden. Her kan der drages provokerende paralleller til de mange 'farve-revolutioner', både fortidige og nutidige.

Ligesom i 1848 og 1989 er den arabiske mega-intifada en kædereaktion af oprør mod et regionalt autokratisk system, hvor Egypten er analog med Frankrig i det første tilfælde, muligvis med Østtyskland i det andet tilfælde. Rollen som det kontrarevolutionære Rusland indtages i dag af Saudi-Arabien og Golfens fyrstestater. Tyrkiet minder om det liberale England, en regional rollemodel for moderat parlamentarisme og økonomisk succes, mens palæstinenserne (her strækkes analogien til det yderste) er en romantisk og tabt sag ligesom polakkerne, og shiamuslimerne er vrede outsiders som slovakkerne og serberne. (Interessant nok har Financial Times opfordret Obama til at tænke som den 'nye Metternich'.³)

Det giver god mening at bladre igennem Marx' og Engels voluminøse skrivelser om 1848 (samt Trotskijs senere noter), hvis man ønsker indsigt i de basale mekanismer bag sådanne revolutioner. Et godt eksempel er Marx' overbevisning, der efterhånden blev til et dogme, om, at ingen europæisk revolution – demokratisk eller socialistisk – nogensinde ville være succesfuld, før Rusland enten blev besejret i en massiv krig eller omvæltet indefra. Udskift Rusland med Saudi-Arabien, og tesen holder endnu.

Middelhavskollaps

I mellemtiden står Sydeuropa nu over for den samme destruktive 'strukturelle tilpasning', som Latinamerika gennemgik i 1980'erne. Ironien i dette er morderisk. Selvom det nordlige og centrale Europa pludselig har udviklet akut hukommelsestab, så hyldede finanspressen for få år

² En centralasiatisk flod (også kendt som Amu Darja), som danner grænsen mellem Tadsjikistan og Afghanistan. Omtalen refererer her til Sovjetunionens overmod ved invasionen og besættelsen af Afghanistan i 1980'erne, red.

³ Østrigsk fyrste, som bekæmpede den europæiske revolutionsbølge i 1800-tallet, red.

” Den uafsluttede arabiske revolution er episk i skala og social energi, en historisk begivenhed, der er sammenlignelig med 1848 eller 1989.”

siden Spanien, Portugal og sågar Grækenland (samt ikke-medlemmet af EU, Tyrkiet) for deres evne til at trimme de offentlige budgetter og give vækstraten et boost. I kølvandet på Wall Street-spektaklet var EU's frygt primært rettet mod Island, Baltikum og Østeuropa. Middelhavslandene blev anset for beskyttet mod den finansielle tsunami, der krydsede Atlanten i høj fart.

Den arabiske del af Middelhavet havde ikke nogen stor andel i det finansielle kredsløb og handlen med derivater og blev derfor ikke direkte ramt af finanskrisen. Sydeuropa havde på den anden side, stort set, lydige regeringer og i Spaniens tilfælde, stærke banker. Italien var for stor og rig til at gå ned, mens Grækenland er en lilleputøkonomi (ca. 2 % af EU's BNP), hvis drengestreger knap nok truede de store drenge i klassen. Nu skriger gale tyske og østrigske radioværter om græske velfærdsnarkomaner, som afpresser nordens driftige købmænd til at overgive deres sparepenge, så grækerne kan lave optøjer dagen lang og spanierne få sig en længere siesta.

Det er dog langt mere plausibelt at sige, at Tysklands succes snarere ødelægger Eurozonen. Med sin lavtlønnede arbejdskraft og store produktionsfordele overkonkurrerer Tyskland reelt set med sine EU-partnere i Sydeuropa. EU som helhed har et stort eksportoverskud i forhold til Tyrkiet og Nordafrika, hvilket fastholder disse landes afhængighed af turisme og udenlandske investeringer for at få enderne til at mødes. Middelhavsområdet er derfor uhyre sensitivt over for de cykliske bevægelser i EU's efterspørgsel og renteniveau, mens Tyskland, Frankrig, Storbritannien og de andre rige nordlige lande har en effektiv buffer i store sekundære markeder.

Hvad end det sker ved at underkaste sig Sarkozy-Merkel eller ved at opgive og forlade Eurozonen (og muligvis EU), så har Middelhavslandenes økonomi kurs mod forrådnelse og massiv arbejdsløshed. Men befolkningerne vil sandsynligvis næppe underlægge sig de nye tider. Portugal og Grækenland, som i 1970'erne var tæt på egentlige sociale revolutioner, har fastholdt nogle af de mest hårdføre venstreori-

enterede kulturer i Europa. I Spanien udgør den nye konservative regering et oplagt mål for en genoplivet og forenet venstrefløj samt den meget større, men endnu flygtige, ungdomsprotestbevægelse.

Rent faktisk er der stadig gløder i det antikapitalistiske bål, som pludselig kan flamme op på tværs af hele kontinentet. Men der er samtidig stor risiko for, at Eurozonens sammenbrud og den øgede centralisering i højere grad vil begunstige den EU- og indvandrerfjendske højrefløj end venstrefløjen. En særlig ambition for venstrefløjen i Vesteuropa bør derfor være at genindtage det politiske terræn, som kommunisterne holdt stand på i 30 år efter 1945.

Oprørets motor

Universitetsoprørene i 1968 i Europa og USA blev åndeligt og politisk antændt af Tet-offensiven i Vietnam, guerillaoprør i Latinamerika, Kinas kulturrevolution og ghettoopstandene i USA. På samme vis hentede de 'indignerede' fra sommerens protester i Europa styrke fra eksemplerne i Tunis og Cairo (de mange millioner efterkommere af arabiske indvandrere i Sydeuropa tydeliggør den forbindelse). Som følge heraf har passionerede tyveårige nu besat pladser på begge sider af Middelhavet. I 1968 var der imidlertid få iblandt den protesterende hvide ungdom i Europa (med en vigtig undtagelse i Nordirland) og USA, som på nogen måde delte eksistensvilkår med deres modstykker i de sydlige lande. På trods af stor fremmedgørelse kunne de fleste se frem til at omsætte deres universitetsuddannelse til en komfortabel middelklassekarriere.

Modsat deres forældre står mange af nutidens protesterende i New York, Barcelona og Athen over for langt mere dystre udsigter, som de i høj grad deler med deres kampfæller i Casablanca og Alexandria.

Brødkøer

Den økonomiske krise er en kombination af faldende ejendomsværdier (der medfører mindsket købekraft) og en stigende inflation på essentielle varer som brændstof og fødevarer. Gældskrisen i USA og andre steder er indlejret i den større finanskris; enten løses den gennem statslig indgriben, eller også bortfalder ejerskabskrav og tilgodehavender.

Prisen på råolie kan omvendt falde i takt med, at Asiens industri slår bak, og Iraks produktion går op. Fødevarepriserne, som afgøres af kræfter, der stort set står uden for finanskrisen og industriens nedgang, bliver dog ved med at stige. Rent faktisk har et voksende kor af eksperter i over ti år advaret om, at den globale fødevarer-sikkerhed er ved at kollapse. Mange af årsagerne forstærker hinanden indbyrdes: Korn bruges til produktion af kød og bio-brændstof; neoliberale nedskæringer af subsidier; ureguleret spekulation i afgrøder og landbrugsjord; underprioritering af landbrugsforskning; flygtige energipriser; udpining af jord og udtømte vandreserver; tørke og klimaforandringer og så videre.

En langsommere vækst fjerner måske noget af presset (hvis kinesere f.eks. spiser mindre kød), men drivkraften i befolkningstilvæksten – tre milliarder ekstra mennesker i de unge oprøreres levetid – er nok til at fastholde presset fra efterspørgslen.

” Optimismen er begyndt at forsvinde, og bookmakerne satser på, at Kina vil lande hårdt. Ingen, selv ikke de kinesiske ledere, ved, hvor lang tid økonomien kan blive ved med at flyve i strid modvind. ”

’Brød’ var de protesterendes første krav på Tahrir-pladsen, og ordet runger næsten lige så højt i Det Arabiske Forår, som det gjorde i den russiske ’Oktober’. Årsagerne er temmelig ligetil: Almindelige egyptere bruger omkring 60 % af deres budget på råolie (varme, madlavning, transport), mel, grøntsagsolier og sukker. I 2008 skød de ellers stabile priser i vejret med 25 %. Den officielle fattigdomsgrænse i Egypten steg hurtigt med 12 %. Hvis den samme stigning overføres til andre ’mellemlandskomst’-lande vil en betragtelig del af Verdensbankens ’opstigende middelklasse’ blive bortretouchet af inflationen.

Kinas landing

Marx skød skylden på Californien – guldfeberen og den medfølgende stimulus til verdenshandlen – for at have sat en stopper for den revolutionære cyklus i 1840’erne. I efterdønningerne af 2008 blev BRIK-landene til det nye Californien. Luftskibet Wall Street faldt ned fra himlen og smadredes mod jorden, men Kina blev i luften, tæt forfulgt af Brasilien og Sydøstasien. Indien og Rusland formåede også at holde deres fly i luften. BRIK-landenes smidige opdrift forbløffede investeringsrådgivere, økonomiske klummeskrivere og professionelle astrologer – alle proklamerede, at Kina, eller Indien, kunne holde hele verden oppe, eller at Brasilien snart ville være rigere end Spanien. Deres godtroenhed udsprang af uvidenhed om de taskenspillier, som

blev brugt af Houdinierne i Kinas nationalbank. Beijing selv har omvendt længe givet udtryk for frygt omkring landets afhængighed af eksport, husholdningernes utilstrækkelige købekraft samt en mangel på prisvenlige boliger kombineret med en enorm ejendomsboble.

Optimismen er begyndt at forsvinde, og bookmakerne satser på, at Kina vil lande hårdt. Ingen, selv ikke de kinesiske ledere, ved, hvor lang tid økonomien kan blive ved med at flyve i strid modvind. Den uundgåelige tabsliste er allerede på plads: Sydamerika, Australien, størstedelen af Afrika og det meste af Sydøstasien. Og derudover, hvilket er særligt interessant, Tyskland, som nu handler mere med Kina end med USA. En omfattende triangulær recession er lige præcis det mareridt, som jeg hentydede til i starten. Det er nærmest blevet en tautologi at bemærke, hvordan tilbagegang i BRIK-landene med stor sandsynlighed vil virke enormt utåleligt for de berørte, nu hvor de folkelige forventninger om økonomisk fremgang er blevet skruet så højt op. Tusindvis af offentlige pladser risikerer at blive besat. Inklusive en kaldet Tiananmen.

Vestlige post-Marxister – der bor i lande, hvor den industrielle arbejdsstyrke er skrumpet dramatisk igennem den sidste generation – spørger dovent, om det længere giver mening at tale om en ’proletarisk aktør’, og indskrænker sig til at tale om ’multituder’, horisontal spontanitet mv. Men det her er ikke en debat i det store industrisamfund, som Das Kapital beskriver endnu mere præcist end det victorianske Storbritannien eller New Deal Amerika.

200 millioner kinesiske fabriksarbejdere, minearbejdere og byggearbejdere er planetens farligste klasse (spørg bare Statsrådet i Beijing). Deres fulde opvågning fra boblen kan måske være med til at afgøre, hvorvidt en socialistisk verden endnu er opnåelig.

Mike Davis er professor ved University of California, hvor han bl.a. forsker i urbanitet og moderne byers sociale og politiske processer. Han er forfatter til flere bøger, deriblandt *City of Quartz* (1990), *Late Victorian Holocausts* (2001) og *Planet of Slums* (2006). Han er desuden medlem af redaktionen på det engelske tidsskrift *New Left Review*.

En længere udgave af denne artikel blev oprindelig bragt i *New Left Review* #72, 2011. Den bringes her i dansk oversættelse med forfatterens og udgiverens tilladelse.

Oversat af Marc Grønlund.

Sandheder og myter om Grækenland

Hvad der er sket i Europa gennem de seneste kriseår, skulle ikke komme som nogen overraskelse. Ingen af de politiske eller økonomiske begivenheder var uforudsigelige. Den græske krise er ikke mere end toppen af isbjerget. Krisens parallelle forløb i Portugal, Italien, Spanien og Irland og før eller senere Frankrig vidner om dette. Selv hvad nogle venstrepartier nu refererer til som "eurokrisen", er ikke andet end en krise i den politiske strategi, der lå bag euroens design.

Af **Dimitris Tsekeris og Aris Leonas**

LAD OS starte fra begyndelsen: Dette er ikke et "græsk" problem.

Euroen blev på kort tid legitim på verdensmarkedet og vandt sin plads som reservevaluta. Alligevel har euroens sociale og politiske grundlag, den såkaldte Eurozonearkitektur, vist sig at være skør, især fordi den kropsliggjorde de neolibérale ideer, der gjorde markedskræfternes dominans over alle aspekter af samfundets politiske, økonomiske og sociale struktur til lov.

Euroen er måske blevet gyldig som reservevaluta, men den kunne ikke legitimeres indadtil, fordi dens eksistens krævede forgældelse, nedskæringer, arbejdsløshed, deregulering af arbejdsmarkedet, privatisering af offentlige produktionsselskaber (el, vand..), skærpelse af klasse- og regionale forskelle, komponenter der nu – i begyndelsen af denne europæiske krise – er de basale instrumenter for det europæiske bourgeoisi til at overkomme krisen.

Konsensusen mellem det europæiske højre og socialdemokratiet har størstedelen af ansvaret for fokus på den politiske slagmark. Men ikke kun det. Problemerne skyldes også venstrefløjens mangler og den manglende evne til at bryde denne konsensus. Nogle af dem kunne have været undgået på trods af de strukturelle svagheder. Hvis ECB kunne have opereret som lender-of-last-resort, hvis der havde været en fælles europæisk formueskattepolitik, der kunne sikre de nødvendige midler til at skabe arbejdspladser og virkelig konvergens, ja så kunne selv nu krisen være kommet under en eller anden form for kontrol. Det er klart, at ikke kun Grækenland, men hele den europæiske økonomiske struktur sidder oven på et gældsbjerg, det være

sig offentlig eller bankgæld eller anden privat låntagning. Selv Eurozonens kernelande, Tyskland og Frankrig, er ikke udelukket fra denne gældsspiral.

Hvad foregår der virkelig i Grækenland?

Nogle fakta om situationen i Grækenland efter næsten 3 år med nedskæringer pålagt først af PASOK og derefter af den "sorte regering", efter at den blev dannet i november 2011, samt IMF's og ECB's rolle.

Efter den brede sommerbevægelse af Aganaktismenoi (svarende til Indignados-bevægelsen i Spanien) og en serie strejker og demonstrationer i oktober 2011 blev den nye regeringskoalition annonceret i november 2011. En koalition dannet af PASOK (socialdemokrater, der fik 44 % af stemmerne ved sidste valg), Nyt Demokrati – det konservative højreorienterede parti, som tabte ved 2009-valget – og det ekstremt højreorienterede parti LAOS (lidt under 8 % af stemmerne). Den fhv. vicepræsident i ECB, Lucas Papademos, blev uden valg ny teknokratisk statsminister.

Denne politiske begivenhed var den første officielle tilkendegivelse af et bredt og dybt demokratisk forfald, der varslede en ny æra i det europæiske politiske regime – "markedsdemokratiet" eller den såkaldte "Permanente Undtagelsestilstand".

Bankdirektører har således officielt overtaget magten i overensstemmelse med PASOK-Ny Demokrati og LAOS og under politiske og tekniske instrukser fra IMF- og ECB-eksperter.

Det græske samfund, det græske folk, fik intet ud af alle de foregående år med såkaldt vækst. Ligesom i andre europæiske lande drog store kapitalinvestorer, multinationale virksomheder

såvel som mediektratiet fordel af situationen, idet de bestak sig til magt over det græske politiske system.

Tallene taler deres tydelige sprog om denne neolibérale gældsdødsspiral:

- 26 % real arbejdsløshed (noter, at hvis man er ansat selv i en time om måneden, registreres man ikke officielt i arbejdsløshedstallene).
- 48 % arbejdsløshed for unge under 25 år – resten arbejder for 300 euroer på det uofficielle sorte arbejdsmarked.
- 1/3 af befolkningen lever i fattigdom iflg. officielle europæiske statistikker.
- I et land med 10 millioner mennesker i alt mister 5000 deres job hver dag. Antallet af hjemløse i Athen er steget hurtigt over de sidste 5-6 mdr. – folk, som indtil for nylig havde en form for ejendom eller bolig og et såkaldt normalt liv.
- Antallet af hjemløse stiger selv inden for de grupper, der tidligere gjaldt som middelklasse eller småborgere.
- Gælden er på den anden side steget uafbrudt, til dels som følge af det interne markedsfald, såvel som fordi de annoncerede reformer i virkeligheden var en måde at reducere arbejdsomkostningerne på så hurtigt som muligt for at leve op til den neoliberale retorik om ”strukturelle tilpasninger”.
- Den offentlige gæld udgør i dag 160 % af BNP i stedet for 115 %, lige før den første gældsftale blev underskrevet med IMF, ECB etc.

I tiden efter januar 2012 er nye nedskæringer i lønninger (både offentlige og private) besluttet, grundlønningen for nyansatte (hvis der er jobs) er 400 euroer, og priserne stiger stadig pga. skatter, der skal dække de sorte huller i statsbudgettet. Underskud, som skabes i kølvandet på sænkningen af lønninger og pensioner.

Nogle kulturelle myter og eventyr er også dukket op i den europæiske politiske offentlige debat, men de passer ikke, for:

Folk i Grækenland er ikke dovne – tværtimod arbejder de flere timer end gennemsnittet i Europa iflg. officiel EU-statistik, men alligevel tjener de mindre.

Grækere er ikke som helhed korrupte – det er snarere de politiske eliter, store virksomheder og massemedierne med stærke forbindelser til den politiske og økonomiske magt i Grækenland.

Det Nye Memorandum

Maskerne er faldet ...

Det græske folk står over for en økonomisk og politisk krise uden fortilfælde. Det drives ud i fattigdom og massearbejdsløshed af kravene fra den såkaldte Troika (IMF, ECB og EU). Hospitaler i Grækenland er ved at løbe tør for medicin, næsten halvdelen af alle unge er arbejdsløse, arbejdere i nogle sektorer er ikke blevet betalt i månedsvis, pensionisters levevilkår er under hårdt angreb, og mange mennesker er tvunget hen i suppekøkkener eller til at rode i skraldespande.

Nu kræver Troikaen en klipning på 23 % af minimumslønnen, fyring af titusindvis af offentligt ansatte og yderligere nedskæringer i pensioner, der allerede har tabt 50 % i værdi. Den internationale kapital selskabstømmer et helt land og river dets sociale væv fra hinanden. Grækenland er i front mht. den budgetdisciplin, der indføres over hele Europa. Alt tyder på, at mens disse tiltag kan beskytte de riges interesser, gør de blot livet værre for flertallet af befolkningen. Hvad der sker i Grækenland i dag, vil vi ske i Portugal i morgen og i Irland dagen efter. I Storbritannien indfører koalitionsregeringen tilsvarende politikker, som vil reducere arbejderens lønninger, få dem til at arbejde længere for en mindre pension, få det nationale sundhedsvæsen afviklet – ligesom andre offentlige ydelser.

”

*Slogan fra en væg i Athen:
”Med 400 euro i løn kan du ikke
overleve, du gør oprør”.*

Søndag d. 12. februar 2012

Dette er, hvad der skete uden for parlamentet i Athen og i hver eneste by i landet. Folk gik på gaderne (alene i Athen mere end en halv million) for at modsætte sig de nye – endnu mere brutale – disciplinkrav, der allerede er blevet testet og har fejlet over de sidste to år, mens den ulovlige regering endnu engang prøvede at sikre, at truslerne om betalingsstandsning og det efterfølgende kaos kunne få de sidste parlamentsmedlemmer fra de tre regeringspartier til at stemme for.

Denne enorme demonstration er fortsættelsen af den seneste historie om græske arbejderes og studenteres kampe i det sidste tiår. Den fandt sted en dag efter fagforeningernes succesrige 48-timers ge-

neralstrejke (selvom de stadig i store træk kontrolleres af PASOK).

Indsatspolitiets taktik var velovervejet, brutal og hårdtslående for at sikre, at hundredtusinder af folk, der samlede sig i landets gader, afholder sig fra det en anden gang. Tonsvis af tåregas blev brugt og civilklædte politistyrker, der udgav sig som demonstranter, blev brugt for at styre de anvendte voldsudgydelser. Hundreder af mennesker blev såret af oprørspolitiet og måtte sendes på hospitalet, folk blev arresteret i dusinvis både før og efter protesterne og blev anklaget for ulovlige handlinger.

Med politiets brug af overdreven magt mod folket og med vreden på så højt niveau var det kun et spørgsmål om tid, før byen blev en kampzone med brændte bygninger og benzinbomber.

Inde i parlamentet bad de venstreorienterede partier (KKE – det græske kommunistparti – og SYRIZA – en koalition af radikale venstrepartier) for åben afstemning for at offentliggøre, hvilke dele af aftalen hvert parlamentsmedlem stemte for.

De venstreorienterede parlamentsmedlemmer var meget angrebslystne under debatten om den nye aftale og bad gentagne gange medlemmer af de andre politiske partier (dem i den sorte regering) om at nedstemme den nye bail-out aftale. Den eneste levedygtige løsning ville være at udskrive valg næste dag. Regeringen blev ved med at gentage sin trussel mod parlamentsmedlemmerne og det store flertal af det græske samfund: Uden denne aftale vil den græske stat gå fallit i morgen og produktionen kollapse (selv ikke mælk ville komme frem, som om køerne ville holde op med at producere). Hvis ”vi” ikke skriver under på aftalen, vil kaos herske!

Det skal noteres, at denne koalitionsregering havde et flertal på 250 medlemmer i parlamentet. Dette gjorde det næsten umuligt at fælde aftalen.

Op den blev vedtaget, men med mange frafaldne fra hver side, næsten 60 MP'ere fra regeringssiden modsatte sig aftalen. Til sidst blev aftalen underskrevet med 199 ud af 300 stemmer. Dette er naturligvis en fiasko – allerede tre dage efter vedtagelsen var EU-ledelsen i tvivl og krævede nye pensionsnedsættelser, hvad der meget snart vil føre til en ny politisk krise, og som er begyndelsen på enden for denne regering. Folks kamp disse tre år, på gader og gennem strejker over hele landet, har forårsaget en krise rettet mod de dominerende politiske og øko-

” Social ødelæggelse og katastrofe vil følge både ved at bibeholde euroen eller gå tilbage til drachmen (den græske valuta før euroen), det er som at vælge mellem langsom og hurtig død. Grækenland kunne også nemt smides ud af Eurozonen, selvom det følger IMF-EU-opskriften om nedskæringer og lønnedgang.”

nomiske magtblokke, som man ikke har set magen i et EU-land, i det mindste ikke i de sidste 30 år.

Den overvældende og dynamiske tilslutning fra det græske folks side til søndagens demonstrationer i Athen og alle større byer i landet sendte en meget klar besked om fordømmelse af memorandummet. Hundredtusinder af mennesker, på trods af afpresningsdilemmaer og regeringens og mediernes anstrengelser for at terrorisere dem, overtog gader og torve for at sætte deres stempel på fremtidige udviklinger.

Hvad skal vi så gøre?

Den europæiske fremtid afhænger helt overvejende af de økonomiske og politiske kampe, der finder sted for at ændre de politiske balancer over hele Europa og i hvert enkelt land. Hvis euroen skal reds, må klasse og neoliberale bånd på euroen brydes, og det må blive en virkelig fælles valuta, der tjener folk, og ikke vedblive at være et finansielt og politisk redskab, der bogstavelig talt bruges som et våben til fordel for bankfolk eller internationale kapitalister.

Det er den diskurs, der skulle følges i Europa, hvis der skulle næres noget håb om at bremse gældskrisens onde cirkel af social ødelæggelse. Det er ikke et spørgsmål om at vælge et navn for fællesvalutaen (euro eller...).

Social ødelæggelse og katastrofe vil følge både ved at bibeholde euroen eller gå tilbage til drachmen (den græske valuta før euroen), det er som at vælge mellem langsom og hurtig død. Grækenland kunne også nemt smides ud af Eurozonen, selvom det følger IMF-EU-opskriften om nedskæringer og lønnedgang. Den virkelige test er, hvordan de nødvendige betingelser kan skabes for, at det europæiske samfund kan reorganisere sine grundlæggende midler for reproduktion, baseret på virkeligt demokrati, fuld beskæftigelse, social retfærdighed, national værdighed og ligeværdigt partnerskab. Den politik, som Grækenland tvinges til at føre, er en meget ekstrem udgave af den, der kunne ødelægge Europa. Det er en meget brutal version af neoliberal kapitalisme, der spreder sig over hele verden, med

det mål, at det store flertal af arbejdere skal absorbere krisens sociale omkostninger. Der blackmailes overalt, og det er der ikke noget nyt i – dvs. hvis VI ikke får lånet, så kan VI ikke betale lønninger, hvilket er blevet en latterlig løgn – pengene fra lånene skal direkte bruges til at styrke banksektorens likviditet og risikoafdækning af dens gæld eller betale af på gamle højtforrentede lån.

Det politiske instrument mod den slags politik er hverken underkastelse eller den totale sociale udbombning eller den kreative ødelæggelse af de europæiske produktivkræfter.

Et organiseret oprør mod disse brutale politikker, uden nødvendigheden af at forlade den europæiske ramme, men som involverer sociale og politiske kræfter i Europa, synes at være det eneste levedygtige første skridt i øjeblikket, og det kunne ventes at blive det dominerende mål for det europæiske venstre gennem denne kriseperiode.

De spørgsmål, der stilles i den offentlige debat, om de rige skal betale eller ej, skal stilles i næste fase.

Spørgsmålet er, hvordan vi kan få de rige til at betale for denne krise og konstruere en alternativ basis for næste periode. Denne diskussion foregår gennem fælles europæiske rammer af social og politisk koordination, eftergivelse af gammel gæld, som allerede er tilbagebetalt to og tre gange – den eneste sigtbare vej til at undgå gældsspiralen af nedskæringer og recession i dette kriseøjeblik.

Der er ingen nemme løsninger i sigte. Dette må indrømmes over hele Europa.

De kampe, der begyndte i Grækenland for tre år siden, folkets lange kamp, har været mod tiltag og reformer af det økonomiske og politiske regime, som den neoliberale kerne i EU i nært samarbejde og enighed med den græske sorte regering har indført. Dette annoncerer en ny æra af kampe for værdighed og social nytænkning over Europa.

Det græske regime må falde. Valg burde være udskrevet allerede for mange måneder siden, da regeringen tabte sin legitimitet i flertallets øjne. Den politiske situation i Grækenland forbliver ustabil. I det sidste års kampe, i bevægelserne og sammenstødene med den voldelige brutalitet fra den græske regerings side, har der været tegn på, at folk flyttede sig mod venstre side af det politiske spektrum, som bekræftet af opinionsundersøgelser. Lokale forsamlings er blevet organiseret, kampkomiteer og solidaritetsnetværk er blomstret op over hele landet, bevægelser er blevet styrket og grundfæstet. Brede sociale koalitioner er struktureret for at tilbyde sikkerhedsnet til de millioner af mennesker,

der er drevet ud i ekstrem fattigdom og tab af fremtidshåb. Den hurtige opløsning af de traditionelle regerende partier i Grækenland (PASOK, Nyt Demokrati) viser slutningen på den politiske æra, der fulgte det militære diktators fald i 1973.

”

Det græske regime må falde. Valg burde være udskrevet allerede for mange måneder siden, da regeringen tabte sin legitimitet i flertallets øjne. Den politiske situation i Grækenland forbliver ustabil.”

En venstreorienteret regering kunne komme på tale som et skridt til at sparke Troikaen ud. Nogle tal viser mere end 30 % i de sidste meningsmålinger for en sådan løsning, selvom disse tal ikke er helt sikre. Den illegale gæld skal skæres ned og de neoliberale planer aborteres, så en ny social og politisk balance kan nås.

Det er nøjagtigt, hvad de europæiske bourgeois-eliter er bange for, men det er det spor, der skal følges i Europa, hvis noget håb om et europæisk rum for værdighed og demokrati skal opstå.

Hvad massemedierne og de politiske eliter i Europa kalder en trussel, er blevet virkeliggjort. Smilet skal tilbage igen i Grækenland og Europa (ikke det neoliberale, som Merkel og Sarkozy har vist os de seneste år og gerne vil blive ved med at vise os).

Merkozy-syndromet, som er blevet et eksperiment for de europæiske samfund, vil fejle. Indtil da...

Nægt – gør modstand – reager, kæmp for demokrati og værdighed.

De europæiske eliter skal forberede sig på det græske forår.

Dimitris Tsekeris er uddannet mekanisk ingeniør fra Grækenland. Han har som student bl.a. arbejdet som tjener, men kunne ikke få et job inden for sin uddannelse i sit hjemland og studerer nu på DTU for at få sin anden mastergrad. Han er medlem af ungdomsbevægelsen for det radikale venstreorienterede parti Synaspismos, der er en del af SYRIZA. Aris Leonas arbejder i Danmark.

Oversat fra engelsk af Karen Helveg Petersen

Italia, bella Italia! – Italien i krise, Italien og venstrefløjen

COLPO MONETARIO... (finanskup) – sådan karakteriserer partiet *Rifondazione* den nuværende politiske situation i Italien. Forfatteren beskriver i denne artikel forholdene i støvlelandet med udgangspunkt i partiet *Rifondazione*s kongres i december, hvor han var til stede som Enhedslistens repræsentant. Kongressen var først og fremmest ét langt opgør med den nye 'tekniske' Monti-regering samt en opfordring til kamp imod den.

Af **Flemming Larsen**

MASSEARBEJDSLØSHED, PRES på arbejderrettigheder, nedskæringer, forringelser af offentlig service, lavere pensioner, dårligere uddannelse, dyrere leveomkostninger, virksomhedslukninger, trusler om flytning af store virksomheder (FIAT), katastrofal ungdomsarbejdsløshed ikke mindst i Syditalien, korruption, skatteunddragelser – ja, således ser dagens orden ud i støvlelandet, som stadig er 'bella', når vi taler natur og historiske seværdigheder, men meget mindre 'bella', hvis vi taler samfund og politik.

Hvem er Mario Monti?

Mange jublede, da Berlusconi måtte give op, men er italienerne i virkeligheden kommet fra asken i ilden? Monti-regeringens mange tiltag, rost af EU, Merkel og Obama, rammer den almindelige italiener ualmindeligt hårdt. Montis paroler, da han tiltrådte som statsminister i november 2011, var retfærdighed, vækst og streghed. Stregheden er det gået fint med, det kniber meget mere med retfærdigheden og væksten. I sandhedens interesse må det siges, at der på det sidste bliver gjort en indsats for at komme skattesnyderiet til livs, men først og fremmest er det de svageste skuldre, der endnu engang skal betale krisens omkostninger. Væksten ligger det også særdeles tungt med, og en række økonomer har da også påpeget det skadelige ved EU's påtvungne sparepolitik.

Filosoffen Gianni Vattimo (som sidder i Europa-parlamentet for centrum-venstre partiet Italia dei Valori, IdV) skrev for nylig (formentlig lidt provokerende): "...Berlusconi var bedre, fordi han var mindre seriøs. Monti er – også fordi han er apolitisk – en rigoristisk udøver af systemets regler. Ikke for ingenting betragter Financial Times ham som Europas bærende søjle; og Obama er vældig glad for

ham. Elendighed, arbejdsløshed, voksende ulykkelighed på alle niveauer i samfundet? Bivirkninger."¹

Mario Monti er klart EU's mand på premierministerposten i Italien. Præsident Giorgio Napolitano, som i parentes bemærket flere gange har spillet en positiv rolle i relation til den useriøse og egocentrerede spradebasse Berlusconi, men som samtidig er 100 % EU-minded, udnævnte Monti til livsvarig senator for straks efter at bede ham om at danne regering. Monti har været EU-kommissær 1995-2004, og så sent som sidst i 2010 blev han af kommissionsformand Barroso bedt om at redigere en rapport om det indre markeds fremtid. Han har endvidere glimrende forbindelser til storfinans og multinationale, idet han har været international rådgiver for Goldman Sachs og Coca Cola.

I en artikel i det italienske dagblad *Corriere della Sera* roste han tilbage i januar 2011 to højrefløjsinitiativer i Italien: dels de nye FIAT-aftaler med begrænsninger i arbejdernes rettigheder gennemtruffet af firmaets topchef Sergio Marchionne, og dels Berlusconi-regeringens 'reform' af universiteterne ved undervisningsminister Mariastella Gelmini (og straks efter hans første tale i parlamentet var der da også store studenterdemonstrationer). På denne måde var det svært at se, hvordan man kunne forvente sig noget godt fra denne mands side set med venstreorienterede briller og lidt af en gåde, hvordan det store centrum-venstre parti Partito Democratico, PD, varmhjertet kunne støtte en sådan regering sammen med Berlusconis parti i stedet for at kræve nyvalg straks, hvor det stod til at kunne vinde.

¹ Citater er oversat af forfatteren.

”

(Monti) har endvidere glimrende forbindelser til storfinans og multinationale, idet han har været international rådgiver for Goldman Sachs og Coca Cola”

Jamen, hvor er da Italiens venstrefløj?

Italien var engang landet, der havde vestens største kommunistparti, PCI – med over en tredjedel af stemmerne ved dets bedste valg midt i 1970'erne. Efter murens fald og Sovjetunionens opløsning i hhv. 1989 og starten af 1991 opløste partiet sig selv i februar 1991, skønt man allerede gennem mange år havde fjernet sig fra Moskva-linjen. Partiets flertal dannede nu partiet Partito Democratico della Sinistra, PDS, hvis udvikling gennem de seneste 20 år desværre har været en konstant march mod højre. Det udgør nu en del af landets største parti, det ovenfor nævnte Partito Democratico, PD, efter sammenslutning med den mindst konservative fløj af det hedengangne kristeligt-demokratiske parti.

Samtidig, dvs. i starten af 1991, dannede mindretallet, som var utilfreds med PCI's afvikling, Partito della Rifondazione Comunista, PRC eller i daglig tale Rifondazione (som betyder 'gendannelse'). Partiets ideologer lægger vægt på begge dele af navnet. Man vil beholde 'comunista' for at betone kontinuiteten i forhold til den revolutionære arbejderbevægelses udvikling, men vægter samtidig ordet 'rifondazione', fordi (som det hedder i seneste kongresdokument): "...en kommunistisk identitet, som passer til det 21. århundrede, implicerer et radikalt brud med stalinismen." Lidt senere hedder det: "...man kan kun være en troværdig eksponent for et revolutionært og kommunistisk perspektiv, for så vidt som dette defineres som ikke liggende i forlængelse af den 'faktisk realiserede socialisme'."

Rifondazione har selv i sin korte levetid været ude for adskillige opsplittings, af hvilke den seneste

ved forrige kongres i 2008 bed rigtig hårdt: Nicki Vendola, præsident i den sydditalienske region Puglia, kom i mindretal, og som en konsekvens heraf forlod han sammen med mange tilhængere partiet kort efter kongressen for at danne det parti, der i dag hedder Sinistra-Ecologia-Libertà, SEL. Baggrunden for bruddet var nederlaget ved det nys afholdte parlamentsvalg, hvor venstrefløjen med Rifondazione i spidsen stillede op i en koalition, som kaldte sig 'Arcobaleno' ('regnbue' – bestående af kommunister, grønne og venstresocialdemokrater), men ikke nåede de nødvendige 4 % af de afgivne stemmer for at få plads i parlamentet. Det var en slem øretæve, en straf for at have deltaget i Prodis meget brede centrum-venstre regering (Rifondazione alene har tidligere været oppe på over 8 % af de afgivne stemmer og har haft over 40 medlemmer i deputeretkammeret – ud af 630 i alt).

Rifondationes 8. kongres

Perioden 2008-11 var derfor en kold periode for Rifondazione og dermed en lidt dyster baggrund for kongressen i december. Dog mærkedes der op til kongressen en ny optimisme, affødt dels af en klar og aktiv modstandslinje mod Monti-regeringen og dels af succes i nogle lokalvalg.

At Rifondationes kongres denne gang blev afholdt i Napoli, var for eksempel ingen tilfældighed. For her havde partiet succes ved kommunalvalget tidligere på året som støtteparti (i form af Federazione della Sinistra (FdS), som partiet er den vigtigste del af – herom senere) for den vindende borgmestercandidat Luigi de Magistris fra partiet Italia dei Valori (IdV). Herudover var valg af lokalitet også helt klart

udtryk for solidaritet med Syditalien og dette områdes store problemer (kæmpearbejdsløshed, affaldsproblemer, organiseret kriminalitet mm.).

Kongressen var naturligvis præget af Italiens krise som en del af Europas krise. Gang på gang blev det slået fast på kongressen, at Monti er et værktøj for EU og Den Europæiske Centralbank (ECB), og at regeringen frem for at være ”teknisk” i høj grad er politisk som et andet udtryk for borgerskabet end Berlusconi.

”

Et tema på kongressen var også, at det nu gjaldt om at ændre folks bevidsthed, at få folk til at interessere sig for politisk økonomi”

Kongressen var meget kritisk over for ECB og EU’s nyliberalistiske politik i det hele taget. Hele euro-konstruktionen opfattes som en fordel for de stærke økonomier. Ikke mindst Tyskland har nydt godt af den. Derfor er partiet også særdeles kritisk over for Merkels føren sig frem med krav til de sydeuropæiske lande. Rifondazione-aktivister har med deres sekretær Paolo Ferrero i spidsen stillet sig op foran den tyske ambassade og ’krævet’ at få stemmeret i Tyskland, for det var jo tilsyneladende der, Italiens fremtid blev afgjort. Partiet foreslår, at man går så vidt som at nægte at betale statsgælden, hvis ikke Tyskland og EU skifter politik (idet der henvises til, at noget lignende er sket i Islands tilfælde).

Den Europæiske Centralbank bliver meget kraftigt kritiseret af Rifondazione. Gang på gang fremhæver partiet det helt specielle i, at ECB modsat alle andre centralbanker finansierer bankerne og ikke de suveræne stater.

2012

Trods de mange hårde tiltag nyder Monti-regeringen stadig en vis opbakning i befolkningen, ikke en begejstret af slagsen, men en opbakning ud fra en formodning om, at tingene ikke kan være anderledes, at der ikke er noget alternativ. Et tema på kongressen var også, at det nu gjaldt om at ændre folks bevidsthed, at få folk til at interessere sig for politisk økonomi og blive bevidste om, at den nyliberalistiske vej kun er én blandt flere mulige. Denne kamp om sjælene er tydeligvis ikke vundet fra den ene dag til den anden, selvom der har været adskillige strejker og demonstrationer.

På kongressen var der blevet udtrykt bekymring for, at den første lettelse over at blive af med Berlusconi hurtigt kunne ændre sig til skuffelse og raseri, måske endda til angst, fordi ørerne tudes fulde af medieudsagn om, at dette er den eneste vej. Det raseri, som kongressen forudså, ses foreløbig tydeligst på højrefløj. Det racistiske Lega Nords leder Umberto Bossi er sin uvane tro kommet med dumsmarte og voldelige bemærkninger om, at Monti risikerer livet, og at Norditalien vil gøre det af med ham (dette parti er først og fremmest imod Monti, fordi han ikke har megen forståelse for Lega Nords krav om større selvstændighed til Norditalien). Bossi har hurtigt forsøgt at afdramatisere sine bemærkninger, som imidlertid har skabt røre og vrede over hele det politiske spektrum. Vattimo havde i førnævnte tekst advaret mod en sådan udvikling. I sammenhæng med de sociale problemer havde han skrevet, at vi dog ikke var nået til ’Marchen mod Rom’² – med tilføjelsen ”ikke endnu”.

Partierne til venstre for midten

Rifondazione vil ved parlaments- og lokalvalg stille op i koalitionen Federazione della Sinistra, FdS, hvor det selv er den vigtigste kraft. Hvis vi ser på den seneste meningsmåling (IPSOS 6. marts), ser situationen for centrum-venstre og venstrefløj her efter sådan ud:

· PD, Partito Democratico	· 27,4 % (er i parlamentet)
· IdV, Italia dei Valori	· 8,6 % (er i parlamentet)
· SEL, Sin.-Ecol.-Libertà	· 6,7 % (uden for parlamentet)
· FdS, Federazione della Sinistra	· 2,8 % (uden for parlamentet)
· De grønne	· 1,0 % (uden for parlamentet)

Det skal tilføjes, at tallene har en temmelig stor usikkerhedsgrad, da 45 % af de adspurgte ikke ønskede at svare på spørgsmålet om, hvem de ville stemme på.

PD er allerede nævnt nogle gange. Partiet har ’loyalt’ støttet Monti-regeringen, fordi de ’ansvarligt’ måtte gøre, som EU sagde, men er alligevel i en kattepine nu efter regeringens socialt skæve udspil. Der er interne spændinger i PD, bl.a. har deres cheføkonom Stefano Fassina udtalt sig meget negativt om regeringens og EU’s økonomiske politik. Der skal være en del lokale valg her i foråret, og i disse er PD flere steder allieret med kræfterne til venstre.

² Fascisternes march i 1922, som førte til kongens udnævnelse af Mussolini til regeringschef.

”

...udtrykt bekymring for, at den første lettelse over at blive af med Berlusconi hurtigt kunne ændre sig til skuffelse og raseri, måske endda til angst, fordi ørerne tudes fulde af medieudsagn om, at dette er den eneste vej”

IdV, Italia dei Valori (værdiernes Italien), er et moralsk orienteret parti, ledet af Antonio di Pietro, som var anklager i de politiske korruptionssager i starten af 1990'erne. Di Pietro og hans parti har været de mest indædte modstandere af Berlusconi. Partiet kalder sig et liberaldemokratisk parti, som det ind imellem kan være vanskeligt at placere, men det tiltrækker også ret venstreorienterede personer som de allerede nævnte Luigi de Magistris og Gianni Vattimo. Efter i starten at have givet sin forbeholdne støtte til Monti er partiet siden gået i klar opposition.

Det ser ud til, at Luigi de Magistris som borgmester kan komme til at spille en vigtig rolle i lokale enheders modstand mod den 'tekniske' regering. I starten af 2012 har der været en stor konference med kommunalfolk fra hele landet i Napoli, hvor både IdV-borgmesteren samt Rifondazione's Paolo Ferrero og SEL's Nicki Vendola talte.

SEL var i starten forsigtigt accepterende i forhold til den ny regering, fordi dette partis mål var (og er) en alliance med centrum-venstre partierne PD og IdV. Siden er SEL ligesom IdV blevet stærkt kritisk og er klart i opposition. SEL har mange gode kræfter i sine rækker, og det kunne håbes, at der igen kom en tilnærmelse mellem dette parti og kræfterne til venstre herfor. Stridspunktet går nu som tidligere først og fremmest på, hvor tæt man skal samarbejde med PD.

Fagbevægelse og andre bevægelser

At være med i bevægelser og selv forsøge at igangsætte bevægelser var Rifondazione-kongressens allerhøjeste prioritet. En af de vigtigste bevægelser er selvfølgelig fagbevægelsen, eller når vi taler om Italien: fagbevægelserne. I mange år har der været 3 officielle landsorganisationer, og på det seneste er en mere uofficiel til venstre for de andre, USB, ble-

Paolo Ferrero

vet aktiv. Af de officielle har CGIL traditionelt været den mest venstreorienterede. CGIL's formand Susanna Camusso udtaler sig ind imellem ret skarpt om regeringen. Der forhandles med den, men hvis den går for langt, har Camusso udtalt, at man er parat til en skarp reaktion. Regeringen har længe talt om at revidere en bestemt paragraf, der skal gøre det lettere for arbejdsgiverne at fyre folk, og det er ikke mindst den, CGIL forsvarer med næb og kløer.

Der er adskillige andre bevægelser, der rører på sig, bl.a. meget kraftige protester i Norditalien mod en højhastigheds-togstrækning, og lokalpolitiske initiativer er allerede nævnt. Derudover prioriterer Rifondazione meget højt at medvirke til at etablere et stærkt udenomsparlamentarisk 'sinistra' via en 'grundlæggende bevægelse for fælles goder og for arbejde' – idet 'fælles goder' bl.a. står for vand, sundhed, uddannelse mv.

Som partisituationen ser ud i dagens Italien, er der ingen tvivl om, at et opgør med Monti-regeringen, som batter noget, skal komme fra de folkelige bevægelser. Det skal blive spændende at se, hvad foråret bringer. Jeg håber, at forårets marcher, konferencer, sange, taler, strejker mv. fra disse bevægelsers side vil overdøve Bossis farlige platheder.

Fødevarekrisen og det finansielle system

FØDEVARESPEKULATION. Det er en realitet, at de nuværende fødevare- og energikriser falder sammen med krakkene 2007/2008 og 2010/2011. Er det ikke netop et billede på, at finanssystemets struktur er afgørende for priserne på fødevarer og dermed for, om millioner af mennesker verden over sulter? Natalia Lehrmann analyserer, hvad fødevarer har med det finansielle system at gøre.

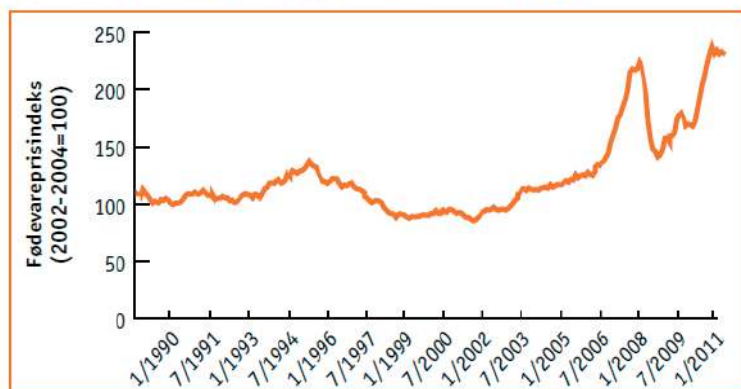
Af **Natalia Lehrmann**

ENDNU EN gang står verden over for en omfattende fødevarekrise. Det er blevet anslået, at forrige fødevarekrise i 2008 tvang yderligere 100 mio. mennesker ud i hungersnød. Mange mener, at de voldsomt stigende fødevarepriser skyldes nedgangen i udbuddet af fødevarer pga. klimaforandringer, tørke, biobrændsel, handelsrestriktioner m.m. samt øget efterspørgsel pga. befolkningsvækst og ændrede forbrugsvaner. Nogle har ligefrem peget på, at det drejer sig om, at en voksende middelklasse bl.a. i Kina spiser mere kød. Det kan tænkes, at alle disse faktorer kan skabe nogle prisudsving på kortere og/eller længere sigt, men alt for ofte glemmer man, at de nuværende fødevare- og energikriser falder sammen med finanskrisen og dermed afspejler finanssystemets struktur. FAO's graf nedenfor¹ viser en nøje sammenhæng mellem høje priser på fødevarer og finanskrisen (når man bemærker toppene i 2007/08 og 2010/11).

Afkoblingen mellem produktion og "investering" i fødevarer

Udviklingen på råvaremarkedet afspejler en generel tendens til afregulering i finansverdenen siden

UDVIKLINGEN I FAO'S FØDEVAREPRISINDEKS 1990-2011

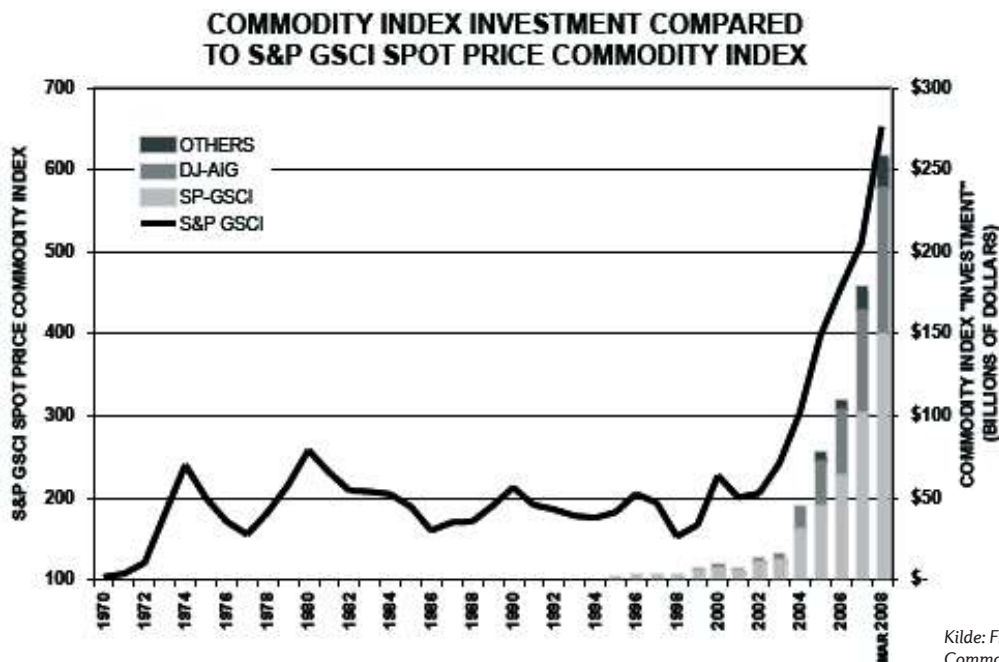

Kilde: FAO Food Price Index september 2011.

1970'erne. Parallelt med, at priserne på råvarer er steget de sidste ti år, er finansielle spekulanter blevet tiltrukket af at investere i disse varer. For eksempel er investeringerne i såkaldte råvareindeksfonde steget fra omkring 5 milliarder dollars i 1995 til omkring 260 milliarder dollars i 2008 (se figuren nedenfor²). Men dette er ikke afspejlet i en tilsvarende øget fysisk produktion af fødevarer. Kun to procent af futures-kontrakterne, der bruges til investering i råvarer, ender med en faktisk levering af den fysiske råvare.³ Der er altså sket en afkobling mellem produktion (det egentlige fundament) og en investering i råvarer, som udelukkende drejer sig om at sikre finansielle investorers profit f.eks. ved at tjene penge på prisudsving. Men mængden af finansielle investeringer afspejler dog stadig prisen (spotprisen) på fødevarer (se figur 1) og er dermed afgørende for, om en familie kan få mad på bordet.

Siden starten af 1990'erne er markedet for fødevarer gradvist blevet afreguleret. Råvarer blev undtaget fra handelsbegrænsninger og nye, udviklede kontrakter blev kreeret, så derivater i fødevarer kunne ekspandere massivt, ligesom valutaer, aktier

og senere andre markeder såsom jord- og ejendomsmarkedet. Fra 2002 til midten af 2008 steg antallet af råvaderivatkontrakter med 500 procent. I 1991 blev de første råvareindeks skabt, og samme år blev de undtaget fra begrænsninger på, hvor meget en enkelt aktør kunne investere ad gangen. Dette har betydning for, om markedet kan manipuleres (dvs. om prisen påvirkes af spekulanter og ikke udbud og efterspørgsel efter de underliggende varer). En række varer

indgår i råvareindeks, der dermed indeholder en vægtning af priserne på de globale råvaremarkeder. De er selv blevet objekter for investeringer gennem indeksfonde. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis store institutionelle investorer (investeringsfonde, hedgefonde og pensionsfonde) beslutter sig for at byde ind og spekulere med massive summer kapital. Dette kan medvirke til at skabe en prístrend, så andre også mener, det er en god idé at investere i takt med, at prisen stiger (flokaadfærdsmentalitet). Dette betyder med andre ord, at det er sværere at afgøre, hvornår det er råvarepriserne, der påvirker investeringerne eller investeringerne, der påvirker priserne: Hvis prisen stiger og ser ud til at fortsætte på den måde, øges interessen for at investere (efterspørgslen på råvarederivater stiger). Men det er også således, at hvis interessen for at spekulere øges (investeringsefterspørgslen stiger), stiger prisen (en råvare kan sælges dyrere, fordi der er flere om budet). I givet fald hænger hønen og ægget sammen.

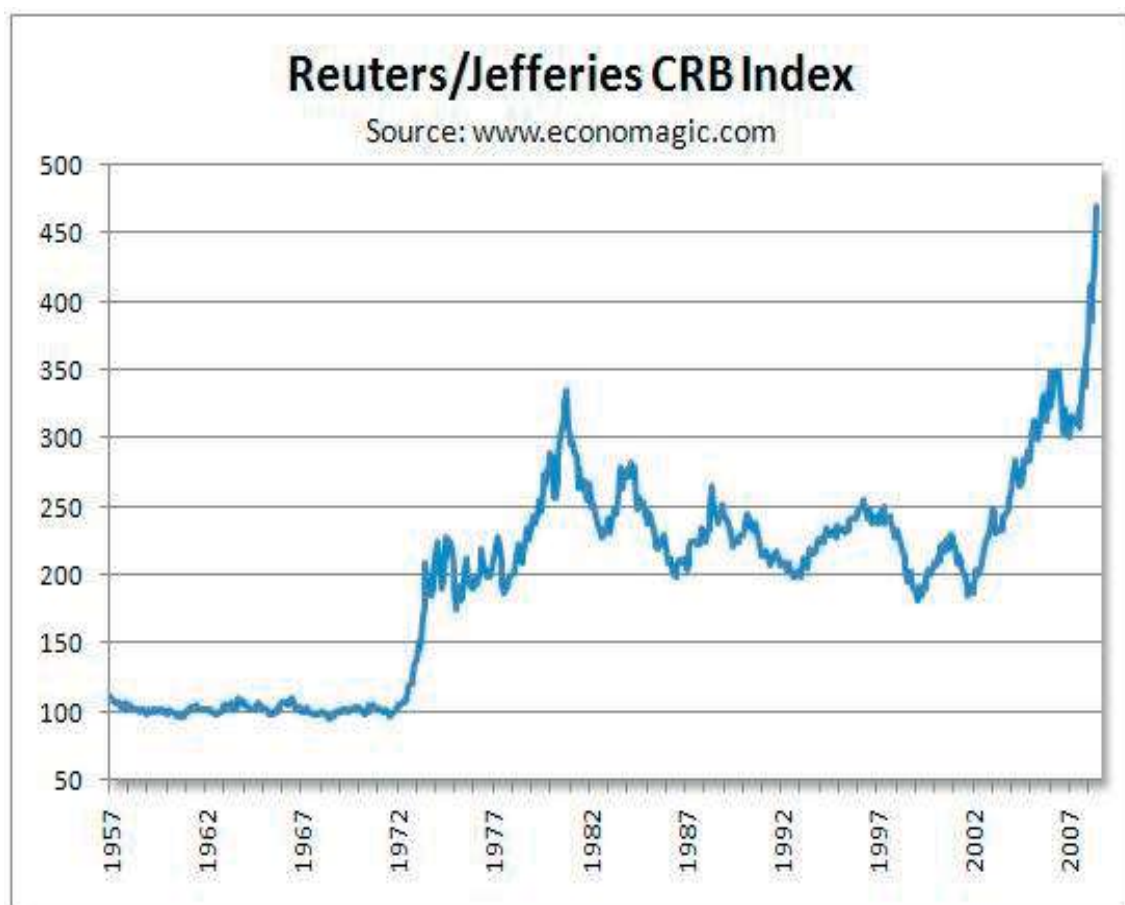
Et **derivat** er et finansielt instrument, hvis værdi er afledt af ("derived from") værdien af andre, mere basale underliggende variabler. Det baseres altså ikke direkte på en handel her og nu med håndgribelige, fysiske aktiver, såsom varer eller penge, men er en finansiell kontrakt eller et værdipapir, hvis værdi knyttes til forventede prisbevægelser på underliggende aktiver.

Priserne på råvarer har også afspejlet forrige kriser. Reuters/Jefferies CRB Index4 nedenfor peger netop på, at der er et sammenfald mellem kriserne i 1970'erne og 2007/2008 og råvarepriserne. Indekset er bredt anerkendt for at indikere priserne på de globale råvaremarkeder og danner basis for

Et **råvare-indeks** (commodity index) er en "pakke" af såkaldte råvarefutures (en særlig type finansielle papirer), hvor forskellige råvarefutures er blevet sammensat som et investeringsobjekt. Landbrugsafgrøder udgør normalt hovedparten af kompositionen. Den oprindelige pointe med salg af råvarer til fremtidig levering (futures-markedet) var at risikoafdække landmændenes høst. Stiger indekset med 5 %, betyder det ikke, at hver enkelt råvare er steget med 5 %, men at det vejede gennemsnit er. I modsætning til future-prisen er spotprisen den nuværende leveringspris for varen på baggrund af udbud og efterspørgsel. Goldman Sachs Commodity Index (S&P GSCI) er et eksempel på et råvareindeks. Det er sammensat af 24 forskellige råvarer i en andel, som afspejler værdien af disse varers produktion i verdensøkonomien – fødevarer udgør ca. 12,5 % af GSCI. Ved at investere i et indeks, kan investorer handle i varer uden faktisk at købe eller oplagre varen selv, hvilket betyder at råvareindeks er særdeles velegnede til at spekulere i. Derudover er prisen på fødevarer betinget af de andre varer i indekset såsom energi og ædelmetaller – hvilket igen gør det problematisk at henvise fødevarerpriserne til udbud og efterspørgsel af fødevarer alene.

mange finansielle investeringer. Krisen i halvfjerdserne tilskrives bl.a. deregulering af finanssektoren, herunder ændringer i relationen mellem guld og valuta samtidig med to oliekriser. Nu er der både høje priser på guld, energi og fødevarer. På grund af de indbyrdes forstærkende effekter er det tydeligvis problematisk at blande investeringer i fødevarer sammen med investering i andre råvarer.

Ikke desto mindre anskues spekulation i indeks som en måde at risikoafdække "investorer" – eller

rettere sagt spekulanter – risici i andre investeringer, fordi indeks har basis i mange aktiver og ikke blot et enkelt og dermed spreder risici ud over mange områder. Derudover hævdes det, at bevægelsen i fødevarepriserne ofte er modsatrettet bevægelsen i aktiekurserne – hvilket netop har gjort disse indeksfonde så attraktive for mange investorer – ikke

” Parallelt med, at priserne på råvarer er steget de sidste ti år, er finansielle spekulanter blevet tiltrukket af at investere i disse varer.”

mindst efter at boligboblen bristede som den seneste i rækken af bobler (it-boblen sprang i 2001, aktiemarkedet kort efter og boligboblen i 2007), og investorerne derfor skulle flytte deres aktiver andetsteds hen. Dette har altså ikke noget med udbud og efterspørgsel på basisvarer at gøre. Problemet med bobler er, at de ikke udjævner prisudsving, men tværtimod forstærker dem.

Med henblik på at skabe et stabilt finansmarked på længere sigt er der derfor ikke blot brug for at

regulere finanssystemet som helhed, men også for at regulere dets enkelte dele, således at kortsigtede spekulationsbobler i mad, boliger, olie og valutaer ikke i samme grad kan finde sted.

Et uigennemsigtigt marked

I 2008 foregik 85-90 procent af de rent spekulative – såkaldt ikke-kommercielle investeringer – i råvaremarkedet gennem uigennemsigtig OTC-handel, der foregår uden offentlig settlement, dvs. manglende registrering af handlerne, samt uden tilsyn fra offentlige myndigheder⁵

Ifølge en undersøgelse foretaget af Lehman Brothers steg spekulatøren i råvareindeks – der netop udføres med OTC-handel – med 1900 procent (fra \$13 milliarder til \$260 milliarder) fra 2003-2008.⁶ Der er tale om en så markant stigning, at det uden tvivl må have haft en betydelig effekt på fødevarepriserne.

Manglende og forfejlet regulering af finanssystemet og manglende gennemsigthed på finansmarkedet har ikke blot skabt den krise, vi er havnet i, men betyder også, at spekulanter ubegrænset er i stand til at forstørre prisudsving via flokadfærdsmentalitet. Ikke blot fødevarekrisen kan ses i dette lys, men også tidligere bobler såsom boligboblen, aktiebob-

En **position** kan defineres som "en placering af midler i værdipapirer". Man underforstår, at der er tale om en vis størrelse. En position siger derfor noget om, hvor stor en markedsandel og beholdning en aktør har på markedet.

Et **Over the Counter-derivat (OTC)** (et "håndkøbsderivat") er en derivatkontrakt, hvis gennemførelse ikke finder sted på et offentligt registreret marked, men gennem private handler, der indgår direkte mellem to parter. Mens råvarefutures er **standardiserede kontrakter**, der forhandles på børser, finder investering i råvareindeksfonde normalt sted gennem privat-designede OTC-kontrakter, dvs. de er **ikke-standardiserede**. Mangel på gennemsigtighed, tilsyn og regulering af OTC-derivater har faciliteret indtræden af store investorer i indeksfonde.

len og it-boblen forinden, hvor investorer har været i stand til at gamble med fremtidens priser. Samme tendens har man kunnet se i krakkene på de nye vækstmarkeder i udviklingslandene i 1990'erne og afspejles nu f.eks. i eurokrisen igennem spekulation i forsikringer mod tab på græske obligationer.

I EU er blandt andet en Tobin-skat (en mindre skat på finansielle transaktioner) dog også kommet på bordet. Denne skat har til hensigt at mindske overdreven spekulation, så lynhurtige, gentagne transaktioner, der manipulerer priserne i løbet af ganske kort tid, kan undgås. Men strukturelt set kommer

Perspektiver for regulering af finanssektoren

I USA har Dodd-Frank-loven fra 2010 været banebrydende inden for lovgivningen på finansområdet, men mange frygter, at lovgivningen bliver udvidet – især hvis EU ikke følger trop. USA har blandt andet vedtaget, at der skal fastsættes ex-ante (dvs. forudgående, obligatoriske) begrænsninger på såkaldte positioner. I G20 blev man i november 2011 enige om at følge International Organization of Securities Commission's (IOSCO's) anbefalinger⁷ og anerkende, at regulering og tilsyn kan modvirke misbrug af markedet, og at regulerende myndigheder formelt bør have autoritet til at overvåge og forvalte positioner. Lovgivere kan fastsætte begrænsninger på positioner, således at enkelte investorer ikke kan investere massive summer på én gang og dermed skabe investeringstrends og manipulere markedet.

I EU er det sværere at nå til enighed omkring lovforslag, og det tyder på, at positionsstyring i stedet bliver fremgangsmåden. Positionsstyring giver ikke mandat til at styre positionerne forud for investeringerne. I England, hvor dette system allerede findes, har flere episoder vist, at dette system ikke fungerer. F.eks. købte et enkelt kornselskab, Frontier Agriculture, i maj 2011 alle tilgængelige hvedefutures på børsen i London. Det er svært at rette op på, når skaden først er sket.

”

...med andre ord, ... det er sværere at afgøre, hvornår det er råvarepriserne, der påvirker investeringerne eller investeringerne, der påvirker priserne”

det store slag til at omhandle revisionen af MiFID (Markets in Financial Instruments Directive), der trådte i kraft i 2007, hvorigennem eftersynet med Europas nøgleværdipapirmarkeder finder sted. Problemstillinger vedr. råvarederivatmarkederne og deres effekt på råvareprisudsving vil kunne håndteres gennem MiFID, f.eks. ved at forbedre gennemsigtighedsregler, informationsstrømme, afrapporteringskrav og ved at sætte begrænsninger på positioner. Den endelige vedtagelse af MiFID vil finde sted under Danmarks EU-formandskab dette forår.

Hovedformålet med MiFID var at gøre EU's finansmarkeder mere konkurrencedygtige ved at tilbyde investorer "flere, bedre og mindre omkostningsfulde muligheder" for at handle med værdipapirer, der er noteret i andre europæiske lande. – MiFID's sigte har været totalharmoniserede regler, og det har således bidraget til at skabe et indre værdipapirmarked i EU og dermed knyttet landenes finansielle økonomi yderligere sammen. Hovedprincipperne

”

om vi overhovedet vil have så integrerede finansmarkeder, som vi har på nuværende tidspunkt, eller hvordan finansmarkederne skal integreres, og hvem der skal have autoritet over disse markeder”

var højere investorbeskyttelse, mere gennemsigtighed og fælles ”spilleregler” på tværs af grænserne.⁸ MiFID skulle dermed sikre mere integration af finanssektoren.

Et værdipapir kan nu ikke længere blot koncentreres på én børs, men indgår i mange forskellige platforme. En mægler kan træde ind på en platform og derfra handle med aktier på tværs af European Economic Area (EEA) – altså EU plus Norge og Island mm. – frem for at skulle tilknyttes flere forskellige platforme. MiFID ændrede rammebetingelserne for værdipapirhandel i Europa ved at opløse traditionelle fondsbørsers eneret på aktiehandel og ved at lancere alternative handelsplatforme. Nationale værdipapirer kunne nu langt nemmere handles på udenlandske handelsplatforme.⁹ MiFID har dermed også i praksis bidraget til en fragmentering af processerne,

Denne øgede konkurrence og de muligheder, MiFID har skabt, har tvunget mæglere til at bruge mere sofistikerede handelsstrategier¹⁰, hvilket har gjort handelen hurtigere at udføre og samtidig bidraget til at mindske omkostningerne ved en enkelt transaktion.

Finanskrisen sammenfalder med det faktum, at finansmarkederne er blevet mere integrerede og privatiserede parallelt med, at globaliseringen har vundet indpas. Samtidig har bankerne generelt væ-

ret regulerede nationalt, og global regulering manglet. Denne struktur bør derfor gennemanalyses, for at vi kan undgå en forværring af krisen, gentagne kriser i fremtiden og ikke mindst de skævvridninger, krisens effekter har på lokale samfund verden over. Hvis vi skal se kritisk på finanssystemet, kan det være en idé at spørge, om vi overhovedet vil have så integrerede finansmarkeder, som vi har på nuværende tidspunkt, eller hvordan finansmarkederne skal integreres, og hvem der skal have autoritet over disse markeder. Underliggende kan vi spørge: Hvilke aktører dominerer finanssystemet? Hvem gavner det nuværende system? Hvem har det negative konsekvenser for, og hvordan? Hvordan skal det fremtidige finansielle system se ud?

I USA har finansminister Tim Geithner udtalt, at de fleste OTC-derivat-handler i fremtiden bør foretages på børser. Således vil alle og enhver kunne se, hvad der handles og til hvilken pris. Derudover kræver børser også tilstedeværelsen af et såkaldt ”clearingshus” når der indgås en handel, som har til formål at sikre, at handelsparterne har nok kapital til at møde deres forpligtelser. Clearingshuset kan træde ind som sikkerhed, hvis det viser sig, at en af parterne fejler.¹¹

Vores opmærksomhed er i stigende grad blevet rettet mod krisens kortsigtede konsekvenser og problemløsningsmodeller inden for de givne rammer. Dette kan godt have overskygget debatten i det offentlige rum om, hvilke magtforhold det nuværende system opretholder, og hvilke fundamentale strukturændringer, der er nødvendige for at undgå et skadeligt systemkollaps i fremtiden, der fører til yderligere social ulighed og nedskæringer på velfærd.

Først og fremmest må råvaremarkeder og ikke mindst fødevaremarkedet omstruktureres, så det ikke udsættes for de enorme udsving, der hersker i øjeblikket, og som indvirker fatalt på mange menneskers liv.

Natalia Lehrmann har en international bachelorgrad i EU studier og geografi og forbereder kandidateksamen i geografi og globale studier på RUC. Hun har arbejdet i CONCORD Danmark med EU's muligheder for regulering af fødevarerespekulation.

Litteratur

- 1 http://www.care.dk/multimedia/documents/Publikation_om_spekulation_i_fødevarer_-_Concord_Danmark_Care_Deo_CEO.pdf
- 2 Jan Kregel, "The impact of changing financial flows on trade and production in developing countries", august 2008, Santiago Chile.
- 3 FAO, EASYPol, "Price Surges in Food Markets - How Should Organized Futures Markets be Regulated?", Policy Brief No. 9, s. 2, 210, se http://www.fao.org/docs/up/easy-pol/822/price-surges_food_markets_264en.pdf
- 4 <http://www.jefferies.com/cositemgr.pl/html/ProductsServices/SalesTrading/Commodities/ReutersJefferiesCRB/index.shtml>
- 5 Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP), "Commodities Market Speculation: The risk for Food Security and Agriculture", 2008, s. 6, Se <http://www.iatp.org/iatp/publications.cfm?refid=104414> og Michael W. Masters and Adam K. White, "How Institutional Investors Are Driving Up Food and Energy Prices," July 31, 2008, s. 9, se <http://www.accidentalthuntbrothers.com> og De Schutter (FN's "special rapporteur" på retten til mad), "Food Commodities Speculation and Food Price Rises – Regulation to reduce the risks of price volatility", 2010, FN og Kommissionen, september 2010, 2010/0250 (COD)
- 6 Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP), "Commodities Market Speculation: The risk for Food Security and Agriculture", 2008, s. 7, Se <http://www.iatp.org/iatp/publications.cfm?refid=104414>, Tabel over prisstigninger: se IATP s. 8
- 7 <http://www.g20-g8.com/g8-g20/g20/english/for-the-press/news-releases/g20-leaders-summit-final-communique.1554.html>, se punkt 18
- 8 <http://medlemsnettet.finansraadet.dk/NR/rdonlyres/BCA-C6A13-12A0-4AFD-B408-33BC5C7BC198/0/MiFIDE-toverblik.pdf>
- 9 Danmarks Nationalbank, Søren Korsgaard og Peter Restelli-Nielsen (Betalingsformidlingskontoret), "Clearing via centrale modparter i Danmark", Kvartalsoversigt, 3. kvartal, 2010, se [http://www.nationalbanken.dk/DNDK/Publikationer.nsf/62e724fa745b6421c1256be5002b24a4/8898a38e2ca5e0dec125779d0050ca50/\\$FILE/kap07a.htm](http://www.nationalbanken.dk/DNDK/Publikationer.nsf/62e724fa745b6421c1256be5002b24a4/8898a38e2ca5e0dec125779d0050ca50/$FILE/kap07a.htm)
- 10 Se f.eks. <http://www.streambase.com/smart-order-routing.htm> og <http://www.thetradenews.com/791>
- 11 <http://www.dailymail.co.uk/money/article-1183368/TAKING-STOCK-LSE-win-shake-derivatives.html>

VI HAR EN VELFUNKTERENDE REDAKTION OG GØR STORE FREMSKRIDT PÅ MANGE FRONTER, MEN VI HAR BRUG FOR FLERE KRÆFTER TIL VORES PROJEKTER.

VIL DU VÆRE MED PÅ HOLDET?

KONTAKT OS PÅ REDAKTOER@CLARTE.DK

VI HAR BRUG FOR DIG!

Sæt dem/er/os fri

Af Karen Helveg Petersen

DIMITTENDER KAN ikke finde arbejde. Før de bliver færdige med deres universitetsgrad eller uddannelse, skynder de sig at melde sig ind i en fagforening, så de kan få dagpenge. De ved nemlig, at de ikke vil få et job, selvom de sender deres cv'er ud et endeløst antal gange i lige så mange kunstfærdige versioner. Ind imellem bliver de ansat i et løntilskudsjob. Den ordning kritiseres nu for at misbruges af arbejdsgivere til at erstatte, snarere end at være i tilgift til faste stillinger. En praktikant tjans kan tage presset fra søgningen.

Det er ødelæggende, det er åndløst. Det bringer ingen jobs, men kun en form for lænke til det arbejdsmarked, vi alle skal leve for at tjene. At det ikke giver mening for dem, der udsættes for behandlingen, at det i nogle tilfælde fører til psykiske lidelser, er ligegyldigt for maskineriet.

Også for Thorning-regeringen, hvis ypperste, Mette Frederiksen og Karen Hækkerup, aldrig bliver trætte af at fortælle, at en uheldig krævementalitet er sat ind. For at understrege at arbejdets velsignelser gælder samfundet såvel som hin enkelte, digter de i et retorisk greb situationen værre end den er. Kontanthjælpsmodtagerne, der er længere ude end dagpengefolket, består til dels af kvinder, der ikke vil arbejde, udtalte Thorning, baseret på en tvivlsom kilde. Eller også venter unge for længe på et godt job, iflg. Frederiksen.

Hvis nogen i regeringen kunne tage næsen op fra sporet, kunne de måske se, at mange spilder deres ungdom på jobsøgning, mangel på penge og ikke mindst på selvværd. Men det her skal ikke være et nytteargument.

Det er simpelthen for dumt, fra alle vinkler, ikke at støtte unge arbejdsløse og dimittender i at bruge deres evner, talenter, ja, endog muligheder, ved at udvikle dem.

Bolsjefabrikken, Makværket, Flydende Byer er eksempler på selvorganisering. Jeg tør næsten ikke sige Christiania, for der er jo så meget andet på spil. Nogle af dem stammer fra det hedengangne Ungdomshus, som Ritt Bjerregaard så elegant satte kniven i for 5 år siden. Der er ikke nogen anden vej, end at vi på venstrefløjen må kæmpe for, at disse initiativer – og forhåbentlig mange flere – også kan blive anerkendt som en måde at klare sig på. Nogle kommuner er så småt i gang med at sætte mentorordninger op. Der er mulighed for opstartstøtte. Men det nytter ikke at gøre sig til offer for det offentlige og vente på, at disse muligheder er fuldt foldet ud.

Venstrefløjen må også selv komme med forslag for at afskaffe tvangsaktivering uden reel aktivering. Heldigvis støtter venstrefløjen selv sådanne initiativer og er ved at udvikle sin egen økonomi. Der er private fonde og private støtter, vi køber ydelser fra hinanden osv.

Som et apropos takker vi her på bladet Velux Fonden, 1. Maj Fonden og Græsrodsfonden for støtte til, at bladet kan udkomme. Det giver ikke nogen i redaktionen brød på bordet, men giver mulighed for at være med til at udvikle venstrefløjen og forståelsen for og hos den.

Vi vil hermed åbne for en klumme om alternative organiseringer af arbejdet: "Sam-arbejde og utopi".

4 pejlemærker for den moderne venstrefløj

Af Gry Möger Poulsen og Christian Østergaard

Den danske venstrefløj står i en historisk situation. Seks ministre er medlemmer af landets socialistiske folkeparti. Den økonomiske krise gør det endnu vigtigere, at socialister søger indflydelse - og ambitionen må være, at krisen bruges til at ændre den måde, samfundet grundlæggende og strukturelt fungerer på. Men hvis den samlede venstrefløj slår ring om sig selv og skyder på hinanden, kan vi ende med at være vores egen værste fjende. Artiklen præsenterer 4 bud på, hvad venstrefløjen samlet set må gøre for at realisere sine visioner de kommende år.

Bud nr. 1 : DYRK IKKE KÅL!

»Hvis man har en mening med at deltage i politik, så må det være den, at man vil have indflydelse og magt til at virkeliggøre sine ideer. Hvis man bliver skrækslagen den dag, man får tilbudt del i magten, så hører man til 'nederlagets mænd'. Hvis man ikke er mere fast i overbevisningen om sine synspunkters rigtighed og om, at man vil kunne holde fast ved dem, så bør man opgive politik og give sig til at dyrke kål.«

Sådan skriver den tidligere formand for DKP og SF's stifter Aksel Larsen. For at skabe forandring må man turde søge indflydelse – det er sjælen i vores parti og humlen i vores politiske arbejde og regeringsdeltagelse.

Principperne for at lave politik varierer meget på venstrefløjen, men man bør anerkende den vej til forandring, som går gennem politiske kompromisser – særligt nu hvor SF sidder for bordenden i flere ministerier. At lave politisk forandring og at dyrke kål har nemlig kun én ting til fælles: De giver beskidte negle. Ikke alting kan gennemføres som formuleret i principprogrammer, men det må ikke betyde, at man stiller sig på bagbenene og blokerer for forandring til gavn for folk, som de er flest – tværtimod!

At SF'ere sidder ved bordenden bør betyde, at Enhedslisten vil få lettere ved at søge indflydelse og være med til at skabe forandring. Dette sker kun, hvis vi socialister står skulder ved skulder og søger magten i stedet for at lade de andre bestemme. Der er et blåt flertal for den økonomiske politik blandt

Folketingets medlemmer, så vælger Enhedslisten at stå uden for samarbejdet, formindskes mulighederne for at skabe reel forandring, og Socialdemokraterne og SF sendes i armene på de borgerlige.

Ikke kun den parlamentariske situation – også i den grad den økonomiske – fordrer, at banen ikke overlades til de borgerlige. Midlerne er knappe og må prioriteres markant hårdere, end vi har været vant til. Nu handler politik ikke om, hvem man vil uddele gaver til – det handler i højere grad om at fordele byrder. Og indtil videre er de byrder blevet meget ulige fordelt. Arbejderklassen har fået regningen, mens både de rigeste og finanssektoren er gået fri.

Bud nr. 2 : ARBEJDERNE MED OG FLERE IND I FÆLLESSKABET PÅ ARBEJDSMARKEDET

Ved sidste folketingsvalg var Venstre det største parti blandt lønmodtagerne i LO-brancher. Partiet gør også, hvad de kan for at fremstå som "et moderne arbejderparti" ved blandt andet at invitere Harald Børsting med til gruppemøder i folketingsgruppen.

Det er helt afgørende, at venstrefløjen får bedre fat i den gruppe, vi kæmper for skal have en større del af samfundskagen. Som vælgere, som medlemmer og aktive ambassadører. Den siddende regering har langt fra flertal i den arbejdende befolkning, hvilket må være bekymrende for os som socialister.

Vejen til at genvinde troen på en rød samfundsvision går gennem at kunne levere resultater, der har fællesskabet som målestok. At gøre velfærden bed-

re og hverdagen lidt lettere for det store flertal af danskere uden bugnende bankkonti og meterlange eksamensbeviser. Og her må vi også selvkritisk se på, hvorfor de mennesker vi ønsker at gøre verden bedre for, ikke mener, det er os, der kan gøre deres verden bedre. Her må svaret ikke være, at de er for dumme til at indse, hvad der er i deres egen interesse.

Svaret skal derimod være en udvidelse af arbejdsmarkedet, så der er arbejde at få til alle, der kan. For at nå hertil må der nødvendigvis være en større demokratisk regulering af de frie markeds kræfter og et øget demokrati i produktionen gennem bl.a. nye ejerskabsformer.

Det skal være en menneskeret at arbejde – ligesom det skal være en pligt for enhver samfundsborger. Hånd i hånd med fuld beskæftigelse skal gå en grundlæggende anden måde at se på borgeren som en aktiv medspiller, der som udgangspunkt selv ved bedst, hvordan hans eller hendes liv skal leves, i stedet for som en velfærdsforbruger eller klient i det store system.

Bud nr. **3** : KÆMP LOKALT

Vejen til et bedre samfund kæmpes ikke kun i valgkampe og i mødelokaler på Christiansborg. Uretfærdigheder findes og reproduceres i hele samfundet. Et grundlæggende princip for en moderne venstrefløj må være, at vi som moralsk pejlemærke sætter hinanden.

Vi vil gøre op med den nyliberalistiske samfundsorden, hvor enhver er sig selv nærmest. Et menneske er først frit, når det indgår i stærke og forpligtende fællesskaber, og dem skal vi fra politisk hold dyrke og styrke, mens vi lokalt og som enkeltpersoner, partier, organisationer og som bevægelse skal gå foran.

Vi skal gå foran i et deltagersamfund af aktive borgere, der har og tager magt over deres eget liv i stærke fællesskaber. Dels skal vi gå foran og sikre stærke handlingsfællesskaber på arbejdspladser, skoler og i lokalområder som en måde at løse problemer på. Dels må det også være et mål, at så mange som muligt vælger fællesskabet og hinanden – vælger at

sætte deres børn i folkeskole, vælger sport med vennerne i stedet for playstation alene, vælger skole i stedet for kriminalitet. Her kan og skal civilsamfundets organisationer spille en afgørende rolle – lige fra fagbevægelsen over elevbevægelsen til lokalt funderede såvel som globalt orienterede sociale organisationer. Det kræver politiske reformer ganske ligesom det kræver, at vi går foran lokalt og sikrer mennesker de bedste vilkår for at leve deres liv med hinanden og ikke kun for sig selv.

Bud nr. **4** : BRUG KRISEN SOM MULIGHED FOR SYSTEMISK NYBRUD

Slutteligt må vi tage ved lære af krisens konsekvenser for ikke mindst de mennesker, som ikke har haft noget med dens årsager at gøre. Den skal bruges til at lave et opgør med den kapitalistiske samfundslogik og kortsigtede profitjagt. Vi må og skal være de skarpeste fortalere for, at krisen medfører et opgør med den logik og den indretning af produktionen, der gjorde, at vi endte i krisen til at begynde med. De første skridt mod det er skitseret ovenfor.

Disse år er afgørende i skabelsen af det nye århundredes politiske økonomi, og her er det afgørende, at vi som venstrefløj står stejlt på, at en anden samfundsindretning er mulig og ønskelig. En samfundsindretning hvor en demokratiseret økonomi og bæredygtig (forstået i bredeste forstand) produktion erstatter den finanskapitalisme, der i dag er løbet løbsk. Men vi skal ikke forvente, at den kommer af sig selv – eller bare fordi vi mener det.

Den skal arbejdes igennem, og ingen andre end vi selv vil gøre det. Gennem folkeligt pres og politiske reformer med fællesskabet og hinanden som pejlemærke kan denne samfundsforandring skabes.

Dette kræver kamp for lighed, solidaritet og fællesskab – skridt for skridt for socialisme i vores tid.

Gry Möger Poulsen er formand for SFU, og Christian Østergaard er medlem af SFU og SF samt sociologistuderende.

En globaliseret bevidsthed

Af Anton Thorell Steing

Der bliver sagt meget om globaliseringen. Ordet bliver brugt i flæng, uden at man altid er helt sikker på, hvad der menes med det. Der findes økonomisk globalisering, der findes kulturel globalisering. Verdens økonomier er mere afhængige af hinanden end før i tiden, det er muligt at flyve til den modsatte side af kloden på kort tid. Men hvad betyder det i virkeligheden?

De sidste 10-20 år er der blevet skabt en helt ny type samfund. I dette nummer af bladet bliver der skrevet om nationalstaten, en institution, der for mig at se er ved at miste sin betydning. Nationalstaten får mindre og mindre at skulle have sagt. Det nationale er ikke længere et vigtigt samlingspunkt for mennesker.

En arkitekt i Århus har mere til fælles med en designer fra Singapore end med den landmand, der har sin gård lige uden for Århus. Og nu har han mulighed for at have meget mere med designeren fra Singapore at gøre, gennem internettet, billige flyrejser, og en international netværkskultur, hvor man nemmere kan komme i kontakt med ligesindede i hele verden.

For de yngre generationer, som jeg selv er en del af (jeg er 16), betyder det nationale også væsentligt mindre, end jeg kan se hos mine ældre medborgere. Jo, selvfølgelig hepper man på landsholdet, når der bliver spillet fodbold eller håndbold. Men folk vil gerne ud i verden og har ingen nationalromantiske grunde til at blive, det eneste, der holder dem nogenlunde fast er den omgangskreds, de har derhjemme.

Ikke engang fagforeningerne er nationale mere. Flere og flere arbejdsmarkedsregler bliver dikteret fra EU eller fra markedets efterspørgsel på international konkurrenceevne – en undskyldning for virksomhedsejerne til at tage magten fra de folkevalgte og give den til sig selv. Som modtræk har de ansatte hos bl.a. franske Carrefour og svenske IKEA sluttet sig sammen i fagforeningslignende strukturer multinationalt.

Til alt dette kan man vælge at forsøge at mindske globaliseringen, en udsigtsløs kamp, eller man kan gå aktivt ind i kampen for at forme de nye internationale spilleregler.

Europæisk og mellemøstlig offentlighed

Et eksempel herpå er forårets paneuropæiske demonstrationer mod ACTA. For første gang så man, at demonstrationer ikke blev arrangeret nationalt mod nationale problemstillinger, men blev arrangeret internationalt mod en international lov. Der opstod en fælles europæisk – og for den sags skyld også vestlig og international – bevidsthed omkring en problemstilling.

Heller ikke nationale valg er længere et indre anliggende. Tysklands kansler Merkel gik tidligere på året ud og støttede Sarkozy i dennes forsøg på at opnå genvalg til præsidentposten i Frankrig. Grækenlands økonomi styres af EU, og Geert Wilders fra Nederlandene er inspireret af Pia Kjaersgaard fra Danmark. Da alle lande bliver mere og mere påvirkede af hinandens beslutninger, vil man også have mere at skulle have sagt over for hinanden. Det sidste eksempel viser, at de nationale agendaer også ensretter sig; det er de samme ting, man koncentrerer sig om.

Globaliseringen er ikke blot økonomisk på virksomhedsniveau, men også på makroøkonomisk niveau, ligesom den kulturelle globalisering ikke længere blot er billige flyrejser, men en sammenfletning af, at vi ser de samme tv-serier, vores nyheder kommer fra samme nyhedsbureauer, alle under 30 er på facebook, og det er meget de samme ting, vi interesserer os for. Kulturelle forskelle mindskes, og en ny international erkendelsesverden er under udvikling. Forbrugssamfundet er nærmest homogent i den vestlige verden, fordi det er de samme produkter, der tilbydes, og arbejdsprocesserne er også mere og mere ens. Det går op for os, at de politiske systemer og beslutningsveje krydser hinanden. Mentaliteten er på vej væk fra at være nationalt betinget til at være internationalt betinget.

Mediernes indflydelse gør, at det længe har været USA's normsæt, der har været dominerende i vesten og en stor del af den øvrige verden. Men jeg vil alligevel hævde, at jeg har nogle andre værdier end den amerikaner, der bliver portrætteret i amerikanske tv-programmer, og jeg tror, at man må gå aktivt ind i kampen for, at verden ikke skal køre ned ad det forkerte spor. Det handler ikke bare om, at jeg ikke har lyst til at være en amerikansk sitcom-figur, hvad jeg virkelig ikke har. Det handler om, at jeg ikke har lyst til, at det skal være den amerikanske begrebsverden og den amerikanske måde at gøre tingene på, der skal være fremherskende, og at det dybt klasseopdelte samfund, de har, ikke er ét, jeg ønsker mig.

Også i Mellemøsten har man set en udvikling mod en fælles bevidsthed under det arabiske forår. Ikke nok med at et oprør går fra land til land, men libyske soldater kæmper også lige nu i Syrien. Nok er det ingen steder blevet et fuldt internationalt forum for debat og politik, men bevidstheden har ændret sig væk fra det nationale og hen mod det internationale.

Internationale love og aftaler

I kølvandet på den økonomiske krise er der lavet mange internationale love og aftaler, specielt i form af, at rige eurolande hjalp fattigere eurolande økonomisk, mod at de bandt sig til at makke ret. Tidligere har EU, FN og andre internationale samarbejder koordineret og lovgivet, men først efter internettets fremkomst og ikke mindst den økonomiske krise er det blevet dominerende.

Hvad der startede som en finansiel krise viste tydeligt, hvor meget de vestlige landes økonomier afhænger af hinanden. En boligboble i USA førte til, at vi kæmper med statsbankerot i Europa.

Det er på mange måder godt, at beslutningsprocesserne bliver internationale, og at landene samarbejder. Nationalisme er ikke en god ting, og dén er heldigvis på vej ud, men man skal være kritisk over for, hvilken form for samarbejde og hvem der i praksis bestemmer, når beslutninger skal tages internatio-

nalt. Er EU den bedste måde at koordinere og sikre en ordentlig grund under vores samfund og vores natur, eller er det en sikring af, at store pengepunge kan blive større ved at holde markederne åbne?

Jeg håber, at vi som socialister ikke forblændes af, at EU er et temmelig dårligt projekt, og derfor siger, at internationaliseringen, globaliseringen, eller hvad man vil kalde det, er noget skidt. Det mener jeg ikke, de er. Selvfølgelig skal et udvidet internationalt samarbejde, hvor beslutninger tages i fællesskab for at sikre en bæredygtig verden og menneskelig udfoldelse, gå hånd i hånd med en større grad af lokal selvbestemmelse og uafhængighed. Ellers kan man ikke sikre, at naturen beskadiges mindst muligt, eller at demokratiet bliver demokratisk. Vi skal bare som socialister finde ud af, hvordan den verden skal se ud – og hvordan vi når derhen.

Strategi søges

Vi er i en omstillingsperiode, hvor alting bliver mere internationalt, og indtil nu har højreorienterede institutioner som EU og den amerikanske medieindustri domineret den udvikling og de spilleregler, der er på den internationale scene. Hvis det skal ændres, handler det om, at de progressive kræfter lægger en strategi for, hvordan det skal ske.

Vi skal mødes i de socialistiske partier i Europa og i verden og nedsætte et demokratisk valgt kontor, der koordinerer klassekampen på det internationale niveau. Vi skal sørge for, at socialistiske partier kritiserer og bekæmper de borgerliges nedbryderpolitik, også selvom den foregår i andre lande.

Socialistiske partier kan vælge at kæmpe nationalt i nationale og internationale kampe, eller de kan vælge at kæmpe med fælles front mod den borgerlige agenda. Det er på tide, at vi stopper med at diskutere petitesser med os selv og retter skytset udadtil; finder ud af, hvordan vi ændrer samfundet. Som Stauning grundlagde velfærdsstaten, skal vi forme det socialistiske verdenssamfund!

Anton Thorell Steinø sidder i redaktionen på Det Ny Clarté

S-R-SF: PROBLEMER, UDFORDRINGER OG EU

Af Magnus M. Ziegler

Ved folketingsvalget sidste efterår var kommunisternes strategi helt klar: VKO skulle væk, og vi skulle have en ny regering. Derfor førte man valgkamp for rød blok under parolen "Ny regering, ny politik", og alle blev opfordret til at sætte deres kryds ved Enhedslisten. Vi lagde også en særlig vægt på arbejdet i fagbevægelsens kampagner, og ser man på det beskedne stemmeantal, der skilte rød og blå blok, er der ingen tvivl om, at Helle Thorning har især 3F's Skævt-kampagne at takke for sin statsministerpost.

Og vi fik en ny regering. Rantzaus sorte hær¹ blev smidt på porten og halleluja! Nu er spørgsmålet så: Hvad nu, lille du? Som kommunister førte vi kampagne for rød blok, men vi gjorde det med den klare forudsætning, at det ikke var nok med en ny regering. Der skulle også en ny politik til. Det har vi ikke fået. Så meget står klart efter det første stykke tid med Helle, Villy og Margrethe på ministertaburetterne.

I skrivende stund er Socialdemokraterne i krise. Betalingsringen er droppet, meningsmålingerne katastrofalt dårlige og samarbejdsniveauet i regeringen mildest talt kritisabelt. Også SF dunkes oven i hovedet af vælgere såvel som bagland. Men i dag må man jo ikke tale om problemer, det hedder i stedet "udfordringer". Så hvilke udfordringer er det, der gør, at vi efter 10 år med blå nedskæringspolitik får mere af det samme, bare i en lyserød indpakning? Jeg vil forsøge kort at pege på den helt centrale udfordring for en ægte rød politik:

EU og håndteringen af gældskrisen. S-R-SF-regeringens hoved- og kritikløse tilslutning til kansler Merkel og præsident Sarkozys finanspagt og overstatslige nedskæringsdiktater hæmmer ethvert forsøg på en progressiv håndtering af den globale krise.

Det reaktionære EU

Lenin har på et tidspunkt skrevet, at enhver ambition om et "Europas Forenede Stater" under kapitalismen ville være dømt til enten at være utopi eller reaktionært. Han kunne nok næppe have forestillet sig, hvor meget ret han ville få, for EU er i hele sin kerne et reaktionært projekt, der bygger på en hævdelse af monopolkapitalens interesser og en massiv undertrykkelse af det nationale demokrati i medlemsstaterne. Det indre marked sætter løntrykket i system (behøver vi at sige Vaxholm-dom², fri bevægelighed, working poor og social dumping?). Samtidig taler indsættelsen af ikke-folkevalgte repræsentanter for storkapitalen – EU og IMF – i Grækenland og Italien sit tydelige sprog om, hvor højt Bruxelles sætter det nationale demokrati. Og hvad var Papandreous forbrydelse? Ikke at han nægtede at implementere de EU-dikterede besparelser, det gjorde han beredvilligt. Hans eneste forbrydelse var at antyde, at man måske burde spørge befolkningen!

Nogle vil nok protestere i forhold til spørgsmålet om krisen. Den drejer sig om Eurozonen, hedder det, og når Danmark tilslutter sig "finanspagt" og andre stramninger, så sker det af en blanding af godhjertethed over for vores europæiske fæller og den åh, så omtalte nødvendighed.

Problemet er, at den overstatslige kontrol med budgetterne, euroforbehold til trods, kommer til at have – og allerede har – massiv betydning for styringen af den danske økonomi og ikke bare med de angiveligt dovne sydeuropæeres. Allerede med tiltrædelsen til Stabilitets- og Vækstpakken i 1997 blev Danmark underkastet "budgetovervågning". Med i pagten er også en regel om, at alle lande, som ikke opfylder konvergensprogrammerne, bliver underlagt en "procedure for uforholdsmæssigt store underskud", en procedure, der blandt andet indeholder store bøder. I dag er 24 ud af 27 EU-

¹ Grev Johan Rantzaus drog op igennem Jylland og slog i 1534 bondeopstanden ledet af Skipper Clement ned, red..

² Om blokade af lettisk byggefirma Laval, der havde hyret underbetalte lettiske arbejdere til arbejde i Sverige. En EU-dom gav i 2007 Laval ret i, at blokaden var ulovlig, fordi der ikke kunne aktioneres, hvor der er minimumsstandards. Denne dom underkendte en tidligere afgørelse fra den svenske arbejdsret, red.

lande underlagt denne procedure, Danmark siden 2010. Vi fået besked på at forbedre de offentlige finanser med mindst 24 milliarder kr. inden 2013, ellers vanker der! VK-regeringens reformpakke, der indeholdt store forringelser af velfærden, skal ses i direkte forlængelse af disse EU-sparekrav.

Siden er der kommet både Lissabontraktat, Sixpack (seks mål for makroøkonomisk styring), Europluspagt (fremme af vækst og konkurrence) – og nu står altså også ”finanspagten” og banker på vores dør. Alle bliver de båret igennem på hænder og fødder af velvillige jasiere med henvisning til nødvendigheden. Spørgsmålet bliver derfor, hvad den overstatslige kontrol med økonomien er nødvendig for?

Skoen trykker

Den er selvfølgelig nødvendig for, ja: økonomien. For at forstå baggrunden for Finanspagt mv. er det nødvendigt at forstå, at Euroen hele tiden har været et finanspolitisk projekt. Også selvom den i sin tid blev solgt på, hvor smart det ville være ikke at skulle veksle penge, inden man tog på ferie i det sydfranske.

Lad mig illustrere det med et eksempel lånt fra min gode ven Karina Rohr fra Folkebevægelsen mod EU. Forestil dig, at Tyskland og Frankrig bruger str. 44 i sko. At Storbritannien bruger str. 45, Italien str. 43, Grækenland str. 38, Danmark str. 41 osv. Lande udvikler sig ujævnt, det er der ikke noget nyt i. Euro-projektet har imidlertid hele tiden handlet om at udglatte denne ujævnhed, at tilpasse de lokale finanspolitikere til en ”almen skostørrelse”. En solid, gennemsnitlig størrelse 43. Den har været lidt for stor til nogle og lidt for lille til andre, men ingen har følt sig helt klemte eller er svømmet helt. Imidlertid ser vi nu, at der også skal tages højde for langtidseffekten af at gå i for små eller store sko – og nu brænder lokummet. Men man opgiver ikke den almene skostørrelse. I stedet dikterer Tyskland og Frankrig: ”Nu skal alle bruge vores skostørrelse!” De tvinger en størrelse 44 på foden af alle landene med (økonomisk) vold og magt og med katastrofale følger for den økonomiske sundhed.

Eksemplet kan måske virke lidt barnligt, men er ikke helt ude af trit med virkeligheden. Grækenlands økonomi var aldrig gearret til at blive indlemmet i Eurozonen. Det vidste lige præcis de mennesker, der i dag sidder udpeget som ledere af den EU-indsatte teknokratregering. Ikke desto mindre mente man, at man kunne løse problemet ved at putte en str. 43 på den underdimensionerede fod. Det kunne man selvfølgelig ikke. Men EU bliver aldrig klog af skade.

Problemet er nu, at det er den tyske og franske stor-kapital, der har leveret de ekstra tommer fra en str.

38 til en str. 43 i form af imaginære penge. Og nu trykker skoen, så at sige, hos dem. De har finanserne i klemme, og det bryder de sig ikke om. Derfor bliver det op til EU-systemet at redde deres røv fra den krise, de selv har skabt, og det gøres ved voldsomme angreb på den kollektive velfærd, arbejderklassen har tilkæmpet sig gennem de sidste 100 år. Vi ser allerede nu i Grækenland, hvor brutalt EU går frem: nedskæringer for milliarder og atter milliarder, og når de ikke implementeres hurtigt nok, skæres der i reallønnen for den almindelige arbejder. I Spanien og Italien er billedet det samme. I Spanien endda så grelt, at der nu opererer et sort valutamarked, hvor pesetas for godt €1,5 mia. fungerer som betalingsmiddel.

Og hvordan påvirker alt dette så vor hjemlige andedam? Det gør det netop gennem den tyske str. 44, der nu skal påtvinges os. Ikke bare i en periode, men for tid og evighed. En tysk str. 44, der består af et neoliberalt frontalangreb på den kollektive velfærd kombineret med en total fredning af finanskapitalen. Hvis finanspagten underskrives i sin nuværende form, så tvinger den enhver tænkelig dansk regering til at operere inden for str. 44-spektrummet af skobutikken udi enhver tænkelig fremtid. Selv med 179 forestillede mandater til Enhedslisten ville deres regering stadig skulle operere med en neoliberal, hyperborgerlig nedskæringspolitik.

Dét er konsekvensen af S-R-SF-regeringens beredvillige tilslutning til ”finanspagten”, og det er derfor, vi ikke kommer til at se en ægte, progressiv rød politik i Danmark, så længe den består.

Men hvad betyder det hele så? Skal vi opgive støtten til den socialdemokratisk-ledede regering? Skal vi erklære, at det var en fejl at støtte dem i første omgang? Tænde bål i gaderne eller stemme blankt næste gang? Selvfølgelig skal vi ikke det. At støtte rød blok var den helt rigtige taktik, for konsekvenserne af endnu fire år med VKO havde givet vis været utænkeligt meget værre.

Men vi skal også minde Helle om, at hun skal gøre det bedre. Vi skal være aktive i fagbevægelsen, i græsrodsorganisationerne, på arbejdspladserne og på gaden og minde Helle og alle de andre om, at kapitalisterne må betale deres egen krise, og at den krisefri kapitalisme er en utopisk løgn. Vi skal kræve en folkeafstemning om Finanspagten. Og vi skal minde dem om, at de sidder på vores nåde, og selv huske på, at der findes et alternativ – at socialismen er mulig, hvis vi vil den.

Magnus M. Ziegler er medlem af Kommunistisk Partis Ungdomsudvalg

Nationalstaten – Myte eller Realitet

Af Karen Helveg Petersen

TEMAET I dette nummer er nationalstaten, fra nationalisme over dens måske mest acceptable økonomiske form, velfærdsstaten, til de mere flydende grænser, der er sat om vores økonomiske og sociale liv i den verden man ofte kalder 'globaliseret', men som består af myriader af krydsrelationer, og hvor 'staten' så sandelig stadig er aktør.

Ikke så mærkeligt fylder eurokrisen en del, ikke bare i temasektionen, men i hele dette nummer. Den er også en overvældende politisk realitet, i Grækenland og i Italien, hvor nye teknokratiske regimer er blevet indsat for at kunne bidrage til den løsning, som centrale aktører (Merkozy-aksen) foreskriver for at kunne opretholde den regionale EU blok.

Først redegør Bodil Folke Frederiksen for aspekter omkring nationalismen som ledsager til nationalstatens opbygning. "Nationen skal produceres igen og igen - den er mindre stabil end staten." Men staten er nu heller ikke så stabil, når man ser på dens reelle indhold. I dag ser vi i Europa mangfoldige forsøg på at reproducere nationen uden om staten - eller dække over, at staten er mindre, end den giver sig ud for at være, som nu cementeret i alle de pagter og aftaler, der skal få Europas stater til at makke ret.

Den svenske økonom Daniel Ankarloo argumenterer i sin artikel for, at der er mange overdrivelser i "finansieringsproblemet", den ihærdige påstand om, at vi ikke skulle have råd til at udbygge velfærd, i hvert fald her i Norden. Han diskuterer ikke så meget emnet ud fra den aktuelle eurokrise, men ud fra de udsagn om langtidsholdbarhed, hvormed vejen er banet for nedskæringer. 'Ældrebyrde' osv.

Bengt-Åke Lundvall kommer en smule ind på Folke Frederiksens talen om nationalstaten som identitetsskabende projekt ved at citere en skribent, sociologen Manuel Castells, for at der er behov for en fælles europæisk identitet, sådan en lidt mere udviklet én end religion eller kultur - eller fælles konsumvaner, inkl. munter kappestrid om flag og fodbold. Vi får se, for de nævnte "fælles følelser vedrørende behovet for universel social beskyttelse af levevilkår, social solidaritet..." er der enten allerede, eller også skal de sikres institutionelt, og her ser vi jo en afmontering i disse tider.

Men kan unionen ikke finde fælles og fair løsninger, er hele projektet i risikozonen. Det er der nok andre (se Opinionssektionen), der ikke har så meget imod. For sagen er jo, at euroen har været en mærkværdig bastard, i sandhed ideologisk (dvs. behæftet med ønsketænkning og benægtelse af realiteterne) fra begyndelsen. Og Lundvall påpeger to systemfejl. Den ene har at gøre med de globale markeder, inkl. et ugenomsigtigt og afreguleret finansmarked, den anden er selve eurokonstruktionen, der jo bl.a. ikke bygger på fælles finanspolitik, men kun fælles monetær politik. Dertil kan man sige, at en form for fælles finanspolitik med katastrofale konsekvenser nu tvinges ned over hovedet på os, men også med Ankarloo, at den har været forberedt i nogen tid. For det er ikke en politik, der udbygger velfærdsstaten, der i sidste ende kun har retning, hvis den føres videre over til et ligeligt samfund, som Ankarloo viser. Er det ikke tilfældet, kan den slås tilbage. Lundvall påpeger finansspekulationernes fatale indvirken.

Endelig tager Karen Helveg Petersen det sidste tema op og viser de indre intime mekanismer i eurokonstruktionen, der fra dag 1 har udsat den for finansmarkedets jongleren. Men også at den nuværende krise på bizar vis har ført til en form for gennationalisering af ansvaret for økonomierne.

Nationen som realitet og forestilling

Artiklen redegør for nation, stat og nationalisme. Forestillingen om nationen, der i sit overdrev fører til nationalisme, har hjulpet moderne statsdannelser på vej. I syd er nationens symboler blevet taget op og vendt mod kolonisatorerne samt i den postkoloniale æra videreført i et kompliceret net af modstand og overlevelse inden for de grænsedragninger, kolonisatorerne efterlod. En nation er afhængig af grænser, men disse blev trukket på en sådan måde omkring statsdannelserne, at der kom kampe mellem præeksisterende fællesskaber. Det er lykkedes for de succesrige nye nationalstater at skabe en enhed, f.eks. omkring et fælles ikke-kolonialt sprog, investering i kultur og religion eller som en aktualiseret eller lovet ramme om økonomiske og teknologiske fremskridt.

Af Bodil Folke Frederiksen

ISIN BOG om fragmenteringen af Storbritannien, *The Break-Up of Britain*, erklærede den anerkendte samfundsteoretiker Tom Nairn, at marxismens største fiasko er dens manglende udformning af en teori om nationalisme. Ifølge ham var forudsætningerne ikke til stede på Marx's tid til at forstå og analysere nationalismens dobbeltkarakter. Ligesom guden Janus har nationalismen to sider: Den gode førte til sammenhold i modstanden mod undertrykkelse fra fremmede magter og befrielse af koloniserede nationer; den dårlige bidrog i sit ekstrem til retfærdiggørelse af nazismens og fascismens gennemslagskraft og Japans militarisme. Ifølge Nair, som skrev i 1970'erne, er det først på det tidspunkt, at det er muligt at etablere en egentlig historisk funderet og fyldestgørende teori om nationalismen som et centralt element i den kapitalistiske verdensorden.

Det er kun i ideologiens verden, nationer opfyldte det romantiske ideal, udbredt af J. G. Herder i slutningen af 1700-tallet, om sammenfald mellem territorium, folk, sprog og kultur. Kun få nationer har opfyldt betingelserne i den omskiftelige og omstridte virkelighed, men idealet og tankefigurerne bag det har uforandret stor indflydelse. National-konservative strømninger er ikke de eneste, der fastholder og udfolder tankekonstruktionen – den er forbløffende stærk blandt befolkninger i moderne stater i nord og syd, ikke mindst i kriser.

Uddannelse og sammenfaldet af konsolideringen af bogtrykkerkunsten og gennemtrængningen af kapitalismens markedsinstitutioner muliggjorde den udbredelse af ideer og fortællinger, der er centrale forudsætninger for nationalismens succes. Som en del af den uddannelsesrevolution, der fandt sted i Europa i 1700-tallet, udkonkurrerede modersmå-

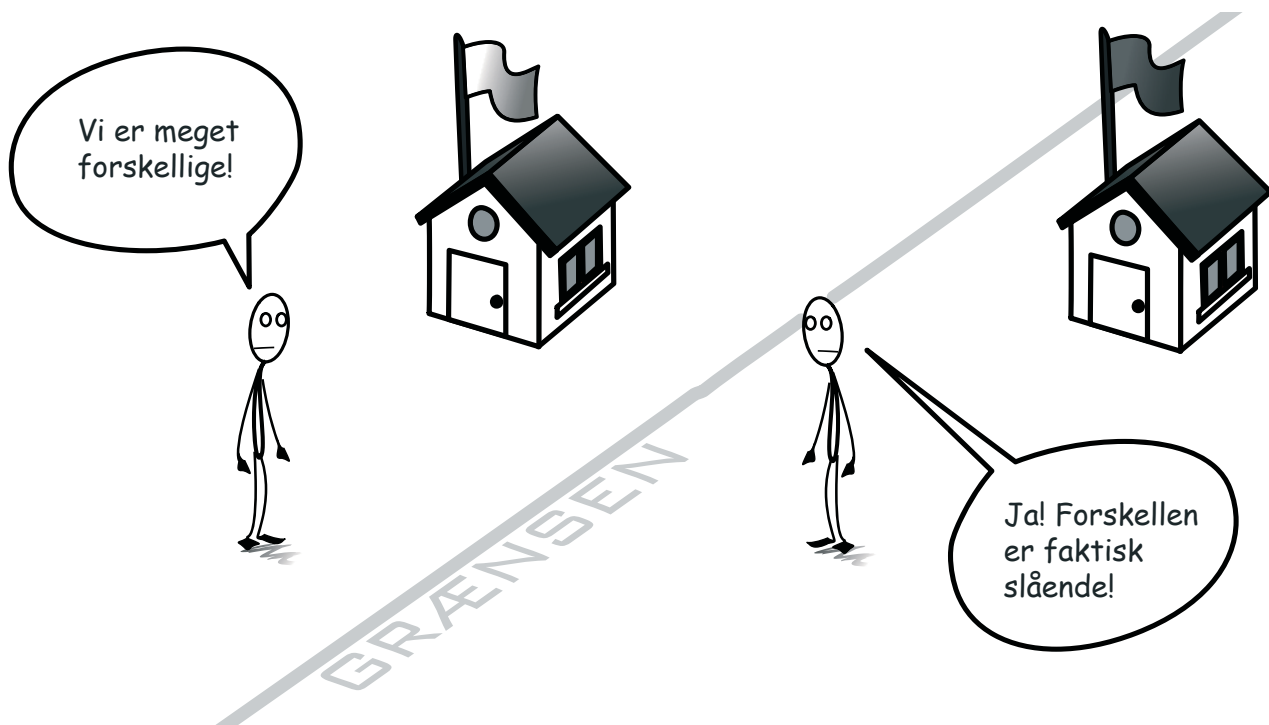
lene latin som den herskende elites administrative sprog i tale og på tryk. Modersmålene blomstrede!

Men hvad er de bærende elementer i nationalismen? Hvad er dens tankegods? Hvad er det i ideen om nationen, der er så stærkt, at mennesker er rede til at dø for den, som filosofen Ernest Renan spurgte i 1890? Ideen om, at en samling af mennesker inden for et bestemt territorium udgør en nation, forudsætter, at de har noget til fælles: En nation er et forestillet fællesskab, ifølge den mest indflydelsesrige nyere nationalismeforsker, Benedict Anderson. De kender ikke hinanden, og først den type kommunikation, der bliver båret af bogtrykkerkunsten, sætter dem i stand til at forestille sig hinanden som medlemmer af et fællesskab. Den mangfoldighed af identiteter og tilhørsforhold, mennesker ellers har, bliver til intet i forhold til den stærke identifikation med fædrelandet. Kvinde eller mand, rig eller fattig, religiøs eller verdslig – distinktionerne fejles bort i nationalismens friske blæst!

”

Det er kun i ideologiens verden, nationer opfyldte det romantiske ideal ... om sammenfald mellem territorium, folk, sprog og kultur.”

I *Nations and Nationalism in the Global Era* understreger Anthony Smith, at forestillingen om nationen ganske vist er konstrueret, men ikke ud af den blå luft. 19-hundredtallets triumferende nationalismer forudsætter etniske fællesskaber af en vis styrke. I deres meget citerede værk, *The Invention of Tradition*, analyserer Eric Hobsbawm og Terence Ranger nationens brug af centrale symboler

og ritualer såsom flag, ceremonier, processioner og uniformer til fejring og konsolidering af ideen om fædrelandet. Ranger beskriver, hvordan visse af de selvsamme symboler – i dette tilfælde uniformerne og de militære titler og hierarki i det tysk-koloniserede Tanganyika i 1920'erne – bliver parodieret og forvrænget i de populære Beni-dansetrupper. De bliver effektive samlingspunkter for begyndende anti-kolonial modstand.

En parallelforskydning til en nærmere præcisering af etnicitet vil være nyttig. Ifølge klassiske definitioner af etnicitet er det grænserne om et fællesskab, der skaber etniske grupper, ikke karakteren af deres værdier og normer. De, der er inden for fællesskabets grænser, definerer sig netop som fælles, fordi de er forskellige fra dem, der er udenfor. De taler samme sprog, bogstaveligt og i overført betydning. De deler værdier og føler sig beslægtede, men mere afgørende: De er væsensforskellige fra dem, der er udenfor. Både grænsedragningen og slægtsmetaforen er centrale for konstruktionen af ideen om etnisk tilhørsforhold og ligeledes for ideen om nationen. I nationalismens "onde" udgave er forestillingerne som bekendt udmøntet i påstanden om blodslægtskab og rodfæste i en bestemt plet jord, som i visse udgaver af nationalistisk ideologi nærmest er hellig. En illustration af denne idé er den udbredte skik, at hjemvendte fra eksil bøjer sig og kysser jorden, når de sætter foden i deres fædreland – eller på moder jord.

Nation og territorium

Statens grænser er indiskutable. Mennesker er borgere i én stat (dog er der i adskillige tilfælde nu adgang til dobbelt statsborgerskab), og den nøje kontrollerede adgang til at krydse grænsen fra en stat til en anden bundet i staters suverænitet og

er reguleret ved international lov. Men for at gøre det selvindlysende, at danskere er danskere blandt andet ved ikke at være svenskere eller tyskere, vores nærmeste naboer, behøver staten nationen som legitimerende instans. Det er ikke nok at være medborger – mennesker vil også gerne være del af en kultur. Hvad angår slægtsmetaforen vil en folkelig udgave af ideen om nationen være som et yderpunkt af en progression fra familie gennem slægt og klan til etnisk gruppe og slutteligt nation. Danmark er vores fædreland, og dansk er vores modersmål, og i sentimentale eller højtidelige stunder er jorden 'moder jord'. Både i Indien og i mange afrikanske stater er nationen en kvinde, nærmere betegnet moderen, som tager vare på sine børn. De er så samtidig forpligtet til at forsvare hende mod indtrængende fjender. I højstemte udgaver af engelsk omtales nationen som det feminine stedord – hun og hendes. Ligesom familien og slægten er naturlig og levende, har at gøre med fødsel, blod og død, er nationen det.

Naturen og dens levende organismer, især planter og træer, er endnu et register, der bidrager til at naturliggøre nationen og binde den sammen. I sin artikel 'National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees', beskriver Liisa Malkki sammenkoblingen af naturen og nationen og dens befolkning. Der er et naturligt sammenfald mellem mennesker og deres sted – landet eller nationen. Botaniske metaforer flourer: Forestillingen er, at mennesker har rødder, mere præcist at de er at ligne med træer. Træer kan kun vokse og udvikle sig fra én rod; og ligeledes i forestillingen om menneskers tilhørsforhold til nationen: De kan kun være del af én nation. Malkki beskriver, hvorledes 'økologisk immobilitet' har været central for den

IMAGINATION

antropologiske opfattelse af sammenfaldet mellem mennesker og kultur. De indfødte er netop født ind i bestemte omgivelser, der binder dem og bestemmer deres kultur. Forestillingen var dominerende blandt pionererne inden for den funktionalistiske etnografi.

Malkkis ærinde er så at kontrastere dette verdensbillede, der udgøres af jorddyrkende, bosiddende befolkninger, som hun opsummerer som 'the national geographic' eller den 'nationale orden', med en moderne ikke-territorial virkelighed, hvor grænser kan gennemtrænges, og mennesker bevæger sig mere, end de er bofaste. Hun kalder det en nomadisk tilgang. Den optik, der ser mennesker som naturligt bundet og bastet til nationen, får ikke øje på befolkninger, der bevæger sig – migranter, flygtninge, turister.

Nærsynet at betragte nationen som en naturgroet nødvendighed er desuden at se bort fra det forhold, at nationen er et globalt fænomen, ikke kun vokset frem indefra, men påtvunget udefra af konkurrence og realpolitik. Nationen som statens indre, dens kulturelle substans, gentages internationalt som form og idé. Som Held og McGrew skriver, staten har overalt brug for nationen til at generere medborgernes loyalitet (2007).

Nationens skabelse i postkoloniale stater

Postkoloniale stater har i høj grad brug for at producere følelser og forestillinger om den fælles nation for at holde sammen på de mange forskellige grupper, der udgør befolkningen. Som bekendt blev det afrikanske kontinent opdelt af de fremtidige koloniale magter ved Berlin-konferencen i 1884-85. Grænsedragningen skete i mange tilfælde tværs igennem befolkninger, der havde etnisk fællesskab, men som i senere faser af koloniseringen blev klassificeret som undersætter i forskellige koloniale stater. Medborgere med rettigheder blev de i den britisk koloniserede del af Afrika først efter uafhængigheden. Anderledes i det frankofone Afrika, hvor en lille elite fik adgang til at blive franske medborgere og til at deltage i det franske imperiums politiske liv som repræsentanter for deres land.

Britisk Indien – det indiske subkontinent – blev i panik opdelt i to stater ved uafhængigheden i 1947 – Indien og Pakistan. Her demonstrerede kolossale folkevandringer mellem de to stater, muslimer mod Pakistan, hinduer mod Indien, og de blodige konflikter, de medførte, grænsedragningens arbitrære og voldelige karakter.

Hvordan var det muligt at producere nationalfølelse i sådanne situationer? De nationale eliter, der for en tid var forenede i anti-koloniale bevægelser, medvirkede i projektet både i afrikanske stater og

” ... en nation er et forestillet fællesskab ”

i Asien. Befrielsesbevægelser – mere eller mindre militante – var nødsaget til at appellere til et forestillet fællesskab, som forenede befolkningen i den nation, kolonimagten havde skabt. I de senere faser af afkoloniseringen var det repræsentanter for den nationale elite, der indgik aftaler om overdragelsen af den politiske magt med repræsentanter for kolonisatorerne. Det var tilfældet i Nigeria, Ghana, Tanzania og Kenya og mange andre afrikanske stater. I adskillige tilfælde var fragmenteringen og konflikterne inden for eliterne klare allerede under kampen mod kolonimagten. Angiveligt nationale organisationer var ikke hævet over stridigheder og konkurrence, som kunne bunde i etniske eller andre identitetsmæssige tilhørsforhold. I afrikanske kolonier lagde den engelske kolonimagt hindringer i vejen for skabelsen af et nationalt politisk fællesskab ved at forbyde nationale politiske organisationer og opmuntre dem, der baserede sig på religion eller etnisk tilhørsforhold. En anerkendelse af den styrke, ideen om nationen kunne have – også i koloniserede samfund. Politisk udtrykt etnicitet er således i høj grad et produkt af den koloniale 'del og hersk' politik.

I nogle stater blussede konflikterne endnu voldsommere op efter uafhængigheden, men forløbene var meget forskellige selv for nabostater med mange fællestræk. Hvorfor lykkedes det at skabe en forholdsvis stærk nationalfølelse i Tanzania, men ikke i Kenya? Hvilke repertoarer kunne staten trække på i mobiliseringen af en stærk nationalfølelse i Indien?

I Tanzania var to forhold afgørende: Staten satsede bevidst på at etablere swahili som nationens sprog. Swahili var kun modersmål for en del af befolkningen, majoriteten havde andre modersmål. Men projektet lykkedes. Det skyldtes så i høj grad den nye stats karismatiske politiske leder Julius Nyerere. Hans autoritet som nationens lærer, Mwalimu, forenede befolkningsgrupper på tværs af identiteter og interesser. I Kenya mislykkedes bestræbelserne på at udbrede swahili som nationens sprog. Engelsk vandt. Den ligeledes stærke og karismatiske leder, Jomo Kenyatta, viste på trods af sin inkluderende retorik ved Kenyas uafhængighed i 1963 stærk tilbøjelighed til at favorisere sin egen etniske gruppe, kikuyerne. Politiseringen af etnicitet, mobilisering på grundlag af etniske følelser, blev fortsat med uformindsket styrke under Kenyas næste præsident, Daniel Arap Moi, med det resultat, at etnisk tilhørsforhold er langt stærkere end nationalt, især

for de generationer af kenyanere, der er i fyrrerne og derover. De yngre generationer, især dem, der bor i byerne, opfatter sig i højere grad som afrikanere eller, for en mobil minoritets vedkommende, som kosmopolitter, end som kenyanere.

”

Både grænsedragningen og slægtsmetaforen er centrale for konstruktionen af ideen om etnisk tilhørsforhold og ligeledes for ideen om nationen.”

I krisesituationer appellerer magthaverne i Kenya som i andre stater til nationale følelser, f. eks. i begyndelsen af 1980'erne, hvor der var en løbende konflikt med den borgerkrigsramte nabostat, Uganda, som medførte en udbredt mistro til ugandiske flygtninge og migranter. Eller i 1990'erne efter Somalias sammenbrud, der resulterede i, at hundredtusinder af flygtninge drog til Kenya, hvor de udbyggede eksisterende netværk med Kenyas store befolkning af etniske somalier. I den situation og nu igen med forværring af krisen i Somalia og frygten for terror udspiller staten sin identitetspolitik som en mistænkeliggørelse og udgrænsning af Kenyas somaliske befolkning – både kenyanske medborgere og nye flygtninge. For at få opbakning til en ikke særlig populær regering, som sandsynligvis kun vandt valget i 2007 ved svindel, spiller statens organer på almindelige kenyaneres økonomiske sårbarhed ved at fremstille den økonomisk og forretningsmæssigt overlegne somaliske befolkning som en trussel mod selve nationen.

Hvordan kan man forklare den stærke nationalfølelse i Indien? Den nationalistiske befrielsesbevægelse, personificeret i Gandhi, mobiliserede bredt til civil ulydighed på tværs af kaste og sociale skel på basis af kulturelle og til dels religiøse værdier og forestillinger. Men den sejrende ide om nationen var Nehrus, Kongres-partiets og den indiske højtuddannede elites sekulære vision om en demokratisk nation, der byggede på teknologiske og videnskabelige fremskridt, som i grandiose forløb skulle føre de indiske masser ud af fattigdom. Det lykkedes som bekendt ikke. Senere nationalistiske bevægelser og partier har trukket på Indien som Hindutva – hjemsted for hinduer. Det succesrige parti, VJP mobiliserer på grundlag af de store religiøse fortællinger Mahabhaata og Ramayana, og

forestillinger om et truet Moder Indien, der skal forsvares af sine sønner mod udefrakommende, ikke mindst muslimer. Stridigheder omkring hellige steder og bygninger, mest berømt templet ved Ayodhya, der var skueplads for voldsomme konflikter mellem muslimer og hinduer, demonstrerede den voldsomme appel, investeringen af religiøse følelser i forsvaret af nationen fortsat har.

Nationen skal produceres igen og igen – den er mindre stabil end staten. Staten med sine institutioner, ritualer og ceremonier er en af nationens opfindere. Men der er mange andre deltagere og elementer i skaberværket. Afsyngelse af nationalsang, myter om oprindelse og historieundervisningens udbredelse af nationale fortællinger. Helte og ikoner, klædedragt og kulturarv. En myriade af aktører bidrager aktivt og opfindsomt til at holde liv i nationen som et forestillet fællesskab. Paradokset er, at denne aktivitet, der kan synes unik og idiosynkratisk, gentages i parallelle udgaver jorden over.

Bodil Folke Frederiksen er lektor på RUC og forfatter til værker om etnicitet og sociale bevægelser i Afrika

Litteratur

- Benedict Anderson. 1983. *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*, London: Verso.
- Ernst Gellner. 1983. *Nations and Nationalism*, Ithaca and New York: Cornell University Press
- David Held and Anthony McGrew. 2007. *Globalization and Anti-Globalization: Beyond the Great Divide*, London: Polity
- Eric Hobsbawm & Terence Ranger. 1981. *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press
- Liisa Malkki. 1992. 'National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees', *Cultural Anthropology* 7(1), 24-44
- Tom Nairn. 1977. *The Break-Up of Britain; Crisis and Neo-Nationalism*, London: NLB (2nd ed. 1981 Verso; 3rd 2003 Common Ground Pub)
- Terence Ranger. 1974. *Dance and Society in East Africa*, London: Heinemann
- Anthony D. Smith. 1992. *The Ethnic Origin of Nations*, New York: Blackwell

Myten om finansieringsproblemet

Daniel Ankarloo fremhæver i denne artikel, at velfærdsstaten altid har været et politisk kampprojekt, og i det felt hører debatten hjemme. Men i stedet er velfærden blevet til spørgsmålet, om vi har råd eller ej. Skribenten viser, at nogle af de tal, der fremskrives, ikke holder vand. Den svenske statsgæld har ikke været stigende, tværtom, også selvom 'ældrebyrden' er øget. At socialdemokrater hopper på den borgerlige argumentation, viser end mere, at arbejderbevægelsen må generobre det politiske initiv, skabe bevægelse.

Af **Daniel Ankarloo**

Globalisering og nedskæringer

Over hele Europa – fremfor alt i lyset af de gentagne finanskriser og de derpå følgende opstrammingspakker i den offentlige sektor – har spørgsmålet om velfærdens fremtidige finansiering på det sidste været i fokus. De offentligt ansattes lønninger og øvige fordele, stigende udgifter til pensioner, for få arbejdstimer – og, ikke mindst i mit hjemland Sverige spørgsmålet om det galopperende sygefravær – dette er blevet diskuteret ud fra en tydelig (ny)liberal synsvinkel på, hvordan "problemerne" i fremtiden skal løses. Længere arbejdsliv med højere pensionsalder ("det skal betale sig at arbejde", som det hedder), nedskæringer i den offentlige velfærd ledsaget af privatiseringer og øget "egetansvar" for den individuelle velfærd er typiske forslag. Med visse variationer er temaet det samme over hele Europa. I Danmark nåede en "velfærdskommission" for nogle år siden lignende resultater: fremtidens velfærd kan ikke klares fuldt ud af det offentlige – privatiseringer fremstilles snarere som uundgåelige selv dér. Endog den sidste tids debat om efterlønnen stammer blandt andet fra tanken om, at vi må arbejde længere tid og højere op i alderen.

Mange mulige forklaringer og tolkninger af denne udvikling af privatiseringer og nedskæringer inden for velfærden kan gives – og de er alle blevet luftet både til højre og venstre. På venstresiden har man normalt som hovedforklaring fokuseret på den "nyliberale kontrarevolution", som har blæst hen over vesterlandets velfærdsstater siden "Thatcherismens" og "Reganomics" dage i 1980'erne. Ind imellem lægges fokus på EU som et nyliberalt projekt og i øvrigt pointeres, hvordan "globaliseringen" – med dens udhulen af nationalstaternes frie handlingsrum – undergraver forudsætningerne for fremfor alt de nordiske landes socialdemokratiske

velfærdsregimer, med tyngdepunkt på statslige/of-fentlige, skattefinansierede velfærdsordninger.

For at gøre en lang historie kort – inden jeg går over til hvad jeg i dagens situation finder er hovedforklaringen på, hvorfor venstre og arbejderbevægelsen i Vesteuropa har haft så svært ved at orientere sig i velfærdsspørgsmålet – vil jeg påtale to afgørende problemer ved de forklaringer, som blev nævnt ovenfor.

For det første. Selvom jeg selv tidligere har hældt mod forklaringer, som har fokuseret på, hvordan globaliseringen udhuler det nationalstatslige demokrati og økonomi, er jeg gennem det videre studium af den internationale velfærdsforskning de sidste ti år blevet mere overbevist om, at det er svært at finde empirisk bevis for, at just globaliseringen eller EU som sådan ligger bag ved udviklingerne i de forskellige nationalstatslige velfærdsmodeller. Som blandt andet velfærdsforskeren Francis Castles overbevisende har fremhævet, findes der ingen tydelige og entydige tendenser mod konvergens mellem landene. Og i forhold til hvad globaliserings-teorien har spået, er sammenhængen mellem "grad af globalisering" (sådan som den oftest måles) og størrelsen på den offentlige sektor i vesten i øvrigt snarere den modsatte.

Desuden viser statistikken, i hvert fald for Sveriges vedkommende, at ekspansionen af arbejdsmarkedet i perioden 1970-1990, svarende til ca. 1 million ansættelser, næsten udelukkende skete i den offentlige sektor. Men måske endnu mere overraskende, set ud fra en af globaliseringsteoriens mest yndede teser, den om afindustrialiseringen som årsag til stigningen

i arbejdsløsheden, er, at i perioden 1990-2000 ramte hele faldet i beskæftigelsen på netto 330.000 arbejdspladser den offentlige sektor. I Sverige forekommer det således ikke at være den påståede overgang fra industriel (fuldbeskæftigelses-) økonomi til en postindustriel økonomi, der forklarer forandringerne på arbejdsmarkedet. Snarere er det skiftet fra en politisk motiveret ekspanderende offentlig sektor til en i dag lige så politisk motiveret reduktion i den offentlige sektor, som forklarer dagens massearbejdsløshed. Eller med andre ord: de arbejdspladser, der tabtes i den private sektor indhentes på sigt i andre dele af den private sektor,

”

...i forhold til hvad globaliseringsteorien har spået, er sammenhængen mellem "grad af globalisering" (sådan som den oftest måles) og størrelsen på den offentlige sektor i vesten i øvrigt snarere den modsatte"

men den beskæftigelse, der af politiske grunde er skåret bort i den offentlige sektor, de er, efter 20 år, endnu ikke blevet genskabt.

Men uanset det – og for det andet – mener jeg, at tesaerne om, at det er en nyliberal kontrarevolution, klædt i EU-direktiv eller globalisering, som er hovedårsagen til tilbagetrækningen af velfærdsstaterne og deres stadig dårligere måde at fungere på, risikerer at underbygge ovenud ulykkelige og direkte farlige politiske konklusioner.

Velfærdsstatens politiske og klassemæssige rødder

Som jeg et antal år har hævdet, har fokus på just velfærdsstaten som en vej til socialismen, det jeg kalder "den socialpolitiske vej til socialismen" haft sine bagsider. Dels har det grundmuret et perspektiv på indførelsen af socialismen og ligheden, der fostrer illusioner om "klassesamarbejde", det vil sige tanken at socialismen kan indføres ved hjælp af, eller i alt fald i samarbejde med kapitalen. Men endnu vigtigere, da socialismens "skæbne" er blevet fastnaglet i selve velfærdsstaten – og givet at statsformen i det kapitalistiske system er nationalstaten – har det europæiske venstre i lang tid fokuseret på velfærdsmodellens "langsigtede stabilitet" i nationalstatslige rammer. Om "nationen" siden udvides

til "Europa" – som en del EU-venlige på venstrefløjen tænker sig det – spiller en mindre rolle i sammenhængen. At just socialismen og ligheden er taget i pant af nationernes skæbne, har også gjort, at venstrefløjen i lang tid har haft et mildt sagt nervøst forhold til "globaliseringen": den "globalisering, som iflg. konventionel visdom oftes hævdes at undergrave nationalstaten.

Oftest underbygger sådanne forklaringer og beretninger "reformistiske" eller – som jeg selv foretrækker at kalde det – "klassesamarbejdsbegrundede" illusioner om velfærdsstatens indbyggede stabilitet. Altfor ofte, siger erfaringerne fra det svenske venstre mig, beskrives velfærdsstatens krise i kun politiske og nærmest konspiratoriske termer. Dette risikerer at forlede os til at tro, at hvis bare EU havde holdt sig væk, eller om globaliseringen kunne tæmmes, eller hvis socialdemokratiets ledelse ikke havde svigtet, eller hvis den nyliberale kontrarevolution ikke var indtruffet, så havde det socialdemokratiske velfærdsregime af klassesamarbejde på kapitalistisk grund fortsat været stabil. Jeg har i et antal bøger og artikler i Sverige markeret min kritik af dette grundperspektiv. Og i dets sted har jeg foreslået et skifte i fokus fra troen på velfærdsstatens "stabilitet" – om blot man havde en "smart plan" – til en politisk linje med velfærdsreformer baseret på klassekamp, befriet fra troen på "stabilitet". Dette redegør jeg også for i min seneste bog *Välfärdsmyter* (ETC Forlag 2010). Jeg henviser den interesserede læser til den bog for videre argumentation mht. det spørgsmål.

”

det europæiske venstre (har) i lang tid fokuseret på velfærdsmodellens "langsigtede stabilitet" i nationalstatslige rammer."

Men i bogen *Välfärdsmyter* præsenterer jeg endog en alternativ forklaring på udviklingen i velfærden – det jeg kalder "*finansieringsproblemet*". I kort-hed går teorien om finansieringsproblemet ud på, at privatisering af og nedskæringer i velfærden er "uomgængelige", fordi vi i fremtiden ikke længere har råd til den tidligere offentlige velfærdsmodel. Det er således "den truende fremtid" af "øget for-

sørgelsesbyrde” og ”vi skal ikke vælte gælden over på vores børn”, som paralyserer venstrefløjen, arbejderbevægelsen, ja, hele den politiske debat i det spørgsmål. I min bog redegør jeg for den videnskabelige og empiriske begrundelse for påstandene om et fremtidigt finansieringsproblem i den offentlige velfærd – det problem, som siges at fremtvinge nødvendige ”reformer” i mere nyliberal retning – i det svenske tilfælde. Og jeg viser, at finansieringsproblemet i bedste fald er en heftig overdrivelse og sandsynligvis helt ubegrundet.

Og selvom Sverige bare er ét eksempel, så er det alligevel, mener jeg, et centralt eksempel på problematikken af to grunde: (1) den svenske velfærdsmodel har i lang tid, både i forskning og politik, været arketyper på ”det socialdemokratiske velfærdsregime”, (ii) i Sverige har den offentlige velfærdsbygning i efterkrigstiden været associeret med hele arbejderbevægelsens bestræbelse efter et lige, ligeværdigt og humanere samfund. Ja, som jeg viser i kapitel 2 i min bog, velfærdsbygningen (”Folkhemmet”) blev i lang tid set som en vej til et samfund på den anden side af kapitalismen, det vil sige til ”socialismen”.

Velfærds spørgsmålets centrale placering i Sverige står den dag i dag klart ikke mindst gennem de resultater, som Umeåprofessoren Stefan Svallfors i sine gentagne undersøgelser af svenskernes holdninger til velfærden er kommet frem til. Han viser, at støtten til en offentligt finansieret velfærd fortsat er massiv. I sin seneste undersøgelse, som blev publiceret i 2010,

viser han, at ca. 75% af svenskerne foretrækker offentlig velfærd og er villige til om nødvendigt at betale mere i skat for offentlig service, skole og omsorg. Vi er også i tvivl om privatiseringer og øget egenfinansiering i det offentlige.

Afpolitisering af velfærdsspørgsmålet via ”finansieringsproblemet”

Alligevel går den politiske udvikling i en helt anden retning. Hvorfor? I *Välfärdsmyter* helliger jeg betydelig plads til at analysere, hvordan velfærds-spørgsmålet både inden for og uden for arbejderbevægelsen er helt og aldeles underkastet *finansieringsproblemet* – den idé at vi i fremtiden ikke længere kommer til at have råd til at finansiere den offentlige velfærd over skattebilletten. Det er også derfor, at privatiseringer og ”øget eget ansvar” i fremtiden fremstilles som ”uomgængelige”. Befolkningen kan synes, hvad den vil om velfærden. Vi har ikke råd.

Finansieringsproblemet er i de seneste ti år blevet hamret ind i kommissionsvæsnet. Gentagne rapporter er prydet med rubrikker såsom ”pengene rækker ikke” og ”nuværende trends må brydes”. Man taler om ”finansieringsgab”.

Kravet om højere standard og et større antal ældre ”driver de offentlige udgifter i vejret og disse kan ikke på samme måde som tidligere mødes med højere skatter”, hævder, i typisk ånd, Borgkommissionen, benævnt efter Per Borg

”

Det er således "den truende fremtid" af "øget forsørgelsesbyrde" og "vi skal ikke vælte gælden over på vores børn", som paralyserer venstrefløjen, arbejderbevægelsen, ja, hele den politiske debat i det spørgsmål."

(socialdemokrat), nedsat af tænkesmedierne TIMBRO ("nyliberal") og Arena ("midtvenstre").

Finansieringsproblemet har medført en afpolitisering af velfærdsspørgsmålet. De seneste 20 års nedskæringer i den offentlige velfærd fremstår ikke længere som nyliberal politik, men som "nødvendige" tilpasninger til en "uomgængelig" virkelighed. Husholdningsperspektiver om, at vi "må holde budgettet" dominerer i en sådan grad, at de nu er en del af kommunallogen i Sverige. Udviklingerne i Grækenland og Italien, hvor demokratisk valgte regeringer erstattes med teknokrater, er yderligere et tegn i tiden på denne trend. En sørgelig påmindelse om denne afpolitisering selv inden for arbejderbevægelsen blev den forrige valgafstemning i Sverige (2010), hvor den daværende økonomiske talsmand for socialdemokratiet i Sveriges største dagblad *Dagens Nyheter* forsvarede sig mod finansminister Anders Borgs angribere med: "Lad mig udtrykke mig glasklart: forslagene i vores valgplatform ... rummes inden for samme reformråderum som regeringen[s]." To blokke inden for samme "reformråderum". Det svenske politiske systems "valgråderum"!

Politik er ikke længere at ville, som den legendariske S-leader Olof Palme en gang fremhævede. I stedet er hovedbudskabet, at det alligevel ikke er nogen idé at ville noget andet. Det rummes ikke inden for "budgetråderummet".

Det er i det lys ikke mærkeligt, men alligevel tragisk, at en betydelig del af vælgerne i Europa og ikke mindst i Sverige og Danmark søger politiske alternativer i højrepopulistiske og nationalistiske partier. Sverigedemokraterne er nu større end Vänsterpartiet i Sverige. Og udviklingen ser ikke meget bedre ud i Finland, hvor det tilsvarende De Sande Finner gør endnu større fremskridt i opinionen.

Samtidig er der en påberåben sig et "alderschok", som siges at tvinge os til at arbejde længere op i alderen. Far-søn økonomteamet Lundgren fastslog i *Aftonbladet Debatt* i sommeren 2010, at vi må hæve pensionsalderen til 70 år i en nær fremtid. Ellers "går det ikke". Peter Norman, nuværende finansmarkedsminister og daværende direktør i AP-fonden (den statslige pensionsfond, hvor de fleste svenskere har placeret deres pensionsmidler efter reformen af pensionssystemet), fyldte godt på i *Dagens Nyheter debatt*, om at "svenskernes forventninger til livet efter 63 år kommer også til at måtte ændres". Og selv han foreslog en højere pensionsalder. Den daværende S-leader Mona Sahlin fastslog allerede efter den forrige ordinære partikongres, at "der bliver ingen arbejdstidsforkortelse". Og i sin afskedstale til det fortrolige råd efter det sviende valg i 2010 tog hun bladet fra munden og sagde: "Arbejde er en forpligtelse!" Det er ikke arbejderbevægelsens kollektive stemme om "retten til arbejde". Det er den forkælede husbonds stemme.

Antallet af folk over 85 år i Sverige kommer til at blive øget med 67% mellem år 2020 og 2040, advarer interesseorganisationen Sveriges Kommuner og Landsting sammen med Borgkommissionen. Dette påstås at drive de offentlige omkostninger i vejret og fremtvinge chokstigninger i kommunalskatten til 43 kroner per 100-kronerlap, påstår man.

Men i perioden 1990-2009 steg antallet over 85 år også med præcis 67% i Sverige. Samtidig faldt antallet af arbejdede timer i økonomien. Alligevel sank skattekvoten med otte procentpoints af BNP, eller 256 milliarder svenske nutidskroner. Statens bruttogæld faldt med 20 procentpoints af BNP, ca. 640 milliarder svenske kroner, i samme periode. Den offentlige sektors udgifter faldt med ti procentpoints i forhold til BNP. Tilbage i tiden har altså et stigende antal ældre ledt til alt andet end et finansieringsproblem i det offentlige.

I bilag 3 til *Budgetforslaget 2009/10:1* viser også finansministeriets egne tjenstemænd, at "den nuværende og bibeholdte standard" inden for den offentlige velfærd i fremtiden – i rent finansielle termer – kan opretholdes uden flere arbejdstimer i økonomien, uden skattestigninger, uden udgiftsforhøjelser i forhold til BNP. Alligevel vil de svenske finanser blive forbedret med 1440 milliarder svenske kroner. Ja, Sverige kommer, om prognosen holder, til at være unik i verden med inden år 2040 at have afdraget hele bruttogælden.

Men bevægelse er en betingelse. Og det er just som betingelse for videre bevægelse fremover, at velfærden har så vigtig en strategisk rolle for hele arbejderbevægelsen i dag.”

Og allerede i dag har de offentlige finanser i Sverige (ligesom Norge og Finland) ”nettofordringer”. I Sveriges tilfælde er værdien af de offentlige tilgodehavender på finansposterne højere end gælden med et beløb svarende til rundt regnet 10% af BNP. Det svarer til ca. 360 milliarder svenske kroner i dag.

Alt dette fremmaner et billede af virkeligheden, som er langt fra skræppapporterne om ”ældrechokket” og et fremtidigt *finansieringsproblem*.

Dramaturgiens indflydelse på arbejderbevægelsen

*Finansieringsproblemet*s indflydelse beror således ikke på dets virkelighedsforankring, men på dets dramaturgi. Det begynder med alarmisme for at skabe panik. Siden spilles på skyldfølelse: ”statsgæld”, ”øget forsørgelsesbyrde”, ”højt skattetryk”, og ”vi skal ikke overføre gælden på vores børn” for at fremkalde billedet af uundvigelig privatisering. De, som protesterer, kan derefter præsenteres som enspændere og galninge, eftersom de befinder sig så langt fra den konventionelle visdom, som udvalgsrædet og et stadig mere afpolitiseret debat-klima om velfærden har slået fast.

Borgkommissionen erkender, at alarmismen er en forudsætning for den politik man vil gennemføre, når man helt åbent hævder: ”[Den] forudsætter bevidsthed om, at der findes et fremtidsproblem, som alvorligt truer velfærdspolitikens troværdighed og grundvurderinger ... Krisebevidsthed kræves også for at få gang i en fremgangsrig beslutningsproces for at klare velfærdsydelsernes fremtidige finansiering.” I stedet for en rationel politisk samtale om fremtidens valg af veje i velfærdspolitikken overskyldes vi således med sentimentalisme og besværgende moralisme.

Finansieringsproblemet har fået dræbende konsekvenser for arbejderbevægelsen. Det er blevet en anledning til ikke-bevægelse. Og til en afmontering, ikke et forsvar for den offentlige velfærd. Men bevægelse er en betingelse. Og det er just som betingelse for videre bevægelse fremover, at velfærden har så vigtig en strategisk rolle for hele arbejderbevægelsen i dag. Uanset andre skillelinjer inden for dets forskellige forgreninger.

Den offentlige velfærd har i efterkrigstiden været central for arbejderbevægelsens idéudvikling og fremtidstro. Uanset hvor kritisk man som marxist må være over for de ideologiske illusioner efterkrigstidens socialdemokrati har avlet om den offentlige velfærd, med indsigten i den offentlige velfærds begrænsninger inden for privatkapitalistiske rammer, må vi erkende dette faktum. Den daværende statsminister og ”landsfader” Tager Erlanders (S) talte f.ex. om den voksende velfærd som ”de stigende forventningers utilfredshed”. Han indså, at det er stadige velfærdsforbedringer, som kommer til at drive folkeflertallets krav om endnu mere velfærd, endnu mere lighed og endnu bedre arbejds- og lønvilkår. I dag, efter et kvart århundrede med nedskæringer, anfægtes arbejderbevægelserne i Europa og ikke mindst i Sverige i stedet af ”de faldende ambitioners nøjsomhed”. At den svenske befolkning for nylig har genvalgt en regering, som administrerer nedskæringer, øget ulighed og ni procent arbejdsløshed bekræfter det. Det er faktisk ikke en endnu bedre, men endnu værre velfærd, som ”borgerliggør” folkeflertallet. Når fremtiden ikke længere fremstår som et kollektivt løfte om øget lighed, baseret på vores egen bevægelse, så kommer de, som kan, til at forsøge at undvige fremtidens trusler på egen hånd. Dette er en særlig alvorlig udvikling og trusselsbillede for os alle i arbejderbevægelsen i Sverige og i hele Europa: for marxister og ikke-marxister.

Det er således på høje tid, at debatten om velfærden befris fra det indbildte *finansieringsproblem*. Kun således kan vi tilsammen generobre visionen om fremtiden, generobre det politiske initiativ. Thi det begynder først at ”røre sig i hovedet”, når det ”rør sig i fødderne”.

Daniel Ankarloo er fil. dr. i økonomisk historie og lektor i socialpolitik på Malmö Högskola. Han har publiceret en række artikler inden for marxistisk teori og bøger med et skarpt kritisk perspektiv, bl.a. omtalte Valfärdsmyter.

Oversat fra svensk af Karen Helveg Petersen

Stabilitetspagten – symbolhandling af magtesløse politikere?

Den nye europæiske pagt stiller umulige krav. Derfor er den symbolsk, men samtidig lægger den pression på langt de fleste medlemslande af EU om nedskæringer, der vil føre til yderligere recession og økonomisk-soziale problemer. Men eurozonen er under pres fra internationale finansmarkeder, hvis globale dominans burde sættes på plads af reguleringer på samme niveau.

Af **Bengt-Åke Lundvall**

HER I slutningen af januar 2012 ser det ud til, at samtlige EU-lande, med undtagelse af England og Tjekkiet, vil tilslutte sig en stabilitetspagt, som sætter fokus på statsfinansiell balance i medlemslandene. Denne stabilitetspagt går ud på, at medlemslandene i national lovgivning fastlægger grænser for, hvor stort et strukturelt underskud der må være på de statslige finanser, og at man forpligter sig til at betale bøder til EU, hvis man ikke holder sig inden for disse grænser. Grænsen er sat til 0,5 % af nationalindkomsten, og pagten skal gælde allerede fra 2013.

Det er ikke indlysende, hvad denne pagt skal bruges til. I dag er der kun tre medlemslande, som opfylder kravene – Finland, Sverige og Østrig – og skulle man gøre alvor af at forsøge at styre efter de formelle regler allerede i 2013, ville det føre til et brat fald i den økonomiske aktivitet i Europa, som i næste omgang ville give en yderligere forværring ikke kun af beskæftigelsessituationen, men også af statsfinanserne. Derfor må man antage, at der, snarere end en aftale som skal gennemføres efter lovens bogstav, er tale om symbolpolitik.

Der kan argumenteres for, at pagten med dens drastiske og urealistiske krav til den økonomiske politik primært skal give et klart signal om, at man fremover vil lægge større vægt på at reducere underskuddet på de offentlige budgetter i Europa. Dette signal vil være en hjælp, når man skal legitimere, at de stærke EU-økonomier garanterer gælden i de svage euro-økonomier. Det vil herved også kunne føre til, at aktører på de globale finansielle markeder bliver mindre skeptiske mht. at købe statsobligationer fra disse lande. Herved har man måske forhindret eller udsat et eller flere tilfælde af statsbankerot i Europa.

Samtidig indebærer pagten for det første, at man, også om man blot bruger den som mild pression på medlemslandene, styrer i retning af økonomisk recession i Europa som helhed og for det andet, at man yderligere forværrer særdeles alvorlige sociale kriser i de svage euro-økonomier. Massearbejdsløshed og social misere er udbredt især i Grækenland, men også i Spanien og Portugal. For første gang siden starten af den europæiske integrationsproces vokser gabet mellem de rigeste og de fattigste lande i Europa. Aldrig har der været så store forskelle mellem aktivitetsniveauet i Sydeuropa og Nordeuropa – arbejdsløsheden nærmer sig 30 % i Grækenland, mens den er nede på 6 % i Tyskland.

En alt for snæver debat om krisestrategi

På denne baggrund må man spørge, hvordan Europas ledere er havnet i en situation, hvor de tvinges til at gennemføre en reform, hvis positive følger er usikre, men hvis negative konsekvenser er både markante og sikre. I det efterfølgende vil jeg argumentere for, at det er udtryk for det politiske systems magtesløshed set i forhold til to typer af systemfejl. Systemfejl 1 gennemsyrrer det globale finansielle system, mens Systemfejl 2 præger eurokonstruktionen. Jeg vil også på denne baggrund argumentere for, at den aktuelle debat om løsningsforslag er alt for snæver.

Debatten handler især om, hvorvidt man skal satse på en strategi, hvor man forbedrer statsfinanserne ved besparelser og øget beskatning, eller hvorvidt man skal udvide efterspørgselen via ekspansiv finanspolitik for på den måde at vokse sig ud af balanceproblemerne. Men som vi skal se, kan hverken nedskæringer eller ekspansiv finanspolitik etablere en holdbar og nogenlunde stabil udvikling i eurozonen. For at opnå dette er der brug både for vidtgå-

”

Europas ledere er havnet i en situation, hvor de tvinges til at gennemføre en reform, hvis positive følger er usikre, men hvis negative konsekvenser er både markante og sikre.”

ende institutionelle reformer af det finansielle system og for en ny type af solidaritet i Europa, som reducerer de underliggende strukturelle årsager til krisen.

Systemfejl 1 – om behovet for en ny national og global finansiell orden

Den aktuelle statsfinansielle krise er i høj grad en udløber af den bankkrise, som brød ud i 2007. Denne havde som forudsætning, at regeringer i 90'erne på det nationale niveau afskaffede en række reguleringer, som skulle sikre likviditet og soliditet i den finansielle sektor. Disse afreguleringer kom som regel efter, at man allerede havde afskaffet kontrollen af kapitalbevægelser på tværs af grænser i 1970'erne og 1980'erne. De finansielle institutioner brugte denne nyvundne frihed til at ekspandere globalt ved hjælp af 'finansielle innovationer', som tog form af stadig mere komplekse og uigennemskuelige finansielle instrumenter. Dette gjorde det muligt for de finansielle institutioner at udvide deres omsætning og profit i hastigt tempo.

OECD-data viser således, hvordan renteindkomster (som hidrører fra bankernes grundlæggende funktion at omdanne opsparing til kredit for virksomheder og husholdninger) bidrog mindre og mindre til den samlede nettoindkomst i perioden 2001-2006. Tabel 1, hvor der indgår data fra USA, Danmark, Sverige og Norge, viser til gengæld, at væksten i indkomst primært kom fra andre typer af finansielle transaktioner.

Tabel 1 viser, hvordan der i perioden – dog med undtagelse af Norge – sker en eksplosiv vækst i den andel af indkomsten, som stammer fra transaktioner med værdipapirer og spekulation. Den viser også, hvordan krisen i 2009 i samtlige de fire lande (igen med undtagelse af Norge) afspejles i en reduktion af denne andel. Det er interessant at notere, at danske og svenske banker til forskel fra de

norske var særdeles aktive inden for de nye vækstområder. Dette kan måske forklare, hvorfor disse to lande sammen med England har regeringer som p.t. ikke støtter tanken om en beskatning af finansielle transaktioner. De huser begge banker med globale ambitioner.

En voksende del af de finansielle transaktioner foregår globalt samtidig med, at de fortsat har lokaliteter som Wall Street i New York og the City i London som omdrejningspunkter. Rating-bureauer, som spiller en vigtig rolle i forhold til de statsfinansielle kriseforløb i Europa, er private institutioner lokaliseret i USA. Denne ufuldstændige globalisering gør det umuligt at regulere det finansielle system. De institutioner, som har til opgave at regulere finansmarkederne på det globale niveau – IMF- og Baselkomiteen (under Bank of International Settlements (BIS)) – har utilstrækkelige instrumenter til at udføre deres opgave. De er heller ikke repræsentative set i forhold til verdensøkonomien. USA og Europa er overrepræsenteret, mens BRIK-lande har begrænset indflydelse set i forhold til deres betydning for verdensøkonomien.

Denne specifikke kombination af globale markeder og ugenomsigtige finansinstrumenter på den ene side og utilstrækkelig national hhv. global regulering på den anden side er uholdbar. Der er tale om en systemfejl, som er med til at skabe økonomisk ustabilitet, og som gør nationale økonomier sårbare for spekulation. Hvis man fra europæisk side havde evnen og viljen til, i fællesskab med andre store lande og regioner, at rette op på denne systemfejl, ville man i væsentlig grad reducere euro-zonens sårbarhed.

Men dette ville kræve opgør på det nationale niveau med 'det finans-industrielle kompleks' såvel som indskrænkninger i den dominerende rolle, som de "nationale" centre for finansvirksomhed i London

	2001	2006	2009
Danmark	39,3	54,4	32,9
Norge	26,0	30,3	31,2
Sverige	54,7	71,3	47,5
USA	33,7	41,1	37,0

Tabel 1: %-andel af banksektorens indkomst, som stammer fra andre indtægtskilder end rente i fire forskellige lande 2001, 2006 og 2009. Kilde: OECD Statistik

”

De institutioner, som har til opgave at regulere finansmarkederne på det globale niveau – IMF- og Basel-komiteen (under BIS) – har utilstrækkelige instrumenter til at udføre deres opgave. De er heller ikke repræsentative set i forhold til verdensøkonomien.”

og New York spiller – noget som hverken England eller USA er villige til at acceptere. Det ville også stille krav til en mere vidtgående global regulering og en mere vægtig placering af BRIK-landene i IMF- og andre institutioner. Det ville m.a.o. kræve både en mere ambitiøs national finansiel regulering og en ny global finansiel verdensorden. Dette ligger tilsyneladende udenfor, hvad Europas ledere kan opnå enighed om og udenfor, hvad de kan magte politisk.

En vigtig årsag til magtesløsheden er, at det finans-industrielle kompleks har en unikt magtfuld status i samtlige nationale politiske systemer – måske mest udtalt i England og USA, men også i lande som Sverige og Danmark. Man råder over betydelige midler til politisk lobbyvirksomhed, man repræsenterer en national industri, som kan true med forholdsvis let at flytte aktiviteter uden for landets grænser, og endelig er det afgørende, at finanssektoren har en særstatus som en slags dynamo for økonomisk vækst. Hvis kreditstrømmene fryser til, går væksten i stå.

Det finans-industrielle kompleks er også særdeles ømtåleligt i den forstand, at ganske små ændringer i dets rammevilkår vil kunne udløse lavineagtige reaktioner med realøkonomiske effekter. Hertil kommer, at de fleste eksperter, der har grundig indsigt i, hvad der foregår i dette kompleks, og som kunne være med til at udforme en effektiv regulering, modtager en ikke ubetydelig del af deres indkomst fra finansielle institutioner.

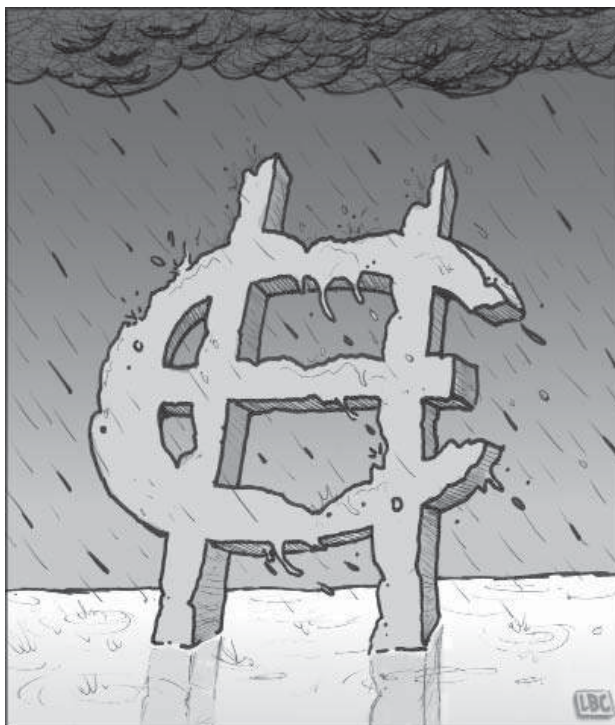
Systemfejl 2 – Eurokonstruktionen

Euro-krisen skal således ses i denne bredere sammenhæng, hvor globaliseringen af de finansielle markeder og den manglende politiske evne til at regulere finansielle institutioner og transaktioner har resulteret i, at især små økonomier bliver mere udsat for spekulation, hvilket efterlader dem med snævert råderum for at føre en selvstændig økonomisk politik. Og i det globale perspektiv er alle europæiske lande små. Store lande som USA, Japan og Kina er mindre sårbare end de europæiske lande.

Den Økonomiske og Monetære Union og euro-samarbejdet kan ses som et forsøg på at omdanne Europa til et stort land og på at beskytte disse små europæiske lande og gøre dem mere modstandsdygtige over for valutaspekulation og kriser. Men forsøget er slået fejl. Grækenland, Portugal, Spanien, Irland, Italien og Frankrig har alle oplevet, at finansiel spekulation har ført til uacceptabelt dyr statslig låntagning. Eurozonen, som oprindeligt blev oprettet for at skabe stabilitet, truer nu stabiliteten i hele verdensøkonomien.

En årsag til den katastrofale udvikling er, at også euro-konstruktionen har indbyggede systemfejl. Dette afspejler en kombination af to faktorer. Den ene er velkendt og handler om, at det er problematisk at have en fælles mønt uden også samtidig at have fælles finanspolitik. Før euroen blev oprettet, advarede adskillige økonomer om, at en valutaunion uden fælles finanspolitik var en uholdbar konstruktion. Dette bliver ofte illustreret ved en sammenligning med, hvordan delstaterne i USA også må klare sig uden indbyrdes devalueringer. Mens USA's føderale udgifter udgør mere end 20 % af nationalindkomsten, udgør de kun ca. 1 % i Europa. Når en af delstaterne i USA får voksende problemer i form af arbejdsløshed, udløser det midler fra den føderale regering i Washington. Føderale midler til dagpenge hjælper med at stabilisere udviklingen i udsatte delstater i krisetider.

Hvis deltagerne i eurozonen befandt sig på samme udviklingsniveau, ville man måske have kunnet klare sig med mere eller mindre forpligtende afta-

ler om samordnet finanspolitik. Men da man inviterede de sydeuropæiske lande ind som deltagere i valutaområdet, fik man lavet en sprængfarlig cocktail. Den ulige udvikling i Europa, som afspejler sig i, at erhvervsstrukturen er helt forskellig i hhv. Syd- og Nordeuropa, indebærer, at globaliseringen udsætter de forskellige dele af møntunionen for meget forskellige former for omstillingspres. Denne systemfejl kan kun rettes op ved, at man fremmer en økonomisk omstilling, og dette ville stille krav til en grad af solidaritet og handlekraft, som Unionen hidtil ikke har formået at mobilisere.

”

Hvis det viser sig, at Unionen ikke evner at finde fælles og fair løsninger, som sikrer, at medlemslandene kan opnå både vækst og stabilitet, er hele det europæiske projekt i risikozonen.”

Om behovet for en fælles og solidarisk vision

Som et svar på euro-krisen er de europæiske ledere nu ved at accelerere udviklingen i Europa i retning af en europæisk føderation, ikke fordi det er et perspektiv, som de tilstræber, men fordi det synes at være den eneste måde at undgå en regional og global depression. I en periode med voksende nationalistiske strømninger er dette en farlig vej at gå, hvis man ikke kan hente styrke fra en demokratisk forankret fælles og solidarisk vision, som går ud over referencer til 'indre marked' og 'struktur-reformer'.

I en skelsættende artikel om „den europæiske identitet i en global økonomi“, som blev præsenteret i forbindelse med forberedelsen af Lissabon-strategien, argumenterede sociologen Manuel Castells (bl.a. kendt for sine analyser af netværkssamfundet) for, at der er behov for en fælles europæisk identitet. Efter at have forkastet fælles religion og kultur, pegede han på „delte følelser vedrørende behovet for universel social beskyttelse af levevilkår, social solidaritet, stabil beskæftigelse, arbejdstagernes rettigheder, universelle menneskerettigheder, bekymring for fattige mennesker rundt omkring i verden, udvidelse af demokratiet til det regionale og lokale plan ...“. (Castells, 2002: 234).

Det europæiske integrationsprojekt blev oprindelig iværksat for at forhindre yderligere

krigskatastrofer i Europa. Men som anden verdenskrig kommer på længere afstand, bliver denne politiske begrundelse for europæisk integration mindre overbevisende. I dens sted træder den økonomiske argumentation om, at et stort fælles indre marked vil fremme økonomisk velstand for samtlige medlemslande i centrum.

Hvis det viser sig, at Unionen ikke evner at finde fælles og fair løsninger, som sikrer, at medlemslandene kan opnå både vækst og stabilitet, er hele det europæiske projekt i risikozonen. En første forudsætning for at undgå et sammenbrud for den europæiske integrationsproces er, at man fra politisk side sætter fokus på og tackler de to systemfejl, som gør euro-samarbejdet uholdbart. Men dette vil kræve både et opgør med det finans-industrielle kompleks og udbredelsen af en solidarisk vision i Europas befolkninger.

Der er mange, som ser euro-krisen som det endelige bevis for, at Danmark skal holde EU-engagementet på lavt blus, og som ville se en opløsning af EU som et fremskridt. Jeg deler ikke denne opfattelse. Den underliggende ide om at samle Europa politisk, socialt og økonomisk er både sympatisk og et muligt svar på de udfordringer, som tegner sig i form af miljøkatastrofer, global ulighed, befolkningsudvikling og militære konflikter. Men samtidig er det klart, at der er brug for et brat kursskifte i den politiske retning, hvis projektet ikke skal krakelere.

Bengt-Åke Lundvall er professor på Institut for Økonomi og Ledelse ved Aalborg Universitet. Medforfatter til klassisk svensk lærebog om marxistisk økonomi fra 1970, vicedirektør i OECD 1992-95, ambassadør for EU's år for kreativitet og innovation 2008.

Litteratur

Arundel A., Lorenz E., Lundvall, B.-Å. and Valeyre A. (2007), 'How Europe's economies learn: a comparison of work organization and innovation mode for the EU-15', *Industrial and Corporate Change*, vol. 16, no. 6.

Lorenz, E. and Valeyre, A. (2005), 'Organisational Innovation, HRM and Labour Market Structure: A comparison of the EU-15', *Journal of Industrial Relations*.

Lundvall, B.-Å and Lorenz E. 'From the Lisbon Strategy to EUROPE 2020', Morel, N., Palier, B. and Palme, J. (eds.), *What future for social investment welfare states? Ideas, policies and Challenges*, Bristol, The Policy Press, pp. 333-351.

OECD: Statistical Database: OECD Banking Statistics, Paris, OECD.

Europagten er ikke en finanspagt – gid det var så vel

En række artikler i dette blad kritiserer europagten for at føre til unødigt forarmelse af lavtlønnede og dem uden for arbejdsmarkedet. Kun det offentlige skal tilpasse sig, mens der lefles for den private sektor. Derfor er det en finanspolitisk pagt, ikke en finanspagt.¹ Her gennemgås euroens sammenhæng med finansmarkedet ud fra tre grundmekanismer, hvor ansvaret på uheldig vis blev splittet mellem eurozonen/ECB og nationalstaterne, dvs. mangel på sammenfald mellem pengepolitik (eurozone) vs. kapitalmarkedspolitik (national gæld), likviditet (eurozone) vs. solvens (nationalt anliggende) og universelle eurokreditpenge vs. national balance mod omverdenen for de enkelte lande. Pagten er et forsøg på at overkomme disse vanskeligheder uden at foretage grundlæggende ændringer.

Af Karen Helveg Petersen

Euroens oprindelse i Bretton Woods-systemets "sammenbrud"

Gennem David Camerons brovtende forsvar for pundet og City of London står det klart, at City er årsag til, at UK aldrig kunne være gået med i euroen, samt at den engelske økonomi ud over den finansielle sektor er i dybe vanskeligheder. City har været Wall Streets trojanske hest i Europa siden de tidlige efterkrigsdage, hvor dens banker tog mod oversøiske dollars, der havde forladt den officielle amerikanske pengeforsyning.

Dollaren kæmpede sig til sin førerstilling ved at sidde på toppen af guldet og kom efterhånden næsten til at erstatte det i kraft af Bretton Woods-aftalen fra 1944. De tilsluttede valutaer fik en fast kurs via dollaren, men regelsættet blev en spændetrøje og brød endegyldigt sammen i 1973. Da valutaerne derefter begyndte at flyde, blev behovet i EF (senere EU) for at konsolidere det indre marked omkring faste valutakurser akut. Derfor indførtes først valuta-slangen (1972-79) og senere det europæiske monetære system (EMS), hvor landene skulle forsvare en central kurs inden for en vis udsvingsmargin. Den senere så finansmarkedskeptiske storspekulant George Soros var imidlertid i stand til at foretage en knibtangsbevægelse omkring pundet, så det måtte forlade EMS'en i 1992.

Overvejelserne fortsatte, eksperterne – af mainstream monetaristisk tilsnit – tænkte og regnede.

¹ Den hedder da også Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, forkortet til 'fiscal stability treaty' på engelsk, på fransk 'pacte budgétaire'. Stabilitetspagt, som Lundvall bruger, er en anden mulighed på dansk, men jeg foretrækker 'europagten', for målet er beskyttelsen af euroen.

Resultatet blev euroen, indlejret i Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU), der var helt koncentreret om at undgå inflation, dvs. prisstigninger på almindelige varer og tjenesteydelser. De måtte ikke være på mere end 2% om året. Og så skulle der være budget- og gældsdisciplin – for de offentlige kasser forstås. Det private marked blev fredet. Man overså dermed kapitalmarkedet og priser på fast ejendom.

ØMU'en er på uheldig vis blevet spændt ud mellem de deltagende lande og finansmarkederne. Den har ikke haft så lang en levetid som Bretton Woods-systemet, som dollaren overlevede i fin stil. Euroen undergår nu forskellige transformationer og udbygninger, hvis logik undersøges i det følgende.

Euromekanismerne

Mekanismen under euroen er interessant. Godkendte banker får euroer mod at stille sikkerhed i form af værdipapirer. Renten på eurokredit blev lav, for centralbanken i systemet, ECB, havde ikke selv nogen gæld at betale af på, så enhver rentebetaling var lige i kassen. Eurosedler i cirkulation er naturligvis et rentetab af en slags for private aktører på linje med indsigten i, at kreditkort er billigere end rede penge i cirkulationen. Til gengæld er der renter at få på udlån og banktilgodehavender.

Det er en del af euroens schachtske (Hjalmar Schacht – Nazitysklands økonomiminister) konstruktion, at nationalbank og finansministerium ikke må have noget med hinanden at gøre. ECB har hverken et finansministerium over for sig og må heller ikke låne penge direkte til staterne. Staterne skal vejen om ad det private marked for at sælge deres obligationer og få sig lidt euroer. I modsætning til forholdene i f.eks. USA, UK og Danmark, hvor

”

Det er en del af euroens schachtske (Hjalmar Schacht - Nazitysklands økonomiminister) konstruktion, at nationalbank og finansministerium ikke må have noget med hinanden at gøre.”

nationalbank og finansministerium hele tiden bytter penge mod obligationer, og kun renteforskellen er udslaggivende.

Ved denne adskillelse faldt eurolikviditet og solvens fra hinanden. For solvensen i eurosystemet sikres stadig af de enkelte landes centralbanker og finansministerier. Da ECB således ikke formelt er 'lender of last resort', har bankredningspakkerne under finanskrisen været nationale. Medlemslandenes finansministerier har også indtil nu monopol på udstedelse af statsobligationer, som bankerne så kan købe og sælge, og ikke bare de europæiske banker, men også dem på Wall Street, i City of London og de kinesiske og arabiske med for den sags skyld. Hvis rentespændet øges mellem ECB's i de sidste par år så lave lånerenter og de papirer, bankerne kan købe, så meget desto bedre – for finansmarkedet. Det lader ikke til, at eurodesignerne havde forudset, at de godkendte banker i stigende omfang ville købe statsobligationer for at få en højere rente, end de kunne låne til – for så derefter at stille obligationerne som sikkerhed. Ind imellem sættes svage økonomiers obligationer dog uden for døren.

En tredje mekanisme skal noteres i tilgift til pengepolitik vs. gældsstiftelse (finanspolitik med underskud på statsregnskabet) som det første, likviditet-solvens-dilemmaet som det andet, og det er balanceproblematikken. Selvom en enhedsvaluta blev skabt, registreres det alligevel, om et land er i overskud eller ej i forhold til de andre inden for zonen. Hvis private tyske bankers krav på irske banker er positive, skygger deres respektive centralbanker kravene. Disse balancer svarer også meget godt til f.eks. Tysklands overskud og andre landes underskud på betalingsbalancens løbende poster. Først hobede balancerne sig bare op uden

at blive udlignet, men efter 2007 er ECB trådt ind og har oprettet specialkonti (Target systemet) for under- og overskud. I praksis har underskudslandene derved fået en ekstra finansiering. Disse gensidige balancer har faktisk været den mest præcise indikator for landenes krisegrad. Dvs. Grækenland, Irland, Portugal, Italien og Spanien ville alle blive udpeget som svage på det kriterium, mens gæld/BNP-kriteriet ikke ville passe, for Irland og Spanien har haft relativt lavere gæld i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) end Tyskland. Personligt mener jeg, at en del af betydningen af balancekriteriet er, at det peger direkte hen på økonomiernes reale styrke.

Svaghederne dukker frem – finansmarkederne vinder

Finanshusene opdagede efter nogle år, at det ikke stod så godt til med f.eks. den græske økonomi, der var blevet svækket efter euroens indførelse på gr. af koncentrationen af kapital i Europas centre og investeringer i landene uden for EU såsom Kina. Indtil da havde alle eurolandenes obligationsrenter skygget den billige låneadgang i ECB, men så begyndte spekulationen at hive de forskellige landes obligationsrenter fra hinanden. Gældsbyrden steg naturligvis på den måde i de svage lande, hvoraf nogle som Irland også skulle redde deres egne banker på gr. af finanskrisen. Dermed steg de offentlige udgifter til at servicere gælden. Det er dog en misforståelse at tro, at redningspakker går direkte 1-til-1 ind på budgetterne. Det gør kun nettoserviceringen af gæld samt tab på hovedstol og garantier.

På trods af intentionen om at udligne vilkårene inden for eurozonen v.h. af den ensartede valuta stilles der nu igen krav til nationale balancer, en form for 'renationalisering'. Eller også må landene "reddes", dvs. sættes under administration af den tysk-franske akse. Paradoksalt er det også, at overfinansiering af de private banker har ført til, at de ikke kan opfylde de kapitalkrav, de er underlagt

”

Renten på eurokredit blev lav, for centralbanken i systemet, ECB, havde ikke selv nogen gæld at betale af på, så enhver rentebetaling var lige i kassen.”

(dvs. procenten af aktiver, der skal være dækket af egenkapital). Og lige i den situation taler man om at stramme kapitalkravene. Da bankerne samtidig

skal hindres i at falde, skal de rekapitaliseres. Af hvem? Af den offentlige sektor, der er blevet prægknabe for den private.

Det reelle indhold af kompromiserne er, at mulighederne for direkte lån til staterne udbygges via EFSF (den europæiske finansstabilitetsfacilitet) og IMF, der så også skal monitorere deres "fremskridt". Men når en lavere rente på f.eks. Grækenlands obligationer "truer", sælger finansaktørerne dem og tvinger dem derved ned i pris, så de senere kan købe dem tilbage til en lavere pris og igen få en højere rente. Hvis man ikke forhindrer de hyperaktive finansmarkeder i at skabe, udnytte og forstørre små marginer, er der intet håb om stabilisering. En sådan kommer ikke i stand blot ved, at markedet kommer til at "tro" på, at landene nu har bragt orden i deres økonomi.

Om alle de 17 nuværende eurolande forbliver inden for zonen, og euroen dermed kan blive erklæret for reddet, er svært at tro på. Det er endnu sværere at håbe det. For hvorfor skal så mange lide så meget for en ussel valuta? For at lindre situationen er ECB

” På trods af intentionen om at udligne vilkårene inden for eurozonen v.hj. af den ensartede valuta stilles der nu igen krav til nationale balancer, en form for 'renationalisering'. Eller også må landene "reddes", dvs. sættes under administration af den tysk-franske akse.”

begyndt at udspy likviditet med en 3-årig løbetid. Bankerne tager gladelig imod lån, men i stedet for at øge deres udlån, sætter de en stor del af pengene ind igen i ECB. Kun til en vis grad køber de obligationer fra svage eurolande, som det var meningen. Det her er ikke "borrow short – lend long" (formlen for finansiel formidling), altså kortfristede indlån – langfristede udlån, men langfristede indlån og enten lang- eller kortfristede udlån.

Nu er Grækenlands gæld nedskrevet. Har det finansielle system lidt? Ikke så meget, som man forestiller sig. Til gengæld for klipning af gælden til det private finansmarked fra €206 milliarder til €107 milliarder, så det nu har en samlet gæld på ca. €300

milliarder tilbage, stiger Grækenlands gæld til offentlige finansinstitutioner med €130 milliarder. Sidstnævnte bruges delvis til at garantere de nye obligationer. Men måske vigtigst: selvom det har gjort lidt ondt, ville det være meget værre for de største private markedsspillere (læs JP Morgan Chase, Citigroup ... Goldman Sachs), hvis Grækenland blev erklæret konkurs, for en sådan 'kreditbegivenhed' ville udløse udbetaling på kredittabsforsikringerne (CDS'erne). En mindre del er i skrivende stund ved at blive udbetalt.

Mens markederne bolttrer sig i likviditet, forgældes de fattige lande til centrale pseudo-kasser. Det klareste billede, der tegner sig, er den tyske dominans som næsten overstatslig myndigheden inden for eurozonen. Ikke nationernes fællesskab, men nationens.

Karen Helveg Petersen er ansvarshavende redaktør af Det Ny Clarté, konsulent og Ph.D. i økonomi.

Litteratur:

- Peter Boone og Simon Johnson. 2011. "Europe on the Brink", Peterson Institute for International Economics Policy Brief, Number PB11-13, juli.
- C. Lapavistas, A. Kaltenbrunner, D. Lindo, etc. 2011. "Breaking Up? A Route out of the Eurozone Crisis", RMF (Research on Money and Finance) Occasional Report 3, November.
- Ellen Brown. 2012. "How Greece Could Take Down Wall Street", Global Research, 21. Februar.
- Nouriel Roubini. 2012. "Greece's private creditors are the lucky ones", Financial Times, 7. marts.

Argumenter for den tænkende modstand

BOGTITEL Fornuftig modvækst (orig. 2004: *Petit traité de la décroissance sereine*; oversat af Elsie Kristensen, dansk indledning af Peter Kemp)

FORFATTER Serge Latouche

FORLAG politisk revy, 2011, 169 sider, 128 kr.

ANMELDER Rolf Czeskleba-Dupont

SOM LATOUCHE er inde på i sine sammenfattende overvejelser om modvækst som et politisk program, skelner han teoretisk mellem højres og venstres kritik af produktivisme, deres respektive antikapitalisme og antiutilitarisme. For at konstruere et alternativt samfund må den økonomiske forestillingsverden nemlig dekoloniseres, hvilket højre ikke vil. Selvom vi i praksis heller ikke kan forvente dette af nogen af de p.t. valgte politikere fra venstre hold, er der en forskel i orienteringen: "Selvom venstre regeringer fører højrepolitik og er dømt til en socialliberalistisk politik, fordi de ikke tør 'afkolonisere tanken', så har vækstmodstanderne, der ønsker at skabe et socialt, harmonisk og bæredygtigt økosamfund, ikke svært ved at skelne mellem Jospin og Chirac, Segolène Royal og Sarkozy, Schröder og Angela Merkel, Prodi og Berlusconi, ja, selv mellem Blair og Thatcher... Og når de går til stemmeurnerne, ved de godt, skønt intet regeringsprogram går ind for den nødvendige reduktion af vores økologiske fodspor, at man må orientere sig mod den side, der står for en rimelig fordelingspolitik med solidaritet, lighed og broderskab frem for friheden til at iværksætte (og udbytte)" (s. 138). Statsskibet er ikke let at styre i en verden i kaos.

Uden at ville missionere andre går L. ind for at viderebringe disse orienteringsmærker til kommende generationer. Han distancerer sig fra "de fleste miljø-diskurser med deres tågede snak om 'bæredygtig udvikling'", når de mangler "en egentlig kritik af vækstsamfundet" (s. 19). Thi "modvækst, forstået som den grundlæggende filosofi for udviklingen af et autonomt samfund... hviler på en kritik af udvikling, vækst, fremskridt, teknik og altså moderniteten, og... den implicerer et brud med occidental centrisme, det at sætte den vestlige verden og dens værdier i centrum." (s. 145). Dog bør kampen for "en rimelig fordelingspolitik med solidaritet, lighed og broderskab" føre til en global modstandskamp mod det "globale 'kosmokrati', som uden eksplicit

at have besluttet det, tømmer politik for substans og påtvinger deres vilje gennem 'finansmarkedernes diktatur'" (s. 104).

L. identificerer tre centrale mekanismer med forankring i hhv. vareafsætning, dispositionsretten over produktionsmidlerne og selve produktionens materielle udvikling som nødvendige led i opretholdelsen af et vækstfikseret forbrugersamfund. Det er overtalelsens bondefangeri gennem reklamen, den profitorienterede "kapitalens logik" med kreditgivning som løftestang og den i produkterne indbyggede forældelse, der tvinger til hurtigt fornyede indkøb (s. 36-41). For at forklare disse mekanismers indbyrdes sammenhæng burde L. have åbnet læserens øjne for Marx' kritik af den politiske økonomi, idet 'Kapitalens' indgangsbøn ikke kun pointerer hverdagserfaringer, men forarbejder dem begrebsligt som starten på vareanalysen: "I de samfund, hvor den kapitalistiske produktionsmåde hersker, viser rigdommen sig som en 'uhyre vareophobning' og den enkelte vare som dens elementarform". L.'s ærinde er åbenbart mere at fokusere på den tilspidsede uholdbarhed af det økologiske fodspor, en vækstorienteret produktion efterlader med sine samfundsmæssige omkostninger: "Vores økonomiske 'overvækst' kommer i konflikt med den endelige biosfæres grænser." (s. 44). Denne konstatering i bogens første afsnit er spækket med mange referencer til de debatter om den økologiske krise, der siden *Grænser for vækst* (Romklubben 1972) har været ført globalt. Og ikke mindst i intellektuelle kredse i Frankrig er tilspidset omkring økologisk politik – med 'afvækst- eller modvækst-projektet' som et af de nyere skud på stammen (s. 54).

I bogens midterdel præsenterer L. på små 50 sider modvækst som konkret utopi – i den tyske filosof Ernst Blochs forstand som en "kilde til drømme og håb", der udspringer af objektive muligheder: "Uden den hypotese, at en anden verden er mulig,

er der ingen politik, men kun den administrative ledelse af mennesker og ting" (s. 56). Som tiden siden bogens første udgivelse i 2004 til fulde har vist, er forsøgene på en top-down forvaltning af mennesker og ting uden alternativer dog løbet ind i sådanne vanskeligheder, at ikke kun den arabiske gade råber efter politiske løsninger.

I modsætning til neoliberalismens konkurrencemæssige "race to the bottom" prøver L. at begrunde en god cirkel af harmonisk modvækst fra værdi- og begrebsmæssige forandringer via ændrede produktions- og forbrugsmønstre til intensiveret genbrug og genanvendelse (s. 58-72). Han afviser befolkningsreduktion som en falsk, "doven løsning" anbefalet af konservative geopolitikere (s.48), men ser lige så kritisk på et mekanistisk syn om, at

produktivkræfternes vækst har gjort os alle rigere igennem industrialiseringen (s. 50). Modvækstens udfordring er derimod en radikal global omfordeling: "Det problem, en galopperende demografisk udvikling på verdensplan udgør, drejer sig ikke om, hvorvidt vi er i stand til at styre overbefolkningen eller ej, men om vi vil forstå at fordele ressourcerne hæderligt og retfærdigt"(s.52).

Alt i alt en inspirerende debatbog om, hvorledes vejen til et andet verdenssamfund kan tages i brug.

Rolf Czeskleba-Dupont er mag.scient. fra KU i kulturgeografi/økonomisk geografi og lic.samf. fra AUC i energiforsyning og samfundsudvikling; underviser på RUC

Harmløs historiefortælling

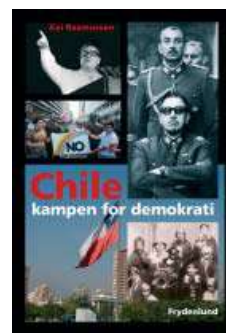
BOGTITEL Chile - kampen for demokrati

FORFATTER Kai Rasmussen

FORLAG Bogforlaget Frydenlund, 2010, 141 sider, 127,20 ekskl. moms.

ANMELDER Inge-Merete Hougaard

Bogen indgår i serien *Hiszrie med netbaseret undervisningsmateriale tilrettelagt til historieundervisningen i gymnasiet, hf og hhx.*

Efter at have tilbragt lidt over seks måneder i Chile mente jeg at kende lidt til landet og dets historie. Så meget desto bedre var det at gå i krig med Kai Rasmussens bog 'Chile – kampen for demokrati' og opdage, at der er mange historiske detaljer, der er gået min næse forbi. Mens bogen er rig på detaljer om årstal, navne og steder, savner jeg dog en kritisk tilgang til de historiske begivenheder samt en refleksion over, hvilke betydninger de har haft for Chile i dag.

CHILE – kampen for demokrati indledes med den mest kendte periode i Chiles historie, nemlig militærkuppet 11. september 1973 og det følgende militærdiktatur. Herefter træder man tilbage i tiden, og Chiles historie bliver præsenteret fra tiden under det spanske kolonistyre, over landets uafhængighed i 1810, hvor den politiske og økonomiske udvikling skildres (og hyldes), uden at de sociale omkostninger, 'moderniseringen' medførte, efterlades nævneværdig opmærksomhed. Efterfølgende skildres årene 1886-1964 – først ud fra en politisk vinkel og dernæst fra en økonomisk. At samme periode gennemgås to gange er i sig selv ikke noget problem, men gentagelserne virker forvirrende, og strukturmæssigt kunne denne del godt

have haft brug for en kærlig hånd. Når det er sagt, gives der en solid historisk indførelse i de politiske, sociale og økonomiske strukturer, der kendetegnedes Chile frem mod valget af Salvador Allende som præsident i 1970. Vi nærmer os den skæbnesvangre dag i 1973, og spændingen stiger!

Desværre gør bogens struktur, at spændingen ikke rigtig bliver forløst. Militærkuppet er som nævnt beskrevet i første kapitel og uddybes ikke yderligere. Til gengæld gives der en grundig beskrivelse af militærets opbygning og dets motiver for at udføre kuppet, herunder Chiles økonomiske kollaps. Mens det nævnes, at der er uenighed om, hvad der førte til Chiles økonomiske kollaps under Allende, bliver

det dog kun forklaret som resultatet af storstillede nationaliseringer og et 'uansvarligt' offentligt forbrug. Den udenlandske boykot og andre udefrakommende faktorer nævnes desværre ikke.

Tiden under Pinochet bliver ikke givet så meget opmærksomhed, som man kunne have ønsket, set i lyset af, at den periode i den grad har sat sine spor for eftertiden. Eksempelvis bliver antallet af myrdede og bortførte i årene 1973-1978 i bogen opgjort til mellem 668 og 2000 personer. Ifølge Kommissionen for Sandhed og Forsoning (La Comisión Nacional de Verdad y Reconciliación), som blev etableret i 1990 med det formål at undersøge og oplyse om de forbrydelser, der er begået mod menneskeheden fra september 1973 til marts 1990, er der i alt dokumenteret 3.129 ofre, men det reelle tal menes at være højere¹.

Set i lyset af forårets og sommerens demonstrationer og revolutioner i Mellemøsten er det interessant, hvordan overgangen fra diktatur til demokrati i Chile foregik forholdsvis fredeligt. Fra oktober 1988, hvor Pinochet til sin egen store overraskelse tabte afstemningen om præsidentposten, gik der næsten halvandet år, før Aylwin blev indsat som præsident. Den nye regering var et kompromis fra både højre og venstre, og et opgør med fortiden var ikke lige ønskeligt for alle. Der skulle yderligere otte år og udenlandsk indblanding til, før retsopgøret med de ansvarlige for mord, tortur og forsvindinger under diktaturet fandt sted. Pinochet selv blev aldrig dømt; han døde i husarrest i 2006. Tilbageholdenheden fra at grave i fortiden er stadig at mærke i Chile, og nogle mener, at landet 21 år efter diktaturets fald stadig ikke er en velfungerende demokratisk stat.

Overordnet set har Kai Rasmussen begået en interessant og informativ historiebog, der dog halter lidt i struktur, sprog og faktuelle nøjagtigheder. Bogen gennemgår landets lange bumpede og snoede vej mod demokrati, og man fristes til at tro, at

demokrati ikke er et middel, men det endegyldige mål, som et samfund kan opnå. Ligeledes savner jeg en kritisk tilgang til de begivenheder, der skildres samt deres relation til samtiden. Eksempelvis bliver den oprindelige befolkningsgruppe, Mapuche, beskrevet som et isoleret stammefolk, der ikke er integreret i samfundet. Man får det indtryk, at indianernes kamp mod de spanske erobrere var illegitim og uforståelig, og det nævnes ikke, at de stadig må kæmpe for deres rettigheder, skønt de i høj grad er en del af samfundet og den nationale selvfølelse².

Ligeledes savner jeg nærhed og forståelse for det folk, der skildres – at det er mennesker, det handler om. Eksempelvis bliver Chile i forordet beskrevet som "Et land med mange facetter, som det i vore dage er muligt at besøge som turist" (s.7). Chile er ikke blot et land, man kan besøge og skynde sig væk fra igen, der er faktisk folk, der lever der! Jeg er sikker på, at Kai Rasmussen ved mere om Chiles historie end mange af landets egne borgere, men denne distance levner ikke megen plads til indlevelse og forståelse for den chilenske folkesjæl.

Chile – kampen for demokrati er en grundig indføring i Chiles historie, fra de første europæere kom til området til den konservative præsident Piñeras indsættelse i 2010. Med Piñera har det neoliberalistiske projekt for alvor (igen) fået tag i Chile, men sommerens studenteroprør, som er blevet mødt med de voldsomste politiaktioner siden diktaturet, beviser, at der (stadig) er andre kræfter på spil. Som en af mine chilenske venner sagde: "De unge har ikke oplevet diktaturet – de har ikke den frygt, som forrige generation voksede op med. Derfor tør de sætte sig op imod autoriteterne." Jeg håber, at de danske studerende bliver inspireret og bakker op om deres kamp.

2 Særligt omkring byen Temuco, hvor der lever mange Mapuchefolk, er kampen for rettigheder tydelig. En stor del af de studerende på byens universitet stammer fra den oprindelige befolkning og er med til at sætte fokus på konflikter over land og naturressourcer.

1 Rapport fra Kommissionen for Sandhed og Forsoning, 1991.

Italien og nord-syd problematikker

BOGTITEL Kampen om Italien 1799-1948
FORFATTER Sven Lundberg
FORLAG Forlaget Broen, 2011, 336 sider, 299 kr.
ANMELDER Flemming Larsen

2011 VAR 150-året for Italiens samling, idet landet før 1861 havde været opdelt i en række småstater. I den anledning udkom en dansk bog om Italiens historie i perioden 1799-1948.

Bogen er en glimrende beskrivelse af de historiske forudsætninger for den moderne italienske republik, som netop blev etableret i 1948, hvor bogens kronologi ophører. Italien og dets problemer har til stadighed interesseret den danske offentlighed og gør det også her i 2012 som en hovedaktør under den europæiske krise.

” Gennem hele bogen vender Lundberg jævnligt tilbage til begrebet sammenhængskraft. Og hvis der er et land, hvor et sådant begreb er meningsfuldt, er det Italien”

Også vores blad har gentagne gange behandlet italienske problemstillinger, især i numrene 3, 9, 14 og 15. I nr. 14 sluttede Gert Sørensen sin klumme således: ”Det vil af den grund være klogt ikke at undervurdere il cavaliere (Berlusconi, red.), der gang på gang har demonstreret, at han kan tilvejebringe et flertal om sine initiativer, der allerede har ført Italien hinsides, hvad et demokrati og en retsstat kan bære.” Berlusconi måtte heldigvis slippe tøjlerne sidste år – spørgsmålet er så blot, om ikke hans efterfølger, teknokraten Monti, er udtryk for en anden type demokratisk underskud? (se artiklen om Italien under Aktuelt og Baggrund i dette nummer, red.).

Demokratisk underskud er der som bekendt præcedens for i den italienske historie, hvilket også fremgår af Lundbergs bog, ikke mindst i afsnittet om fascismens periode 1922-45. Men ellers vil jeg her især fremhæve bogens lange og grundige beskrivelse af perioden fra 1799 til 1914, dvs. perioden før og efter den italienske samling. Jeg tror, det er før-

ste gang, denne periode beskrives så grundigt (over ca. 150 sider) i en dansk bog. Her er spændende beretninger om de første martyrer i frihedskampen, om sejre og reaktionære tilbageslag, om Garibaldis kampe og den endelige sejr for landets enhed – men også om den efterfølgende meget svære opgave med at få landet til at hænge sammen, herunder om den blodige borgerkrig i Syditalien umiddelbart efter samlingen, hvor de såkaldte ’briganti’ (banditter) spillede en vigtig rolle.

Gennem hele bogen vender Lundberg jævnligt tilbage til begrebet sammenhængskraft. Og hvis der er et land, hvor et sådant begreb er meningsfuldt, er det Italien. Da landet var blevet samlet i 1861, forestod den opgave også at skabe en samlet national identitet. Selv i dag er dette et problem i et land, hvor der eksisterer et relativt stort parti i Norditalien, Lega Nord, som konstant nedgør Syditalien, og hvis endemål er løsrivelse. Og italiensk identitet kan stadig være emne for konferencer, som det fx var tilfældet for et par måneder siden på Københavns Universitet.

” ... med mange gode illustrationer, både i sort/hvid og i farver, inkl. nogle fine informative geografiske farvekort”

Hvor slemt det stod til med sammenhængskraften i Italien i årene umiddelbart efter 1861 fremgår af følgende beskrivelse (idet det skal huskes, at samlingen i vidt omfang var en slags udvidelse af den stærke nordøstlige region Piemonte): ”På kort tid blev der indsat 120.000 soldater i Syditalien – og på Sicilien, som blev hærget af lignende optøjer. Det var ca. halvdelen af Italiens hær. Med effektiv brutalitet lykkedes det at optrevle brigante-banderne. I løbet af 1865 var oprøret slået ned. Men det var en kostbar sejr. I hele brigante-krigen blev der dræbt flere end under de 3 officielle uafhængighedskrige tilsammen. I generationer

”

Er Italiens nord-syd problematik egentlig ikke et billede på hele klodens nord-syd problematik”

blev synet på ”herskerne” i Nord ved med at være præget af bitterhed. Sammen med Norditaliens økonomiske dominans var brigante-krigen med til at skabe en ubalance i Italien, som aldrig er blevet udlignet” (s. 78).

Bogen er velskrevet og letlæst. Forfatteren har givet udtryk for, at han har ønsket at formidle ”den brede fortælling om, hvad der rent faktisk skete i de ca. 150 år”, og det lykkes godt for ham. Det kan ikke undgås med et så omfattende stof, at der opstår småfejl undervejs. Her skal nævnes to små eksempler. På s. 157 kaldes Mussolini for leder af PSI, det italienske socialistparti. Mussolini blev en fremtrædende skikkelse i dette parti før 1. verdenskrig, og han blev redaktør af partiets dagblad Avanti, men

han blev ikke leder af partiet. Og på s. 215 siges det, at forfatteren og antifascisten Carlo Levi blev forvist til Puglia. Nej, han blev forvist til en lille by i regionen Basilicata (på daværende tidspunkt blev området kaldt Lucania).

Men dette er småting, og bogen kan varmt anbefales. Jeg vil også fremhæve bogens fine fremtoning i stift bind og med mange gode illustrationer, både i sort/hvid og i farver, inkl. nogle fine informative geografiske farvekort.

For mig giver læsningen af Italiens historie anledning til mangen en refleksion over verdens tilstand. Selvom man skal være forsigtig med meget direkte sammenligninger: Er Italiens nord-syd problematik egentlig ikke et billede på hele klodens nord-syd problematik og helt aktuelt på aktuelle europæiske fortolkninger med selvfede nordeuropæere over for angiveligt forkælede sydeuropæere, der ’ikke kan finde ud af noget’?

Flemming Larsen er med i Det Ny Clarté’s redaktion. Han har skrevet bogen *Fascismens Italien* for Forlaget Frydenlund.

Terry Eagletons Marx

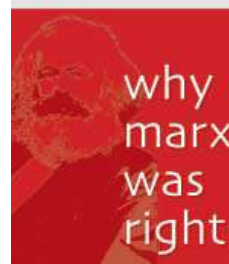
BOGTITEL Why Marx Was Right

FORFATTER Terry Eagleton

FORLAG New Haven and London: Yale University Press, 2011, 264 sider, ca. 200 kr.

ANMELDER Niels Jørgen Skydsgaard

Terry Eagleton

Terry Eagleton (født 1943, opvokset i et arbejderhjem) er med sine religiøse rødder og sit filosofiske udsyn en af dagens førende britiske litteraturteoretikere og -analytikere; samtidig er han en af de toneangivende socialistiske stemmer i Storbritannien. Han erklærer selv, med et let forbehold, at han finder det rimeligt at kalde sig marxist.

Eagletons tohovedede projekt

Med ”Why Marx Was Right” har Eagleton begået en ejendommelig bog, der prøver at sætte sig mellem to stole. Den skriver sig ind i den apologetiske¹ tradition, der går ud på at tilbagevise angreb på en bestemt lære eller forestillingsverden, her altså den marxske. Men han skelner ikke eksplicit mellem den og de senere marxismen, som beror på tolkninger af Marx, ligesom der ikke tydeligt sondres mellem Marx og Engels. Bogen er ahistorisk. Man får ingen fornemmelse af Marx i hans samtid

(som var ret forskellig fra vores!), ligesom kronologi ikke interesserer Eagleton. Derved skabes et indtryk af en udflydende samtidighed mellem udsagn fra flere forskellige tekster: dels de marxske og dels de efter-marx’ske i den marxistiske tradition samt tekster fra den øvrige europæiske kulturtradition. For litteraten Eagleton er der ligefrem tale om en sammenhængende stor-tekst. Af den øser han sit apologetiske arbejde.

Eagleton forsvarer Marx ved at konstruere ti forskellige aktuelle indvendinger, som hver især danner oplæg til bogens ti kapitler, hvor han prøver at

¹ Fra ordet apologi: forsvarstale.

Terry Eagleton

gendrive dem en for en. Af de ti indvendinger (at marx(ismen) er forældet, utopisk, materialistisk, voldelig, undertrykkende, tyrannisk, etc., etc.) rettes kun en mod Marx selv, de øvrige ni mod marxismen.

Udover at ville levere forsvar mod de konstruerede indvendinger mod Marx har bogen tillige et andet formål, nemlig – som også kundgjort i forordet – at give en klar, tilgængelig indføring i hans tænkning, beregnet for læsere, der ikke er fortrolige med den.

Denne dobbelte hensigt – dels at ville gendrive de indvendinger Eagleton selv har konstrueret, dels at ville levere en sammenhængende introduktion til de store og stærke linjer i Marx's forskelligartede ytringer – er ved at få bogen til at knække. Hvem har Eagleton egentlig i tankerne: modstanderne, der skal overbevises, eller den interesserede, der skal indføres i emnet?

Hvad Eagleton udelader, og hvad der er med, er ikke bestemt af hensynet til den læser, der søger elementær oplysning, men af gendrivelsens argumentation, der henter sit stof fra hist og pist – og udelader, hvad der ikke passer ind. Selvom det ikke er ualmindeligt, at økonomien underspilles i bøger om Marx, står det her ligefrem sådan til, at Marx's ufuldendte hovedværk "Das Kapital" ikke får nogen samlet behandling, ligesom der ikke redegøres ordentligt for så centrale begreber som vare, værdi, merværdi (profit).

At den lovede indføring lider overlast i Eagletons tohovedede projekt, betyder imidlertid ikke, at han har skrevet en dårlig bog.

Eagletons Marx – Eagletons marxisme

Eagleton ser hverken Kapitalen, Bibelen eller nogen anden tekst som hellig. Enhver kan vælge, hvad der forekommer plausibelt. Selv befrier han diskret Marx fra en del efterfølgende marxisme, inklusive Engels' forsøg på at gøre hans tanker til en altomfattende filosofi, der spænder fra generel livsanskuelse over videnskabsteori til historieopfattelse. Dermed kan der måske ryge noget Marx af panden; men det skaber en vis klarhed.

Hos Eagleton ses Marx's tankegang nemlig hverken som den store teori om altings sammenhæng eller som en drøm om et fuldkomment samfund uden lidelse og sorg. Den handler om menneskelige vilkår: tilværelsens fundamentale væsen og muligheden for en radikal ændring af de forhold, hvorunder mennesker lever og handler, en omvæltning, der strækker sig over længere tid.

Eagleton ser naturligvis, at Marx's kant mod den hidtidige europæiske materialistiske teori er lige så tydelig, som den afstand han har lagt til den idealistiske filosofi. For Marx postulerer ikke at beskæftige sig med hele virkeligheden og alle dens sammenhænge, som altså "i virkeligheden" skulle være af stofflig art. En sådan metafysisk materialisme interesserer ham ikke nær så meget som en anden. Marx nøjes nemlig ikke, som Feuerbach, med at betragte materien udefra. Det materielle, og lad os tilføje, naturen, er interessant i forbindelse med menneskene og deres virke for at tilfredsstille deres elementære behov. Det aktivt handlende menneske skaber ved forarbejdning af naturen sine fornødenheder (føde, beskyttelse), og det sker i samvirke med andre mennesker. Derved knyttes forbindelsen til den sociale dimension. Det

er en tilbagevendende figur hos Eagleton, at Marx forstår den fundamentale menneskelige situation ved hjælp af en materialisme, der inkluderer det handlende, arbejdende, og under lykkeligere omstændigheder, skabende eller legende menneske.

Som Marx og Eagleton ser det, er problemet, at samvirket mellem menneskene i historisk tid altid har fungeret hierarkisk, sådan at menneskehedens historie går fra den ene form for undertrykkelse til den næste – ledsaget af ulidelige materielle afsavn, frygt og tyngende ufrihed for de mange. Marx kan gå så vidt som til at sige, at menneskenes historie endnu ikke er begyndt: Vi befinder os stadig i menneskehedens forhistorie, hvor det undertrykte og udbyttede menneske nu er gjort fremmed for sig selv. Marx befandt sig, som nu vi, i denne forhistories sidste fase, den kapitalistiske.

Som bekendt kom allerede i Marx's egen tid modstanden mod tanken om en socialistisk revolution fra to sider, naturligvis fra 1800-tallets kapitalistiske magthavere, men også fra selve den socialistiske arbejderbevægelse. Men efter sejren over den tyske reformist Ferdinand Lasalle har Marx næppe kunnet forestille sig den betydning, som ikke-revolutionære socialdemokrater trekvart århundrede senere skulle få i dele af Europa. Næsten uden at berøre samfundets økonomiske basis og med fastholdelse af det borgerlige demokratis styreform har de været med til at gøre det uaktuelt, som vi almindeligvis forstår ved revolution. Det må dog indskydes, at vilkårene for deres indflydelse sættes af det kapitalistiske marked

Men hvordan foregår nu overgangen fra en produktionsmåde (og dermed skift fra en historisk epoke til den næste), eksempelvis fra kapitalisme til socialisme? Sker det med en naturlovs nødvendighed, eller skabes de afgørende ændringer af menneskene selv? Eagleton finder, at det kan være vanskeligt at fastslå Marx's holdning til en sådan determinisme, men at der i sidste instans ingen tvivl er om Marx's svar. For efter en interessant argumentation – hvor han nok skærer Marx til efter en common sense model, der næppe passer til den intellektuelle vildbasse – finder han, at for Marx styres historien ikke af metafysiske love; menneskene skaber selv deres historie, men – siger Eagleton, belært af historien – udfaldet er ikke givet på forhånd.

For Eagleton falder dermed en vigtig del af den materialistiske historieopfattelse, nemlig den tanke, at udviklingen i produktivkræfterne (arbejdskraft, redskaber, maskiner, viden) nødvendigvis lægger et sådant pres på produktionsforholdene (de samfundsmæssige, specielt ejendoms-mæssige forhold), at disse ændres, med en ny produktionsmåde som en nødvendig følge.

Det rokker naturligvis ikke ved, at for marxisten er menneskenes uafrystelige placering i deres materielle vilkår historiens grundlag, og at historiens drivkraft er striden om produktionsoverskuddet og produktionsmidlerne, altså klassekampen. Med bortfaldet af den historiske udviklings naturlovs-nødvendighed problematiseres muligheden for at erkende den revolutionære situation – altså den situation, der er nødvendig for en revolutions heldige gennemførelse. Efter sin teori så Marx en høj industriel kapitalistisk udvikling som en nødvendig forudsætning for den sidste revolution, den, hvor det store flertal, proletariatet, gør en ende på kapitalismen, indfører et socialistisk selvstyre kaldet proletariatets diktatur, som vil udvikle sig til et kommunistisk samfund. Eagleton viser, at Marx lægger vægt på en særlig forudsætning for den vellykkede socialistiske revolution i et kapitalistisk samfund, nemlig at ikke blot dette samfunds rigdomme, men også dets demokratiske reformer og landvindinger overføres til det nye samfund.

Begrebet reform, fremhæver Eagleton, spillede i det hele taget en betydelig rolle i Marx's tænkning. Selvom Marx så befolkningens oprør og selvorganisering i Pariserkommunen (1871) som indbegrebet af proletariatets fredelige diktatur, var han klar over, at tiden efter et flertals socialistiske magtovertagelse ville blive overordentlig vanskelig. Det er der, der vil blive brug for, ikke blot forsvar mod indenlandske og udenlandske modrevolutionære kræfter, men også for de reformer og den "pædagogiske virksomhed," der vil være nødvendig for at ændre samfundet.

Eagleton bruger en del energi på at forklare de fejlslagne socialistiske revolutioner, der blev en stor del af det 20. århundredes blodige historie. Men efter inddragelse af tidligere statsdannelsers og kapitalismens glemte og oversete ofre ender litteraturforskeren med en Adorno-inspireret² henvisning til "tragedien i den menneskelige historie."

Sat på spidsen, og set i sin konsekvens, kunne Eagletons Marx – og hans marxisme – tage sig sådan ud: Ingen altomfattende teori om altings "mening"; intet utopisk håb; ingen naturlovmæssig historieteori, hvor epoke med nødvendighed afløser epoke. Altså nærmest et opgør med systembyggeren Marx. Men for Eagleton, som for Marx, er det afgørende en omvæltning af de vilkår, hvorunder mennesker lever og virker. – En Marx, for hvem teoriens abstraktioner, med hans egne ord, (blot) var ledetråde i hans studier? En reduceret eller en koncentreret marxisme? En illusionsløs marxisme?

² Theodor W. Adorno, en af grundlæggerne af den Marx-inspirerede Frankfurter-skole, hvis hovederfaring var nazismen.

Bogens essayistik: Hvad den gør, hvad den kan og hvad den ikke kan

Når man læser Eagletons bog, vil man opleve en usædvanlig omfattende viden i en let causerende form. Enkelte steder kan den udvikle sig til pædagogisk snakkesalighed, ligesom argumentation kan kamme over i agitation. Den slags skønhedspletter synes ikke at have forstyrret bogens euforiske engelsksprogede anmeldere, men kan irritere læsere fra en lidt anden kultur som vores kontinentale eller nordiske. Alt i alt er Eagleton dog en elegant og engageret skribent, der ikke er mere bange for de store ord, end at han tør bruge ordet „kærlighed”.

Han skriver med på det marxistiske projekt og når vidt omkring. Han vil vise, at Marx samler mange tråde og som den første fremanalyserer sammenhængene mellem produktivkræfter og ejerskab (klassekamp), den herskende klasse og staten (som han ikke var nogen tilhænger af).

Han åbner Marx, hvis tanker perspektiveres og forankres bredt i den europæiske tankeverden ved at blive sammenholdt med filosofiens store, mere eller

mindre kendte, navne. Læseren skal forstå, at Marx var et tolerant og højt kultiveret menneske, der citerede Dante og kunne sin Shakespeare på fingrene.

Bogens væsentlige mangel er allerede fremhævet: fraværet af en blot nogenlunde adækvat behandling af Marx som den store, banebrydende analytiker af fundament og sammenhænge i det kapitalistiske samfund. Det ville have hørt med til den indføring i Marx's tanker, som bogen lover, men ikke leverer – og læseren må derfor søge andre steder. En begyndelse kunne være Christian Groths og Morten Things artikler i Den Store Danske Encyklopædi. Det vil i øvrigt være praktisk at have dem ved hånden, når man læser Terry Eagletons bog. Når alt er sagt, fortjener „Why Marx Was Right“ læsere, som ikke går af vejen for at arbejde kritisk med en krævende og givende tekst.

Niels Jørgen Skydsgaard er cand. mag i engelsk og historie, pens. universitetslektor i engelsk litteratur.

Ny serie: Den venstreintellektuelle forfatter

Det Ny Clarté har fra sin start i efteråret 2006 først og fremmest været et politisk tidsskrift og kun i mindre grad et kulturelt. Det vil det fortsat være, men dog med mere kulturelt stof, som vi annoncerede det på lederplads allerede i nr. 13. Denne nye serie er et led i bestræbelserne på at øge det kulturelle stof i bladet.

Planen var egentlig at lægge ud med et portræt af selve prototypen på den venstreintellektuelle forfatter i nyere tid, nemlig den franske filosof og forfatter Jean-Paul Sartre. Imidlertid er en af de helt store venstreintellektuelle forfattere afgået ved døden siden sidste nummer af vort blad, nemlig Christa Wolf. Derfor vælger vi at lægge ud med hende (se de følgende sider) og udskyde Sartre til næste nummer. Det er herefter planen, at vi i hvert nummer vil præsentere en af slagsen og skifte lidt mel-

lem en ældre og en nyere forfatter inden for genren (og vi skal som sædvanlig understrege, at 'intellektuel' i vores optik ikke betyder 'akademisk', men henviser til interesse for læsning samt for politisk og kulturel debat). Vi har selv en række forskellige forfattere i tankerne, men hvis vore læsere skulle have nogle forslag, er de meget velkomne. Det kunne enten dreje sig om en, man selv ville have lyst til at portrættere, eller evt. "bare" en mulig kandidat til et sådant portræt (send en mail til Flemming Larsen, flemm.larsen@gmail.com).

Præsentationerne vil først og fremmest fokusere på forfatterens politiske, venstreintellektuelle engagement i og uden for deres værker og kun i mindre grad bedrive litteraturkritik.

Christa Wolf 1929-2011

Af Jens Fransen

NÅR MAN som jeg stod med tvangsvekslede østmark i hånden og gerne skulle nå at bruge dem til indkøb i det gamle DDR, var boghandlerne altid et oplagt mål. Ofte var jeg godt forberedt og havde en liste over østtyske forfattere værker, som jeg gerne ville tage med hjem. En af dem, der ofte stod højt på listen, var Christa Wolf. Stor var derfor jævnligt min forbløffelse, når det viste sig, at nej – hun var for længst udsolgt. Ad omveje blev det mig fortalt, at hendes værker ofte kun blev publiceret i meget små oplag, og at de fleste derfor blev solgt mere eller mindre under disken. Af og til lykkedes min mission dog – alternativt var det ingen sag at købe dem i den tyske boghandel i København.

For Christa Wolf var omdiskuteret i sit eget land. Ankommet som flygtning fra Landsberg – nuværende polske Gorzów – til Mecklenburg i 1945. En flugt hun har beskrevet i et af sine hovedværker *Kindheitsmuster*, der ikke er oversat til dansk. Senere germaniststudier i Jena og Leipzig. Studierne skaffede hende forskelligt forlags- og redaktørarbejde, inden hun kastede sig over forfattergerningen.

Allerede i hendes første roman, *Der geteilte Himmel* fra 1963, sporer man det delte Tyskland, hvor hendes tilknytning til DDR er mærkbar – samtidig med at hun udviste en kritisk indstilling. Bogen blev i øvrigt filmatiseret i DDR af Konrad Wolf – nej, de var ikke i familie. Christa Wolf var i 1949 blevet medlem af SED, Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, og blev i 1963 på den 6. partikongres valgt som kandidatmedlem af centralkomiteen – en post hun allerede forlod på den efterfølgende kongres fire år efter. For Christa Wolf var kulturpolitikken vigtig i et socialistisk samfund, og hun var ikke indforstået med ideologiske floskler eller indsnævring i kunstnernes arbejde.

Da digterskjalden Wolf Biermann i 1976 blev frataget sit DDR-statsborgerskab, var hun en af medunderskriverne af en protestskrivelse til myndighederne. En underskrift, der næppe har fået forlagene til at øge oplagstallene for hendes bøger. Også en advarsel fra partiet blev det til. Men ellers turde man ikke røre ved hendes position. Biermannsagen havde i den grad undermineret styret, at det

var nødt til at gå varsomt frem over for kritikere. I hvert fald et par år. Gennem årene modtog hun flere priser for sit forfatterskab, også i DDR. I udlandet blev hun jævnligt nævnt som kandidat til Nobels Litteraturpris, men hun har nok været for kontroversiel for de fine herrer i Det svenske Akademi, DDR-forfatter, som hun var og også en overgang i sine unge år uofficiel STASI-medarbejder. Det sidste var en ømtålelig sag, der først er blevet belyst de senere år.

Christa Wolf var ikke kun socialist. Hun var også humanisten, der tog sig af andre. En stemme for de jagede og plagede, det være sig i øst som i vest. Støtte til Heinrich Böll, der var kommet i miskredit i Vesttyskland og støtte til kunstnere i DDR, der blev udsat for repressalier. Og en sand støtte for sine kolleger, Maxie Wander og Brigitte Reimann, der begge døde af kræft i en relativt ung alder. Brevvekslingen med sidstnævnte blev udgivet 1993 og indeholder breve fra perioden 1964-73.

Da DDR nærmede sig sit endeligt i 1989, forlod Christa Wolf SED og blev i efteråret en af de ledende kulturelle skikkelser i forbindelse med omvæltningerne. Kendte er hendes taler på Berlin Alexanderplatz i november. Håbet om et demokratisk DDR var målet. I modsætning til mange af sine landsmænd var Christa Wolf ikke rejst til vesten. Hun blev. Og selv om hendes fremtidsønske vedrørende DDR ikke blev opfyldt, forblev hun på mange måder tro mod den del af Tyskland.

I sin sidste bog, *Englenes by* eller *the overcoat* of Dr. Freud, der netop er udkommet på dansk halvandet år efter den blev udgivet i Tyskland, prøver hun at ræsonnere over sit eget liv i DDR og tiden derefter. I bogens indledning er beskrevet, hvordan hun i 1992 rejser på et længere studieophold i Californien. Ved indrejsen kontrolleres hendes pas grundigt. Et blåt DDR-pas blev ikke benyttet af ret mange to år efter genforeningen. "East Germany", kunne hun fortælle indrejsemyndighederne, der til gengæld spurgte: "Are you sure this country does exist?", hvortil hun replicerede: "Yes I am". Hun fik sit indrejsevisum, men igen: Christa Wolf var på det tidspunkt en stolt østtysker. Dette kædet sammen med egne erfaringer – både før og nu – gør bogen til en stor oplevelse. Sanserne bliver brugt på de over

400 sider. I det forjættede land ser hun også bagsiden af USA – den enorme klasseforskel. Et egentligt opgør med fortiden, som hun planlagde i denne bog, bliver ved forsøget. DDR var en stat, der gjorde nogle borgere uret, men en uretsstat, som præsident Joachim Gauck ville gøre den til, dér stod hun af. Derfor forblev hun netop på trods DDR-borger med en kritisk indstilling til udviklingen på begge sider af den tidligere grænse. Nej – hun savnede ikke systemet. Til gengæld var hendes fremtidshåb heller ikke rosenrøde.

Efter et langt liv døde Christa Wolf 1. december 2011. Hun nåede sandsynligvis at få skrevet hovedparten af det planlagte. Og det blev til mange værker. En væsentlig del af såvel den nyere tyske historie og litteraturskat er gemt for eftertiden. Derved vil hun blive husket – måske især i Tyskland – som en art brobygger mellem øst og vest.

Jens Fransen har fået udgivet bogen "Drømmen der revnede – Personlige DDR-oplevelser 1973-90/94". Jens er medlem af bladets redaktion.

Christa Wolf

Et par noter

om Christa Wolf

Hovedværker:

Kindheitsmuster, 1976 (roman, oversat til svensk: *Barndomsmönster*)

Kassandra, 1983 (roman, da. *Kassandra*)

Ein Tag Im Jahr 1960-2000, 2003 (da. *En dag i året – Selvbiografiske optegnelser 1960-2000*)

Christa Wolfs værk spænder bredt emnemæssigt. Stikord kunne være: Marx, kunstner/arbejder, erindring, Freud, kvinder, anti-krig, natur, myter.

En dag i året (som blev anmeldt her i bladet af undertegnede i #11, august 2009) rummer selvbiografiske optegnelser fra en bestemt dag gennem 41 år. Optegnelserne giver et godt indblik i Christa Wolfs temaer. Her følger 3 citater fra dette værk – suppleret med et citat fra et svar på det franske dagblad *Libération*'s spørgsmål: *Hvorfor skriver De?* – som viser lidt om spændvidden.

Citater:

"Efter maden tager jeg ud til togvognsfabrikken, til brigadens partigruppemøde..."

Jeg havde ikke været på fabrikken et par uger. Fabrikshallen er fuld af halvfærdige togvogne. Produktionsstoppet er tilsyneladende overvundet. Jeg glæder mig for tidligt."

(Fra *En dag i året*, s. 17, under optegnelse fra 1960)

"Efterårsfarverne. Brun, brunlig, brungrøn dominerer, mørkegrønt ved skovbrynet, begyndende farveændring mod det gule, næsten ikke til at få øje på... storkene var allerede fløjet i slutningen af august, svalerne samler sig nu..."

(Fra *En dag i året*, s. 201, under optegnelse fra 1978)

"Faktisk bliver skrivning for mig i stadig højere grad nøglen til den dør, bag hvilken de uudtømmelige områder af mit ubevidste opbevares; vejen til depotet for det forbudte, det tidligt frasorterede, ikke tilladte og fortrængte; til drømmens, fantasiens og subjektivitetens kilder. Skrivningens åndelige eventyr består for mig i at genfinde og om muligt frigøre de kræfter i mig, som i løbet af mit liv under disse vore historiske omstændigheder er blevet tilsidesat som unyttige, overflødige, skadelige, ubrugelige, urimelige, betydningsløse, ufordelagtige, uvedkommende, anarkiske, amoralske, samvittighedsløse, strafbare [opremsningen fortsætter med yderligere 28 tillægsord, F.L.] – kort sagt mistænkte for at være subjektivistiske..."

(Fra *Libération*'s enquête *Hvorfor skriver De?*, 1985 – her hentet fra C.W.: *Die Dimension des Autors*, 1986, citatet oversat af F.L.)

"Jeg husker forskellige samfundsepoker. Den nuværende, der nu prises, forekommer mig lige så uhyggelig som de to foregående, men det er en længere historie..."

(Fra *En dag i året*, s. 446, under optegnelse fra 1995, dvs. efter den tyske genforening 1990 – C.W. nåede at opleve både nazismen, DDR samt kapitalismen i den tyske forbundsstat).

Af Flemming Larsen

GLÆD DIG TIL NÆSTE NUMMER...

DET NY

Clarté #20

TEMA: Venstrefløjens kamparenaer

Vi afdækker tendensen!

^{NY} Clarté
HVIS DU VIL VIDE HVAD DER SKER
PÅ DEN TÆNKENDE VENSTREFLØJ